

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

BENEDIKTAS URBONAS

II kursas

**MAŽŪJŲ NATO VALSTYBIŲ NARIŲ KARINĖS DOKTRINOS:
TARP STANDARTIZACIJOS IR INDIVIDUALUMO. BALTIJOS VALSTYBIŲ ATVEJIS**

BAIGIAMASIS MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas/ė: doc. dr. Deividas Šlekys

Vilnius, 2021

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas (*Mažųjų NATO valstybių narių karinės doktrinos: tarp standartizacijos ir individualumo. Baltijos valstybių atvejis*) yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Benediktas Urbonas

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Urbonas B. Mažųjų NATO valstybių narių karinės doktrinos: tarp standartizacijos ir individualumo. Baltijos valstybių atvejis: Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas doc. dr. D. Šlekys – V., 2021. – 76 p.

Reikšminiai žodžiai: NATO, mažosios valstybės, karinės doktrinos, standartizacija, aljanso prieglobsčio teorija, atvejo studija.

Šiame darbe nagrinėjamas Baltijos šalių – Lietuvos, Latvijos ir Estijos – karinių doktrinų turinio santykis su Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos (NATO) dokumentais ir stengiamasi nustatyti, ar minėtos mažosios valstybės renkasi prisiderinimą prie NATO ir standartizuoja karinius dokumentus bei jų turinį, ar balansuoja prieš aljansą ir siekia išlaikyti autentišką dokumentų naratyvą. Tyrimas atsispiria nuo prielaidos, jog mažosios valstybės, priklausančios kariniam aljansui, suvokia nacionalinių ginkluotųjų pajėgų marginalumą viso aljanso kontekste, todėl jos turi retą progą pasinaudoti savo individualumu aljanso-valstybės santykiuose vystant karines doktrinas.

Darbe remiamasi aljansų prieglobsčio teorijos pamatinėmis prielaidomis, kurios priklauso platesniam aljansų teorijų akademinei literatūrai, ir Harald Hoiback pasiūlytu karinių doktrinų teoriniu skaidymu. Siekiant palyginti tarpusavyje keletą atvejų pasirenkamas atvejo studijos tyrimo modelis – pasirenkant NATO dokumentus kaip referencinį objektą, nagrinėjami kiekvienos iš minėtų valstybių karinių doktrinų turinio santykis teoriniame, kultūriniame ir valdiniame pjūviuose bei šio santykio reikšmė aljanso-valstybės tarpusavio santykiuose ir visame aljanso kontekste.

Turinys

1. Įvadas	6
2. Teorinis pagrindas	14
2.1. Aljansų teorijos ir „aljansų prieglobstis“	14
2.2. Karinių doktrinų teorinis skaidymas	19
3. Metodologija	26
3.1. Atvejo studijos metodologija	26
3.2. Tyrimo atvejis	27
3.3. Kokybinė turinio analizė	28
3.4. Tyrimo dizainas	29
4. Tyrimas.....	30
4.1. NATO karinių doktrinų standartas	30
4.1.1. Teorinė NATO karinių doktrinų dimensija	31
4.1.2. Kultūrinė NATO karinių doktrinų dimensija	35
4.1.3. NATO karinių doktrinų valdinė dimensija	38
4.2. Lietuvos karinės doktrinos.....	41
4.2.1. Teorinė Lietuvos karinių doktrinų dimensija	42
4.2.2. Kultūrinė Lietuvos karinių doktrinų dimensija	45
4.2.3. Valdinė Lietuvos karinių doktrinų dimensija	48
4.3. Latvijos karinės doktrinos.....	50
4.3.1. Teorinė Latvijos nerašytinės karinės doktrinos dimensija	51
4.3.2. Kultūrinė Latvijos nerašytinės karinės doktrinos dimensija.....	53
4.3.3. Valdinė nerašytinės Latvijos karinės doktrinos dimensija	55
4.4. Estijos karinės doktrinos	57
4.4.1. Teorinė Estijos karinių doktrinų dimensija	58
4.4.2. Kultūrinė Estijos karinių doktrinų dimensija	61
4.4.3. Valdinė Estijos karinių doktrinų dimensija	63
5. Išvados.....	68
Literatūros ir šaltinių sąrašas	70
Summary.....	75

1. Įvadas

Karinio aljanso saugumui nepakanka vien galingos ginkluotės ir daug kareivių, nemažiau svarbi yra aljanso vienybė ir gebėjimas dirbti kartu – tai yra aljanso galios katalizatorius, kuris sujungia ir multiplikuoja atskirų aljanso valstybių pajėgumus į vieną bendrą galios monolitą. Aljanso narėms pašalinus įvairaus tipo trikdžius tarpusavyje atsiveria kelias veikti kaip vieniui ir užsitikrinti aukščiausią saugumo laipsnį. Šiaurės Atlantos Sutarties Organizacija (NATO) šiam vieniui pasiekti pasirinko standartizaciją – procesą, kuriame siekiama visų produktų, procesų, formatų ir procedūrų atitikimo su tikslu skatinti ekonominį efektyvumą.¹ NATO atveju siekiama operacinės, procedūrinės, materialinės ir administracinės sričių suvienodinimo su tikslu skatinti karinį efektyvumą ir sąveikumą.² Aljanso standartizacijos politiką ir visas jos veiklas formuoja bei prižiūri NATO Standartizacijos komitetas, sudarytas iš valstybių narių atstovų, o procesą praktikoje įgyvendina NATO Standartizacijos biuras ir NATO Standartizacijos personalo grupė. Institucionalizuoto proceso rezultatas yra Standartizacijos susitarimas (STANAG) – dokumentas, patvirtinantis valstybių susitarimą įgyvendinti standartą, ar tik jo dalį, su nacionalinėmis išlygomis ar be jų.³ Teoriškai, šiame procese visų valstybių narių balsas yra vienodas, tačiau praktikoje tai nėra konstanta.

Per NATO aljanso gyvavimo istoriją vienu komponentu standartizacija sulaukė daugiau dėmesio, nei kitų – didžiosios aljanso narės daugiausiai diskutavo dėl karinės technikos standartizacijos ir šioje srityje išvelgė tam tikrų pavojų valstybių nacionaliniam saugumui. Tuo tarpu diskusijų apie mažiau apčiuopiamų koncepcijų, kaip karinės doktrinos, standartizaciją neretai stingama, nors jų svarba yra ne ką mažesnė. NATO karinę doktriną apibrėžia kaip įsakomojo pobūdžio fundamentalius principus, kuriais vadovaujasi karinės pajėgos siekdamos savo tikslų, tačiau prieš taikymą būtinas jų įvertinimas.⁴ Remiantis šiuo apibrėžimu, karinės doktrinos yra pirmaeiliai valstybių ginkluotojų pajėgų panaudojimo dokumentai, kurie nurodo būdus, kaip karinės pajėgos turėtų kariauti. Tai padaro karines doktrinas itin svarbia valstybių nacionalinio saugumo dalimi, kurių netinkamas suformulavimas ir taikymas gali pakenkti valstybių nacionaliniam saugumui. Tačiau karinių doktrinų svarba dar labiau išauga, jei siekiama sukurti bendrą ir visoms valstybėms tinkantį karybos principą, ypatingai esant aiškiems skirtumams tarp valstybių narių kariuomenių dydžio, geografinės padėties ir gynybos biudžetų. Su tokiais iššūkiais pirmiausiai turėtų susidurti mažosios aljanso narės, kurių indėlis organizacijoje yra labai ribotas, neturintis ženklaus poveikio viso aljanso pajėgumams. Todėl mažųjų valstybių narių nacionalinių karinių doktrinų vystymas gali tapti

---

¹ Gregory Tassej, "Standardization in technology-based markets", *Research policy*, 29.4-5, 2000, 588.

² NATO, „Standardization“, January 23, 2017, <https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_69269.htm>, [žiūrėta 2021-02-08].

³ Ten pat.

⁴ NATO Standardization Office, „AAP-6 Edition 2020 NATO Glossary of Terms and Definitions (English and French)“, Brussels: NATO Standardization Office, 2020, 44.

balansavimo prieš didžiąsias aljanso valstybes nares įrankiu, kuriuo atskleidžiamas standartams prieštaraujantis, autentiškas nacionalinis naratyvas.

Dėl to, susiduriama su tokia problema, kuriai įveikti reikalingas empirinis tyrimas: ar Lietuva, Latvija ir Estija stengiasi standartizuoti savo karines doktrinas, ar palaiko autentišką šių dokumentų naratyvą, taip balansuojant prie didžiąsias NATO aljanso nares? Remiantis suformuluota problema iškeltas darbo tikslas ir uždaviniai:

DARBO TIKSLAS: Išsiaiškinti, ar Baltijos šalys (Lietuva, Latvija ir Estija) savo karinėmis doktrinomis prisiderina prie NATO pozicijos ir standartizuoja dokumentus, ar balansuoja prieš aljanso poziciją ir siekia išlaikyti autentišką turinį.

DARBO UŽDAVINIAI:

1. Pristatyti teorinį darbo pagrindą, sudarytą iš aljanso prieglobsčio teorijos ir karinių doktrinų teorinio skaidymo, bei jų pagrindu suformuoti tyrimo modelį.
2. Ištirti NATO karines doktrinas ir nustatyti šių dokumentų standartus.
3. Išnagrinėti Lietuvos, Latvijos ir Estijos karines doktrinas ir nustatyti jų santykį su NATO karinių doktrinų standartu.
4. Apibendrinti tyrimo rezultatus ir pateikti platesnes išvadas.

GINAMASIS TEIGINYS: Tokių mažųjų valstybių kaip Lietuvos, Latvijos ir Estijos karinės doktrinos atspindi autentišką šių valstybių naratyvą ir neseka NATO aljanso karinių doktrinų standartu, kadangi šių valstybių indėlis nesudaro skirtumo viso aljanso mastu.

Akademinėje literatūroje istoriškai pirmiau susiformavo NATO karinę integraciją ir standartizaciją palaikantys tekstai, kurie atliepė NATO valstybių narių būgštavimus dėl saugumo. Praeito amžiaus aštunto dešimtmečio viduryje viena pagrindinių grėsmių buvo konvencinis karas prieš Varšuvos pakto organizaciją, ir kaip vieną iš pastarojo bloko pranašumų to laikmečio ekspertai įvardijo standartizuotą doktriną, mokymus ir karinę techniką⁵, todėl NATO valstybių politikai netruko įvardyti standartizaciją kaip vieną pagrindinių tikslų.⁶ Strateginių ir tarptautinių studijų centro parengtoje ataskaitoje, kuri buvo išspausdinta 1979 metais, teigiama, kad „auganti standartizacija ir karinė sąveika yra vieninteliai mechanizmai, kuriais konvencinių karinių pajėgumų balansas tarp

---

⁵ V. H. B Macklen, DUS (P), 20 Jan. 1978, DEFE 13/1167 – Interoperability and Standardisation of Equipment in NATO (1978/1979).

⁶ B. M. Webster (Head of IP2), Draft Letter to Patrick Wall, 1978, DEFE 13/1167 – Interoperability and Standardisation of Equipment in NATO (1978/1979).

NATO ir VPO gali būti išlaikytas.⁷ Net ir po keturių dešimtmečių NATO karinės standartizacijos idėjos nestokoja aktualumo saugumo srityje – Zoltan Szenes teigimu, karinė standartizacija suteikia NATO aljanso narėms kritinius pajėgumus, skirtus atremti grėsmes operacijų metu.⁸ Kitaip tariant, NATO palaikomi standartai sutveria pamatą aljanso operacijų sėkmei, todėl karinė integracija didina bendrą tarpvalstybinį saugumą. Kita vertus, įkandin standartizaciją palaikančių tekstų nuolatos sekdamo priešingą nuomonę teigiantys straipsniai, todėl standartizaciją nagrinėjančioje akademinėje literatūroje nuolatos virdavo diskusijos.

Pagrindinės diskusijų temos dėl standartizacijos puikiai atsispindi ir mokslinėje literatūroje, kadangi ir čia apie karinę standartizaciją daugiausiai kalbama žvelgiant iš ekonominės perspektyvos, nagrinėjant materialius resursus ir karinę techniką. Stephen J. Maranian pirmiausiai atkreipia dėmesį į tai, jog nacionalinės ir regioninės NATO aljanso narių gynybos pramonės konkuruoja tarpusavyje ir tai bendrai kenkia aljanso vienybei ir efektyvumui.⁹ George Liska teigimu, norint padidinti karinį aljanso efektyvumą, valstybėms narėms reiktų atsiremti į lyginamojo pranašumo, specializacijos ir masto ekonomijos dėsnius.¹⁰ Tokiu būdu, karinių aljansų valstybės standartizuodamos karinę techniką tarpusavyje išvengtų dėl dubliavimosi kylančio lėšų švaistymo ir taip sutaupytų milžiniškas sumas pinigų.¹¹ Šie resursai galėtų būti panaudoti kitose srityse, pavyzdžiui, karinių technologijų vystyme – Charles Wolf ir Derek Leebaert manymu, dėl vis sudėtingėjančių ir brangstančių technologijų bei ribotų valstybių biudžetų tuo būtų suinteresuotos visos NATO aljanso narės.¹² Karinės technikos standartizacija taip pat prisidėtų ir prie tolygesnio NATO finansinės naštos pasidalijimo, kuri yra viena iš aktualiausių ir neretai aljansą skaldančių temų – Thomas Callaghan Jr. manymu dėl skirtingų karinės technikos vienetų permokami finansai iškraipo NATO naštos pasidalijimo rodiklius.¹³ Standartizuojant karinę techniką tarp aljanso narių taip pat supaprastėtų ir logistiniai kariuomenės aprūpinimo klausimai, kurie yra svarbi sėkmingos karybos dalis. Roman Dufek ir Miroslav Pecina teigimu, besiplečiantis grėsmių pobūdis padidino logistikos svarbą NATO vykdomose operacijose, ir norint sėkmingai atremti iššūkius turi būti išvystyti standartizuoti logistiniai pajėgumai.¹⁴ Tai ne tik leis sutaupyti lėšų, bet ir suteiks daugiau laisvės veiksams

---

⁷ Transatlantic Policy Panel, „Allied Interdependence Newsletter“, The Center for Strategic and International Studies, No. 9 (March 1979), DEFE 13/1167 – Interoperability and Standardisation of Equipment in NATO (1978/1979).

⁸ Zoltán Szenes, "NATO Security Challenges and Standardization", *Hadmérnök*, 11.3, 2016, 285-298.

⁹ Stephen J. Maranian, "NATO Interoperability: Sustaining Trust and Capacity within the Alliance", Research Division – NATO Defense College, 115, 2015, 1-8.

¹⁰ George Liska, *Nations in Alliance: the Limits of Interdependence*, Baltimore: John Hopkins Press, 1962, 144.

¹¹ Kevin O'Prey, *The Arms Export Challenge: Cooperative Approaches to Export Management and Defense Conversion*, Washington, US: The Brookings Institute, 1995, 41.

¹² Charles Wolf Jr. and Derek Leebaert, "Trade liberalization as a path to weapons standardization in NATO", *International Security*, 2.3, 1978, 136-159.

¹³ Thomas A. Callaghan Jr., "A common market for Atlantic defence", *Survival*, 17.3, 1975, 129-132.

¹⁴ Roman Dufek and Miroslav Pecina. "Collective logistics support for NATO-led operations", *Military Art and Science*, Revista Academiei Fortelor Terestre, 2.74, 2014., 152-159.

karštuose taškuose, kur logistinis palaikymas yra itin ribotas. Martin Zapfe priduria, jog atsiradus NATO itin aukštos parengties jungtiniams užduočių daliniams (*Very High Readiness Task Force - VJTF, angl.*) iškilo papildomas poreikis sinchronizuoti atskirų valstybių narių kariuomenių su skirtinga įranga ir technika rotacijas ir nesiimant politiškai sudėtingų žingsnių dėl standartizacijos VJTF susidurs su praktiniais sunkumais operacijų metu.¹⁵

Tačiau standartizacijos teikiama privalumams akademinėje literatūroje randama ir kontrargumentų. Gražvydas Jasutis viename savo tekstų apie karinę integraciją teigia, jog ekonominėmis teorijomis paremtos saugumo specializacijos iniciatyvos reikštų nacionalinių saugumo klausimų subordinavimą tarptautinėje sąveikoje ir nacionalinio saugumo patikėjimą kitai valstybei.¹⁶ Net ir tarp artimiausių sąjungininkų visada gali išlikti tam tikras nepasitikėjimo laipsnis, kuriam įveikti būtų reikalingi milžiniški politiniai kaštai, todėl ir specializacija saugume atrodo sunkiai pasiekiamas tikslas, ypač kai kalbame apie demokratines Vakarų valstybes. Tačiau, kaip pastebėjo Phillip Taylor, sąjunginės valstybės gali nesutarti ir dėl menkesnių karinio bendradarbiavimo ir integracijos klausimų siekiant didesnio sąveikumo, kaip pavyzdžiui standartizuotų karinės technikos komponentų gamybos.¹⁷ Dėl karinės technikos standartizacijos gali nukentėti atskirų valstybių gynybos pramonės šakos. Kai kurios valstybių gamyklos taptų nebenaudojamos, todėl reiktų atleisti aukštos kvalifikacijos specialistus. Be to, valstybės, kurios neturėtų lyginamojo pranašumo, taip pat netektų ir tiesioginių įplaukų už parduotą karinę techniką. Eliot Cohen teigimu, standartizuojant ginkluotę sutaupyti milijonai dolerių nėra esminis faktorius, lemiantis aljanso karybos sėkmę¹⁸ – koalicinėje karyboje pagrindinis veiksnys yra politinė vienybė tarp sąjungininkų ir jei jos nėra, vienodi ginklai konflikto laimėti nepadės. Standartizacijos šalininkams E. Cohen taip pat primena produkto-priežasties kūrimo grandinę, kuri pateisina individualistinius valstybių poreikius kuriant ginkluotę. Todėl bendra karinės integracijos procesų sėkmė, į kurią įeina ir ginklų standartizacija, priklauso nuo to, kiek kolektyvinio saugumo imperatyvas yra aukščiau nacionalinių ir ekonominių interesų. Ekonominėi valstybių sferai esant tvirtai surištai su politine valstybių sfera per lobistines grupes, valstybės nėra linkusios siekti standartizuotos gamybos.

---

¹⁵ Martin Zapfe, "Efficacy, Not Efficiency: Adjusting NATO's Military Integration", Research Division - NATO Defense College, Rome, 118, 2015, 1-12.

¹⁶ Gražvydas Jasutis, "The Dynamics of Military Integration Between Russia and Belarus", *Lithuanian Political Science Yearbook*, Vilnius: Institute of International Relations and Political Science, Vilnius University, 2006, 211-232.

¹⁷ Jungtinės Amerikos Valstijos ir Vokietijos Federacinė Respublika 1980-aisiais nesugebėjo susitarti dėl standartizuotų vikšrų gamybos sprendimo tiek dėl politinių, tiek dėl ekonominių priežasčių, mat JAV primygtinai prašė visų valstybių sąrašo, kam VFR ketino parduoti Vokiškus Leopard-2 tankus su amerikietiškais vikšrais. Phillip Taylor, "Weapons Standardization in NATO: Collaborative Security or Economic Competition?", *International Organization*, 36.1, 1982, 95-112.

¹⁸ Eliot Cohen, "NATO standardization: The perils of common sense", *Foreign Policy*, 31, 1978, 72-90.

Karinės technikos standartizacija neišvengiamai apimtų dalijimąsi karinėmis technologijomis bei inovacijomis, o valstybės, Renaud Bellais teigimu, yra linkusios saugoti savo karinę technologiją ir inovacijas, kadangi jomis galima geriau prognozuoti ir nuspėti grėsmes, kylančias iš kitų valstybių.¹⁹ Dėl to karinę techniką gaminančios valstybės tai laiko nacionalinio saugumo dalimi, kurios paprastai nelinkstama standartizuoti, ir kaip priduria Matthew Ford ir Alex Gould, karinę technologiją taip pat galime laikyti karinės tapatybės dalimi.²⁰

Kenneth Gause ir bendraautorai pastebėjo, kad karinės technikos ir technologijos standartizacija gali turėti neigiamų politinių pasekmių ir viso NATO aljanso mastu – mažėjantis technologinis atotrūkis tarp JAV ir likusių NATO narių gali paskatinti naujo pobūdžio fragmentaciją aljanso viduje, kadangi augant jų pastangoms pranokti lyderę, narės gali vis mažiau ja remtis ir paremti.²¹ Be to, karinės technikos standartizacija gali apimti dalijimąsi žvalgybine ir slapta informacija. Kadangi nacionalinė žvalgyba atlieka pirminės gynybos funkciją nuo išorės grėsmių, dalijimasis žvalgybine informacija visuomet yra lydimas atsargumo, baimės ir tam tikro nepasitikėjimo sąjungininkais dėl galimo vidinio šnipinėjimo ar informacijos panaudojimo prieš tave patį.²² Kaip atskleidė William Richardson tyrimas, lydimi tokios baimės JAV sąjungininkai su atsargumu išitraukė į penktosios kartos naikintuvo F-35 kūrimo procesą, o dėl šios priežasties yra ribojamos operacinės naikintuvo galimybės oro misijose ir neišnaudojamas jo pilnavertis potencialas daugiašalėse operacijose.²³ Naujasis naikintuvas buvo pritaikytas augančiai informacijos perdavimo spartai, todėl jis yra imlus ir jautriai bei slaptai informacijai, kurią galėtų suteikti sąjungininkai. Kylantys praktiniai sunkumai tarpvalstybinei karinei integracijai siekiant didesnio tarpusavio karinio sąveikumo paremia David Lake teorinį aiškinimą, kuriame teigiama, jog valstybės tarpusavyje saugumo klausimais, susijusiais su ginkluotės pirkimu ir technologijų perdavimu, žvalgyba, bendradarbiauja tik iki tam tikro lygio, kada galimi saugumo kaštai nebeatsveria naudos.²⁴ Dėl šios priežasties kariniai aljansai ekonominiu požiūriu yra ties viduriu tarp laisvos prekybos ir izoliacijos, o pusiausvyrą patvirtina Ethan B. Kapstein NATO gynybos pramonės ir pirkimų atlikta analizė. Jo teigimu, aljanso narės balansuoja tarp palikimo ir įtraukimo į konfliktus baimių ir tai suformavo jų

---

¹⁹ Renaud Bellais, "Technology and the defense industry: real threats, bad habits, or new (market) opportunities?", *Journal of Innovation Economics Management*, 2, 2013, 59-78.

²⁰ Matthew Ford and Alex Gould, "Military Identities, Conventional Capability and the Politics of NATO Standardisation at the Beginning of the Second Cold War, 1970–1980", *The International History Review*, 41.4, 2019, 775-792.

²¹ Kenneth Gause, et al., "US Navy Interoperability with Its High-end Allies", Center For Naval Analyses, Alexandria, VA, 2000.

²² Derek S. Reveron, "Old Allies, New Friends: Intelligence-sharing in the War on Terror", *Orbis*, 50.3, 2006, 453-468.

²³ William Richardson, "Leveraging capability: A study of the Interoperability of Fourth and Fifth Generation NATO Fighter Aircraft", *Journal of Military and Strategic Studies*, 19.4, 2019, 126-147.

²⁴ David Lake, *Entangling Relations: American Foreign Policy in its Century*, Princeton, MA: Princeton University Press, 1999.

balansavimo strategiją tarp ginklų gamybos ir importo.²⁵ Palaikydamos pusiausvyrą NATO valstybės narės gali patenkinti tiek nacionalinio saugumo interesus nuo kitų narių, tiek palaikyti tam tikrą bendrai naudojamą ginkluotės lygį.

Nors akademiniam lauke dominuoja debatai dėl karinės technikos standartizacijos privalumų ir trūkumų, nemažiau yra svarbus ir procedūrinis dëmuo. Kaip teigia plk. Leit. Chad Foster, vien techniniai sprendimai visų atotrūkių, skirtumų nepašalins – naujesnė įranga nėra panacėja bendrai sąveikai – tik kruopščiai suplanuoti bendri mokymai per pakankamą laiko tarpą gali užtikrinti pilną integraciją.²⁶ Robert Janczewski, Grzegorz Pilarski ir Maciej Marczyk tyrime apie NATO karinę sąveiką kibernetinėje erdvėje išskiriama bendros terminologijos, procedūros ir doktrinos svarba, ir kaip homogenizacijos stoka riboja aljanso bendradarbiavimą ir operacinį efektyvumą.²⁷ Nors dauguma techninių terminų kibernetinėje erdvėje suprantami vienodai, kai kurių valstybių terminai, apibūdinantys kibernetinę erdvę, kibernetines atakas ir kibernetinę gynybą ženkliai skiriasi, ir nesant bendrų terminų ir sutarimo, kyla pavojus kolektyvinei gynybai esant krizinėms situacijoms, todėl neįtvirtinus bendrų doktrinų problema išliks. Tačiau tokia problema yra matoma ne tik kibernetinėje erdvėje – M. Schiller įžvelgia doktrines problemas ir sausumos pajėgose, sudarytose iš atskirų valstybių karinių vienetų. Tai jis pastebėjo atlikęs multinacionalinių brigadų integravimo procedūrų analizę, išskyręs vaizdinį, su kokiomis problemomis dažniausiai susiduria brigadų vadovybė ir personalas keliose srityse, kaip integravimo plano įgyvendinimas, pavaldumo ryšių kūrimas. Kadangi tokio tipo kariniai daliniai yra NATO ateitis, neparengus doktrinos problemų gali daugėti, o tai neišvengiamai gali paveikti aljanso karinį sąveikumą.

Kita vertus, karinių procedūrų standartizacijoje galime įžvelgti trūkumų, kurie gali pakenkti nacionaliniam valstybių saugumui. Vienas tokių autorių, kuris paliečia mažiau diskutuotą sritį yra Harald Hoiback, kuris itin kritiškai įvertino karinių doktrinų formavimąsi, kūrimą ir taikymą.²⁸ Jo teigimu, karinės doktrinos turi būti nuolatos peržiūrimos, jos turi atspindėti valstybę supančią aplinką ir iš jos kylančias grėsmes, jog būtų užtikrintas geriausias būdas laimėti kovą. Didžiausias pavojus, anot H. Hoiback, yra karinės doktrinos dogmatizavimas – besąlyginis tam tikro kariavimo būdo palaikymas, jo primetimas rengiant kariškius, kuris daugiau paremtas tikėjimu, o ne priežastiniu aiškinimu. Kadangi karinės doktrinos yra sudėtingi kultūriškai išsivystę idėjiniai ir tapatybiniai konstruktai, vieninga karinė doktrina gali būti netinkama kai kurių valstybių kariuomenėms, o toks „dogmatizavimas“ reikštų tiesioginį kelią į valstybės pralaimėjimą kare.

---

²⁵ Ethan B. Kapstein, "Allies and armaments", *Survival*, 44.2, 2002, 141-155.

²⁶ Chad Foster, "Readiness and interoperability in operation Atlantic resolve", *Military Review*, 96, 2018, 92-101.

²⁷ Robert Janczewski, Grzegorz Pilarski, Maciej Marczyk, "Terminology as a Barrier to NATO's Interoperability in Cyberspace Operations", International conference Knowledge-based organization, 25.3, Sciendo, 2019, 31-35.

²⁸ Harald Hoiback, *Understanding military doctrine: a multidisciplinary approach*, Routledge, 2013.

Taigi, akademinėje literatūroje matoma, jog karinė standartizacija jau keletą dešimtmečių yra tyrinėjama įvairiais lygmenimis ir pjūviais ir juose išskirtinai dominuoja tyrimai apie karinės technologijos ir įrangos standartizaciją, jos praktinius privalumus ir trūkumus, o procedūrinio lygmens temos lieka šio lauko nuošalyje. Tai tik parodo standartizacijos proceso industrinę kilmę, kurią galimai sudėtingiau adaptuoti ir reflektuoti mažiau apčiuopiamame idėjiniame lygmenyje – ji be kita ko yra grindžiama ekonominiais interesais, kadangi standartą naudojantys vartotojai tampa priklausomi nuo jo kūrėjo, o standarto sukeliama eksternalitetai gali būti tiek teigiami, tiek neigiami.²⁹ Todėl standarto sukūrimas ir įtvirtinimas net ir NATO aljanso viduje tampa dar vienu kovos dėl įtakos ir galios objektu. Esant tokiai situacijai, galima numanyti, jog valstybės siekia balansuoti tarp įsipareigojimų ir nepriklausomumo palaikymo kariniame aljanse. Tačiau kaip turėtų elgtis mažosios valstybės, kurios neretai neturi svertų balansuoti prieš didžiąsias valstybes, ir ar jos turi pasirinkimą? Mažosios valstybės ilgą laiką akademinėje literatūroje buvo nereikšmingos dėl savo dydžio ir poveikio tarptautinei sistemai marginalumo, ir plačiau apie jų saugumo politiką pradėta kalbėti pasibaigus Šaltajam karui ir atsiradus minkštosios galios koncepcijai. Dėl mažųjų valstybių dydžio akademinėje literatūroje taip pat yra susidaręs įspūdis, jog joms neretai reikia remtis į kitas valstybes, siekiant užsitikrinti savo saugumą, o jų turimi instrumentai nėra tokie efektyvūs užsienio politikoje.³⁰ Tačiau tokie galios santykiai galioja ne tik tarptautinių santykių arenoje, bet ir organizacijų viduje – A. Wivel ir bendraautorių teigimu, kitaip nei didžiosios galios, mažosios valstybės neturi patikimų ir pagrįstų galios svertų keisti organizacijų institucines struktūras ar jas panaikinti grasinimų būdu.³¹

Tuo tarpu nagrinėjant konkretesnę mažųjų valstybių indėlio NATO organizacijoje klausimą Erik Männik pridūrė, jog neretai tokios mažos valstybės kaip Estija, bet kuriuo 5-ojo sutarties straipsnio atveju išgyvens „free-riding“ situaciją, todėl mainais gali integruoti „Natietišką“ karybos kultūrą ir grėsmių matymą nacionalinėje plotmėje.³² Toks žingsnis pasitvirtino Viljar Veebel ir Illimar Ploom atliktoje analizėje, nagrinėjančioje Rusijos grėsmės atgrasymo strategijas Baltijos valstybėse – tyrime teigiama, jog po 2010 m. pristatytos NATO Strateginės Konceptijos Lietuva, Latvija ir Estija priėmė solidarumu paremtą NATO atgrasymo modelį, kuriuo ne tik buvo siekiama vystyti nacionalinių ginkluotųjų pajėgų kovines galimybes, bet ir atkreipti į save dėmesį aljanso viduje ir užsitikrinti platesnę sąjungininkų paramą.³³ Tačiau tokia strategija nebūtinai gali pasiteisinti

---

²⁹ Heejin Lee and Sangjo Oh. "A standards war waged by a developing country: Understanding international standard setting from the actor-network perspective", *The Journal of Strategic Information Systems*, 15.3, 2006, 184.

³⁰ Olav F. Knudsen, "Small states, latent and extant: Towards a general perspective", *Journal of international relations and development*, 5.2, 2002, 189.

³¹ Anders Wivel, Alyson J.K. Bailes and Clive Archer, *Small states and international security: Europe and beyond*, Routledge, 2014, 9.

³² Erik Männik, "Small states: invited to NATO — able to contribute?", *Defense & Security Analysis*, 20.1, 2004, 21-37.

³³ Viljar Veebel and Illimar Ploom, "Are the Baltic States and NATO on the right path in deterring Russia in the Baltic?", *Defense & Security Analysis*, 35.4, 2019, 406-422.

atremiant Rusijos galimą puolimą, kuris, manoma, vyktų pritaikius išmoktas Gruzijos ir Donbaso karo pamokas, todėl, autorių siūlymu, Baltijos šalims yra kritiškai svarbu surasti tinkamą ir nepriklausomą nuo aljanso atgrasymo ir gynybos kombinaciją. Pragmatinį požiūrį tarpvalstybinio aljanso karyboje palaiko ir Alexander Lanoszka ir Michael A. Hunzeker, kurie oponuoja standartizuotam NATO karybos būdui pabrėždami aljanso narių skirtingą geografinę padėtį ir kariuomenių dydžius.³⁴ Mažoms NATO valstybėms, tarp kurių yra ir Baltijos šalys, reiktų išnaudoti savo kariuomenes kuo ilgesniam prieš sulaikymui jautriausiose geografiniuose taškuose, jog nebūtų atkirstos, ir būdas, kaip šią užduotį įgyvendinti gali žymiai skirtis. Be to, mažųjų NATO narių indėlis į kariuomenės sąveikumą yra itin marginalus, todėl selektyviai parinktas sąveikumas mažosioms valstybėms suteiktų geresnius šansus atsilaikyti prieš puolimą iš išorės ir sulaukti reikalingos pagalbos iš kitų NATO narių. Ir kaip buvo pastebėta K.I. Bjerga ir T.L. Haaland tyrime, dėl aljanso mastu menkaverčių nacionalinių ginkluotųjų pajėgų mažosios valstybės turi retą progą pabrėžti savo išskirtinumą vystant karines doktrinas, todėl gali nepaisyti NATO vykdomos karinės doktrinos standartizacijos proceso, ir išlaikyti individualumą, pabrėžiant karinių doktrinų politinį, teisinį, etinį aspektą, skirtą vidaus auditorijai – tokios išvados pateiktos nagrinėjant Norvegijos karinių doktrinų atvejį.³⁵

Todėl akademinėje literatūroje randama tyrimų, kurie nagrinėtų mažųjų valstybių saugumo politiką karinių aljansų viduje, tačiau pasigendama analizių, kuriose būtų akcentuojamas jų pasirinkimas tarp standartizacijos ir individualumo, ypač kuomet kalbama apie tokių svarbių nacionalinių karybos dokumentų, kaip karinės doktrinos, vystymą. K.I. Bjerga ir T.L. Haaland atlikta Norvegijos atvejo studija suteikia papildomas paskatas atlikti tyrimą, orientuotą į Baltijos šalių karines doktrinas.

Darbo struktūra: 1) Teorinis pagrindas – jame pristatoma aljanso prieglobsčio teorija ir karinių doktrinų teorinis skaidymas; 2) Metodologija – pristatoma atvejo studija ir turinio analizė, apibrėžiamas atvejis, aptariamas tyrimo dizainas; 3) Tyrimo eiga ir rezultatai – pristatoma NATO, Lietuvos, Latvijos ir Estijos karinių doktrinų turinio analizė, kurios rezultatai lyginami su referenciniu NATO atveju; 4) Tyrimo išvados – apibendrinamos atskiros darbo dalys ir pateikiamos platesnės tyrimo išvados.

---

³⁴ Alexander Lanoszka, Michael A. Hunzeker, „Confronting the Anti-Access/Area Denial and Precision Strike Challenge in the Baltic Region”, *The RUSI Journal*, 161.5, 2016, 12-18.

³⁵ Kjell Inge Bjerga and Torunn Laugen Haaland, “Development of Military Doctrine: The Particular Case of Small States”, *The Journal of Strategic Studies*, 33:4, 2010, 505-533.

2. Teorinis pagrindas

2.1. Aljansų teorijos ir „aljansų prieglobstis“

Valstybių užsienio politikos sprendimus jungtis ar nesijungti į aljansus su kitomis valstybėmis arba tarptautinėmis organizacijomis bei valstybių vykdomą politiką šiuose dariniuose tiria taip vadinamos aljansų teorijos. Tai gana aptaki sritis, neturinti aiškių konceptualinių rėmų, kurioje nuo pat pradžių dominavo neorealistinis požiūris į tarptautinių santykių sistemą ir valstybių veikimą joje. Šioje darbo dalyje pristatoma aljansų prieglobsčio teorija (*alliance shelter, angl.*) taip pat laikoma aljansų teorijų dalimi, kuri išsiskiria kritika tradiciniam požiūriui, orientavimusi į mažąsias valstybes ir platesniu paskatų jungtis į aljansus spektru. Norint geriau suprasti esmines aljanso prieglobsčio teorines prielaidas ir jų santykį su tradicinėmis aljansų teorijomis, pirmiausiai aptariami pastarųjų teorijų atstovų suformuluoti fundamentalūs principai.

Teorijos pradininkas George Liska remdamasis tuometinėmis tarptautinių santykių aiškinimo tendencijomis, davė pradžią aljansų teorijai sujungdamas galios pusiausvyros sąvoką su aljansų susikūrimu – jo teigimu valstybės vienijasi į karines sąjungas su tikslu papildyti viena kitos pajėgumus akistatoje su priešiška jėga.³⁶ Šiuo teiginiu G. Liska išskyrė valstybių balansavimo prieš priešiškas galias strategiją, kurią pritaikė tarpukario Europos politinei situacijai nagrinėti. Vienas žymiausių neorealizmo atstovų Kenneth Waltz aljansų teoriją papildė apibrėždamas priešingą balansavimui strategiją – prisiderinimą (*band-wagoning, angl.*). Jis teigia, kad valstybės nebūtinai renkasi atsverti priešišką galią, ir norint užtikrinti valstybės saugumą kitas variantas yra prisiderinimas prie šios priešiškos galios. Ši strategija labiau būdinga mažesnius pajėgumus turinčioms valstybėms.³⁷ K. Waltz mokinys Stephen Walt toliau praplėtė valstybių balansavimo ir prisiderinimo aiškinimus įtraukdamas grėsmių balansavimo sąvoką (*balance of threat, angl.*). Jo teigimu, valstybės stengiasi atsverti grėsmes ir nuo jų pobūdžio priklauso kuriamo aljanso tikslai ir uždaviniai. Tuo tarpu prisiderinimas gali būti veikiamas tiek puolimo, tiek gynybos paskatų, tačiau pastarąją strategiją S. Walt traktuoja kaip valstybės susitaikymą su padėtimi ir jos užsienio politikos strategijos pralaimėjimą (*appeasement, angl.*).³⁸ Sujungus G. Liska ir nerealistų K. Waltz bei S. Walt aiškinimus gaunamas valstybių užsienio politikos strategijos spektras, kurį sudaro balansavimo ir prisiderinimo skalė – tai yra aljansų teorijos ašis, padedanti paaiškinti, iš kokių paskatų valstybės jungiasi į aljansus.

---

³⁶ Liska, 12, 26.

³⁷ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, Reading, MA: Addison-Wesley, 1979, 126-127.

³⁸ Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 1987, 19-21.

Vis dėlto toks modelis akademikui Glenn Snyder atrodė pernelyg supaprastintas, todėl papildė aljansų teoriją ir savo aiškinimais.³⁹ Pirmiausiai, jis išplėtė paskatų spektrą, kuris kyla valstybėms siekiant prisiderinti prie kitų galių – prisiderinimas nebūtinai reiškia užsienio politikos strategijos pralaimėjimą ar nusileidimą kitai valstybei. G. Snyder teigia, jog šios paskatos prisiderinti gali būti paremtos ideologija ar kultūra. Jis taip pat padėjo praplėsti aljansų teorijos tyrimo objektą – šiai teorijai tapo svarbu aiškinti ne tik, kodėl aljansai susikuria, bet ir kaip jie yra valdomi bei palaikomi. Būtent pastarieji klausimai yra itin svarbūs šio darbo kontekste, kadangi standartizacija taip pat gali būti vienas iš aljanso palaikymo ir valdymo įrankių, kuriuo gali būti užtikrintas organizacijos ilgaamžiškumas bei sėkmė operacijose – to pavyzdys yra ir NATO aljansas, kuriame standartai pradėti formuoti ir taikyti ganėtinai ankstyvoje šios organizacijos gyvavimo stadijoje. G. Snyder manymu, valstybės susiduria ne tik su balansavimo-prisiderinimo dilema, bet ir įtraukimo-palikimo dilema (*involvement-abandonment dilemma, angl.*). Tai reiškia, jog priimtos į karines sąjungas valstybės dėl priimtų politinių įsipareigojimų gali būti įtrauktos į joms nereikalingus karinius konfliktus, ir atvirkščiai, nevykdant įsipareigojimų ir prireikus pagalbos jos gali būti paliktos tvarkytis vienos. Valstybės taip pat gali būti paliktos vienos kitų aljanso valstybių narių sprendimu, jie matoma, kad valstybės saugumo kaštai yra strategiškai nepalankūs visam aljansui.

Kaip matoma, tradicinės aljansų teorijos yra orientuotos į aljansų kūrimosi strategijas ir aljansų valdymą, jos daugiausiai aiškinamos iš neorealizmo perspektyvos, kurioje tiek didžiosios, tiek mažosios valstybės traktuojamos vienodai. Tačiau valstybių dydis, galia, pajėgumai gali sukelti skirtingas iniciatyvas jungtis į aljansą ir palaikyti skirtingas valstybių veikimo strategijas jose – tokią įžvalgą pastebėjo Bailes ir bendraautoriai, kurių teigimu, valstybių elgesys aljansuose nėra universalus visoms valstybėms, o esami aiškinimai neapžvelgia mažųjų valstybių, kadangi jos neturi reikšmingos įtakos tarptautinių santykių sistemai.⁴⁰ Suvokiant aljansų teorijos ribotumus šie autoriai nusprendė praplėsti aiškinimus ir perkelti teorijos fokusą nuo didžiųjų galių link mažųjų valstybių, taip suformuojant „aljanso prieglobsčio teoriją“.

Bailes ir bendraautoriai aljansų prieglobsčio teoriją pradeda nuo apibrėžimo, kas yra mažoji valstybė, ir kodėl jos turi būti traktuojamos kitaip nei didžiosios valstybės. Jų teigimu, esminis skirtumas yra valstybių pažeidžiamumas – mažosios valstybės yra labiau pažeidžiamos nei didžiosios dėl savo populiacijos dydžio, ir ekonominių, karinių pajėgumų, taip pat galimybių save valdyti bei projektuoti savo interesus tarptautinėje arenoje.⁴¹ Autoriai pabrėžia, jog mažosios valstybės per visą istoriją buvo verčiamos pripažinti šiuos savo pajėgumų ribotumus ir jų išlikimas tarptautinėje

---

³⁹ Glenn H. Snyder, *Alliance Politics*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 1997.

⁴⁰ Alyson J.K. Bailes, Bradley A. Thayer, and Baldur Thorhallsson, "Alliance theory and alliance 'Shelter': the complexities of small state alliance behaviour", *Third World Thematics: A TWQ Journal*, 1.1, 2016, 9-26.

⁴¹ Bailes et al., 4.

sistemoje gali būti užtikrinamas dviem būdais – vidiniu per savipagalbą arba išoriškai per jungimąsi su galingesnėmis valstybėmis. Tradicinė aljansų teorijų stovykla akcentuoja, jog mažosios valstybės dažniausiai siekia antrojo būdo, tačiau aljansų prieglobsčio teorija nuo ankstesnių aiškinimų išsiskiria šešiais punktais.⁴²

Visų pirma, aljanso prieglobsčio teorijoje atmetama viena esminių neorealizmo prielaidų apie valstybes, jog jos yra funkciškai nesiskiriantys vienetai, kurių užduotys tarptautinėje sistemoje taip pat yra vienodos. Kaip rašo Bailes ir bendraautorai, ši prielaida reikštų, jog valstybės gali skirtis tik savo turimais pajėgumais ir resursais, tačiau jie argumentuoja, kad mažosios valstybės yra fundamentaliai skirtingi socialiniai vienetai, kurie tarptautinėje arenoje veikia vedami kitokios logikos, nei didžiosios valstybės.⁴³ Nors visų valstybių svarbiausias interesas yra išlikimas tarptautinėje sistemoje, mažosioms valstybėms dėl jų dydžio kyla daugiau iššūkių nei didesnėms galioms, todėl jos siekia prieglobsčio ir yra linkusios į prisiderinimo strategiją. Tuo tarpu didžiosios valstybės dažniau rūpinasi savo galios palaikymu nei abejonėmis dėl savo išlikimo ir renkasi balansavimo strategijas.

Antra, tradicinės aljansų teorijos neužčiuopia valstybių vidaus politikos varomų paskatų jungtis prie didesnių valstybių, ir orientuojasi tik į valstybių užsienio politiką. Bailes ir bendraautorių teigimu, mažųjų valstybių paskatos prisijungti prie aljansų kyla tiek iš vidaus, tiek iš užsienio politikos. Tokiu būdu į analizę įtraukiamos ir valstybių viduje egzistuojančios struktūros, kurios veikia gyventojų kasdienybę ir lūkesčius – tai gali būti švietimo ar mokesčių sistema, demokratiją užtikrinančių institucijų kiekis. Be to, į teoriją įtraukiama ir diskusija, kokia turi būti minimali valstybės struktūra, jog valdžia gebėtų kurti ir įgyvendinti vidaus politiką, bei atstovauti save tarptautinėje arenoje.⁴⁴

Trečia, prieglobsčio teorijos šalininkai teigia, jog santykinė nauda neregima tarp mažųjų valstybių ar jų atitikmenų dėl mažųjų valstybių pajėgumų trūkumo. Bailes ir bendraautorai paaiškina, jog JAV dėl santykių su Danija gali ne taip nerimauti kaip dėl santykių su Vokietija, kadangi Danijos turimi pajėgumai, lyginant su Vokietija, reikšmingai nekeičia galių balanso lygčių rezultatų. Dėl šios priežasties bendradarbiavimui tarp mažųjų ir didžiųjų valstybių kyla mažiau trukdžių nei bendradarbiavime tik tarp didžiųjų galių. Kita vertus, mažųjų valstybių menki pajėgumai suteikia joms neproporcingai didelę naudą tarptautiniame bendradarbiavime, lyginant su didžiosiomis valstybėmis – tai ypatingai pastebima tarptautinėse ir regioninėse organizacijose, pavyzdžiui Europos

---

⁴² Ten pat, 5.

⁴³ Ten pat, 5.

⁴⁴ Ten pat, 5.

Sajungoje ar Pasaulio sveikatos organizacijoje, kuriose gaunama didesnė parama, nei skiriamas indėlis. Todėl šios organizacijos yra daug svarbesnės mažosioms valstybėms.⁴⁵

Ketvirta, mažosioms valstybėms siekiant išsilaikyti tarptautinėje sistemoje reikalingas ne tik saugumo, bet ir ekonominis bei politinis prieglobstis. Pirmiausiai, mažųjų valstybių dažnas bendras bruožas yra mažos rinkos, kurios lemia šių valstybių priklausomybę nuo importuojamų produktų, bei specializaciją tam tikroje srityje, kuri sukuria didelę priklausomybę nuo vieno tipo produktų eksporto. Dėl tokios padėties mažųjų valstybių ekonomikos yra labiau paveikiamos tarptautinės prekybos svyravimų ir krizių, o tai lemia, jog mažosios valstybės sieks ekonominio prieglobsčio prisiderinant prie didesnių ir galingesnių valstybių. Ekonominis prieglobstis gali būti matomas per prekybinius susitarimus, tarptautinę ir kitų valstybių paramą, vienodų rinkos sąlygų užtikrinimą. Tuo tarpu politinis prieglobstis yra tiesioginės ir aiškiai matomos diplomatinės arba karinės pagalbos priemonės bet kuriuo reikiamu metu, kurios gali būti skirtos ne tik išorės grėsmėms atremti, bet ir vidiniams pažeidumams švelninti, kurie yra natūralūs mažose valstybėse. Politinį prieglobstį Bailes ir bendraautoriai dar vadina išoriniu prieglobsčiu, kuris leidžia mažoms valstybėms išnaudoti visą savo potencialą tarptautinėje arenoje socializuojantis su kitomis valstybėmis diplomatinių įrankių pagalba, ir tuo pačiu leidžia mažosioms valstybėms išvengti didesnių tarptautinės sistemos nestabilumo ženklų. Tokiu būdu aljansų prieglobsčio teorija suteikia naudingą struktūrą kaip analizuoti mažųjų valstybių išorinius ryšius ir jų vykdomas užsienio politikos strategijas.⁴⁶

Penkta, aljanso prieglobsčio teorijos šalininkų teigimu, ankstesnės aljansų teorijos praleido mažiau apčiuopiamus mažųjų valstybių socialinius ir kultūrinius ryšius su kitais tarptautinės sistemos veikėjais. Per socialinius ryšius tokios valstybės kaip Islandija ar Baltijos valstybės geba palaikyti pastovius kultūrinius santykius su kitomis valstybėmis ir išvengti tarptautinės izoliacijos. Kitaip tariant, mažosioms valstybėms socialiniai ir kultūriniai yra itin svarbūs socialiniam prieglobsčiui užsitikrinti. Kaip pastebi Bailes ir bendraautoriai, ryšiai su likusiu pasauliu yra svarbūs bet kokios visuomenės vystymuisi, kadangi šiais kanalais perduodamos žinios, idėjos, ideologijos, normos, vertybės, kuriais visuomenės vadovaudamosios geba evoliucionuoti ir judėti į priekį. Todėl mažosioms valstybėms socialinis prieglobstis yra kelias iš socialinės stagnacijos ir izoliacijos.⁴⁷

Galiausiai, prieglobstį siejantys santykiai greičiausiai evoliucionuoja į didesnės valstybės kišimąsi į mažesnę valstybę, kuris gali atnešti reformas ir transformacijas pastarojoje valstybėje. Kaip teigia Bailes ir bendraautoriai, santykiai tarp prieglobstį suteikiančios ir ją gaunančios valstybių gali neapsiriboti vien tik palankia pastarosios valstybės politine pozicija ar tam tikrų įstaigų įkūrimu, ir tai gali būti suvokiama kaip papildomi kaštai mažajai valstybei. Šios transformacijos gali turėti įtaką

---

⁴⁵ Ten pat, 5.

⁴⁶ Ten pat, 6.

⁴⁷ Ten pat, 6.

mažosios valstybės politiniam, ekonominiam bei socialiniam vystymuisi, kurių dažniausiai neorealizmo tarptautinių santykių mokykla nemato.⁴⁸

Bailes ir bendraautorių išskirti punktai parodo, jog aljanso prieglobsčio teorija atsiskiria nuo ankstesnių neorealizmu paremtų aljansų teorijų aiškinimų ir geba geriau paaiškinti mažųjų valstybių veiksmus aljansų atžvilgiu. Tačiau ir ši teorija nėra apsaugota nuo kritikos, ir jos autoriai išskyrė du pagrindinius jos ribotumus. Pirmiausiai, aljanso prieglobsčio teorijos silpnoji pritaikymo pusė yra kiekybiniai empiriniai tyrimai – juose aljanso prieglobstis gali atrodyti kaip pervardinta valstybės prisiderinimo strategija prie didesnės valstybės, kadangi skirtumai tarp aiškinimų yra kokybinių duomenų pobūdžio. Antra, prieglobsčio teorija gali pervertinti aljanso pasirinkimo poveikį mažajai valstybei ar su tuo susijusius kaštus. Nors suprantama, kad didžiausi kaštai valstybei kyla kuomet grasinama jos išlikimui, anot Bailes ir bendraautorių, tokios grėsmės yra tolimos ir valstybės prisijungia prie aljansų niekad nesusidūrus su tokia grėsme, todėl didesni kaštai galimi aljanso viduje.⁴⁹

Vis dėlto, aljanso prieglobsčio teorijoje galima įžvelgti ir daugiau trūkumų, apie kuriuos autoriai neužsimena. Visų pirma, neparodoma kuo mažosios valstybės taip skiriasi nuo didžiųjų valstybių, jog jas galima būtų laikyti fundamentaliai skirtingais socialiniais vienetais, kurie veikia vedami kitokios logikos. Faktas, jog mažos valstybės yra labiau pažeidžiamos automatiškai nesuponuoja jų išskirtinės sandaros, kuri lemtų kitokį savęs projektavimo tarptautinėje arenoje būdą – mažosios ir didžiosios valstybės turi aibę panašių bruožų, o valstybių veikimą gali veikti ir geopolitika bei strateginė kultūra. Todėl valstybės dydis gali veikti užsienio politikos prioritetus, tačiau tai nereiškia, jog didžiosios ir mažosios valstybės yra visiškai skirtingi tarptautinėje sistemoje veikiantys veikėjai. Toliau, referuojant į trečiąjį punktą, negalima ignoruoti visų mažųjų valstybių reikšmės galios pusiausvyros lygtyse, kadangi yra ir tokių valstybių, apie kurias didžiosios valstybės turi pagalvoti prieš priimdamos sprendimus. Tokios valstybės kaip Vatikanas ar Singapūras yra puikūs pavyzdžiai, įrodantys, jog jų švelnioji galia, geografinė lokacija ar finansiniai resursai yra svarbūs tarptautiniu mastu. Šis teorinis netikslumas tik didėja plečiantis švelniosios ir išmaniosios galios sampratai, taip pat augant kibernetinės erdvės reikšmei tarptautinėje politikoje. Galiausiai, politinis, ekonominis ir socialinis prieglobstis gali būti užtikrinamas ir valstybei neprisijungiant prie aljanso ar tarptautinės organizacijos – tai taip pat gali būti ir globalizacijos išdava. Tarptautinis bendradarbiavimas ir globalizacija gali tarnauti kaip atsvara aljanso teikiamam prieglobščiui ir būti „trečiuoju keliu“ valstybės užsienio politikos strategijoje.

---

⁴⁸ Ten pat, 6.

⁴⁹ Ten pat, 7.

Nepaisant kritikos, aljanso prieglobsčio teorija šiuo metu yra geriausiai mažųjų valstybių strategiją aljansų atžvilgiu aiškinanti teorija, kuri aiškina, jog anarchija galbūt ir charakterizuoja tarptautinę sistemą, tačiau nebūtinai lemia hierarchinius santykius tarp jos subjektų, ypač tarp mažųjų ir didžiųjų valstybių. Santykiai tarp valstybių nėra nei visiškoje subordinacijoje, nei autonomijoje, o veikia abiejų mišinys, todėl kiekviename aljanse sukuriami tarpvalstybiniai santykiai yra unikalūs – įsipareigojimai sukuria tam tikrą pavaldumą ir riboja valstybės veiksmus, bet kita vertus leidžia išlaikyti efektyvią sprendimų priėmimų kontrolę tam tikrose srityse. Tokiu būdu mažosios valstybės aljansuose prisiderina prie didžiųjų valstybių, siekiant tam tikros paramos, bet kartu ir stengiasi balansuoti prieš jas, kiek tai yra saugu ir nepavojinga viso aljanso mastu.⁵⁰

Vadinasi tokios mažosios valstybės kaip Lietuva, Latvija ir Estija prisijungusios prie NATO užsitikrino visokeriopą paramą iš kitų aljanso narių, bet taip pat turėjo įsipareigoti šiam aljansui užtikrinant visos organizacijos saugumą. Nors dažnu atveju šios valstybės ir turi prisiderinti prie didesniųjų valstybių užsienio politikos strategijos ir neišsišokti, jos taip pat išlaiko ir tam tikrą sprendimų priėmimo autonomiją ir viena iš sričių būtent ir yra nacionalinių karinių pajėgų praktikuojami karybos būdai. Suprantant, jog Baltijos šalių karinių pajėgumų indėlis viso aljanso mastu yra menkavertis ir neturintis didelio skirtumo bendroms aljanso pajėgoms, jos turi laisvę rinktis, kaip modeliuoti savo karinių pajėgų panaudojimą ir kaip tai apibrėžti karinėse doktrinosė – ar derintis prie didžiųjų aljanso galių ir rinktis standartizuotą NATO doktriną, ar balansuoti prieš jas ir likti prie savarankiškų nacionalinių karybos būdų, kurie nebūtinai suderinami su bendra aljanso pozicija. Tačiau norint suprasti, koks yra NATO standartizuotos ir Baltijos valstybių karinių doktrinų santykis, pirmiausiai reikia išsiaiškinti, kokios yra sudedamosios šių dokumentų dalys ir kaip jas reikia analizuoti.

2.2. Karinių doktrinų teorinis skaidymas

Kaip jau buvo minėta šio darbo pradžioje, karinė doktrina yra karybos principų rinkinys, kuris suponuoja būdus, kaip kariuomenė turi kariauti, jog pasiektų pergalę, tačiau šie būdai nuolat turi būti peržiūrimi. Doktrininis požiūris į karybą leidžia kariuomenės visumą padaryti didesnę, nei atskirų jos dalių sumą per sanglaudą, taip pat suvaldyti chaosą ir painiavą kariuomenėje, užtikrinti geresnes kovines galimybes.⁵¹ Nors dauguma akademikų pripažįsta karinių doktrinų svarbą, vis dėlto nesutariama dėl jų rūšiavimo ir sudedamųjų dalių skaidymo. Barry Posen išskiria tris karinių doktrinų dimensijas. puolamąsias, gynybos ir atgrasymo, ir taip pat prideda dar dvejų kategorijų skales:

---

⁵⁰ Ten pat, 6-7.

⁵¹ Hoiback, 10.

inovatyvumo-stagnacijos ir integracijos-disintegracijos su nacionaline politika.⁵² Tuo tarpu J. Gooch išskyrė šešis karinės doktrinos elementus: ginkluotės technologijos pobūdį; patirtį formuojančių veiksmų įtaką; organizacinius ir institucinius interesus; ideologiją; nacionalinę kultūrą; politinę ir strateginę situaciją.⁵³ Geoffrey Sloan reflektuodamas šį komponentais grįstą karinių doktrinų skaidymą teigė, jog tai leidžia su didesniu tikslumu išnagrinėti doktrinas ir mainais suprasti konkrečios doktrinos komponentų naudingumą.⁵⁴ Tačiau Harald Hoiback pasirenka karines doktrinas skaidyti į tris dimensijas, kurios taip pat yra doktrinos sudedamosios dalys – tai teorinė (racionalioji), kultūrinė (a-racionalioji) ir valdinė (subordinacinė).⁵⁵ Jo teigimu, karines doktrinas galima skaidyti į kvadratus, penkiakampius, daugiakampius, atitinkamai kiek norima išgryninti doktrinos elementų, tačiau trikampis suponuoja paprastumą ir kompleksiskumą, jame geriausiai matomas veiksmų tarpusavio ryšys ir dėl to tai yra patraukliausia figūra tyrėjui.⁵⁶ Be to, šie trys elementai yra ryškiausi kiekvienoje karinėje doktrinoje, todėl ir J. Gooch išskirtus elementus taip pat galima redukuoti į H. Hoiback trikampį. Atsižvelgiant į šiuos argumentus, šiame darbe bus remiamasi būtent H. Hoiback karinių doktrinų teoriniu skaidymu.

Pirmiausiai H. Hoiback analizę pradeda teorinės doktrinos dimensijos analize. Anot autoriaus, teorinėje doktrinos dalyje atsispindi teorinės karybos žinios, kurios sukasi aplink keturis klausimus, iš kurių antrasis laikomas kertiniu: Kas yra karas?; Kaip laimėti karą?; Kaip rengtis karui?; Kaip išvengti karo?⁵⁷ Ieškant atsakymų į šiuos klausimus, karybos teorija, kaip ir bet kuris kitas mokslas, susiduria su dilema, kaip epistemologiškai pagrįsti savo moksliskumą, ir H. Hoiback šioje teorijos formavimo ir žinių rinkimo kryžkelėje išskiria tris grupes: doktrininio fundamentalizmo, doktrininio koherentizmo ir doktrininio skepticizmo.⁵⁸ Pastarosios grupės atstovai priešinasi teorijos kūrimui ir kareivių supažindinimui su ja argumentuojant tuo, kad teorija yra nebūtinis, kartais net absurdiškai paprastos ir savaime suprantamos žinios, ir jų reflektavimas prastina kareivių karinį pasirengimą, todėl ir karinės doktrinos esą nebūtinis.⁵⁹ Tuo tarpu pirmosios dvi grupės apibrėžia kardinalius būdus kovoje su karybos teorijos sunkumais doktrininėmis priemonėmis. Doktrininio fundamentalizmo grupei priklausantys atstovai, tokie kaip Antoine-Henri Jomini ar J. F. C. Fuller, siekia užčiuopti karybos žinių esmę, ją išgryninti ir sudėlioti ir visuotinius principus ir dėsnius, kurie tarnautų kaip

---

⁵² Barry R. Posen, *The Sources of Military Doctrine: France, Britain, and Germany between the World Wars*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 1984, 14.

⁵³ John Gooch (sud.) , „The origins of contemporary doctrine”, occasional paper 30, Camberley, Surrey: Strategic and Combat Studies Institute, September 1997, 6.

⁵⁴ Geoffrey Sloan, "Military doctrine, command philosophy and the generation of fighting power: genesis and theory", *International Affairs*, 88.2, 2012, 251.

⁵⁵ Hoiback, 56.

⁵⁶ Ten pat, 56-57.

⁵⁷ Ten pat, 3.

⁵⁸ Ten pat, 63-65.

⁵⁹ Ten pat, 63-64.

pamatas karybos teorijai.⁶⁰ Šios žinios gali būti paremtos empiriniais įrodymais (indukcija) arba loginių dėsnių pagalba (dedukcija), o šių metodų rezultatas gali būti pateiktas kokybiniu arba kiekybiniu būdu, arba jų deriniu.⁶¹ Žinių kūrimo ir pateikimo būdai sukuria keturių dalių matricą, kurią pateikia H. Hoiback:

	Kiekybinis	Kokybinis
Indukcinis	<i>Operacinė analizė</i>	<i>Karinis istoricizmas</i>
Dedukcinis	<i>Lošimų teorijos</i>	<i>Aksiomatinis fundamentalizmas</i>

1. lentelė, keturios doktrininio fundamentavimo rūšys⁶²

Indukcinio žinių kūrimo ir kiekybinio duomenų pateikimo kombinacija vadinama operacine analize. Ji yra paremta euristine matematinės realybės samprata, kuri padeda specialistams karybos planavimo procese. Šio tipo analizė labiausiai pasitarnauja techniniame ir taktiniame karybos lygmenyje, kuomet reikia tikslių matematinių skaičiavimų, pavyzdžiui sprogmenų kiekio objektų sunaikinimui ar agregato galios kroviniui perkelti. Didžiausi operacinės analizės trūkumai pastebimi labiau politiniame karybos lygmenyje, kurioje yra daugiau kiekybiškai neišmatuojamų kintamųjų. Ji taip pat yra vienpusiška, kadangi nematoma pilna priešo informacija, kurią galima būtų apskaičiuoti.⁶³ Šiuos ribotumus stengiasi apeiti lošimų teorijos, kurios stengiasi matematiškai apskaičiuoti ir pagrįsti veikėjų tarpusavio sąveiką loginiu būdu. Aiškinama, jog veikėjai, turėdami skirtingas strategijas veikia lošimų baigtį, o jos atitinkamai veikia veikėjų strategijas. Pagrindinė lošimų teorijos prielaida yra ta, jog remiantis matematiniais modeliais bet kuriuo momentu galime pasakyti, koks veiksmas yra geriausias. Karyboje lošimų teorijos yra svarbios tose sferose, kurios remiasi apčiuopiamais, dažniausiai technologiniais dalykais, todėl pernelyg didelis dėmesys šiems aspektams yra ir vienas pagrindinių šios prieigos ribotumų. Be to, lošimų teorijose priimama prielaida, jog kiekvieno lošimo metu technologijos kuo puikiau veiks, tačiau H. Hoiback teigimu, pasaulis daug kartų buvo arti karo tik todėl, kad technologijos nesuveikė.⁶⁴ Jis priduria, jog kiekybiniai metodai karyboje yra naudingi kaip ir kitos žmonių veiklos, tačiau tik tiek, kiek tai yra kiekybiškai išmatuojama. O kare visko kiekybiškai apskaičiuoti neįmanoma dėl abejonių ir neuztikrintumo.⁶⁵

Nors matematikos naudojimas karyboje nėra senas fenomenas, labiausiai paplitęs karybos teorijos formavimo būdas yra derinant indukcinę prieigą ir kokybinius duomenis, kurie H. Hoiback apibrėžiami kaip karinis istoricizmas. Tai yra praeities karybos pamokų naudojimas dabartyje siekiant

⁶⁰ Ten pat, 66.

⁶¹ Ten pat, 70-71.

⁶² Ten pat, 71.

⁶³ Ten pat, 72-73.

⁶⁴ Ten pat, 73-76.

⁶⁵ Ten pat, 78.

geresnės ateities. Istorija moko, kurie karybos metodai yra veiksmingi ir gali būti panaudoti kaip įrodymai jų veikimui dabartyje.⁶⁶ Tokia prieiga yra patogiausia kuriant bendrus karybos principus ir dėsnius, kadangi per praeities analizę siekiama atrasti ir atskleisti tam tikrus pasikartojimus ir modelius gamtoje, kurie padėtų nuspėti ateities veiksmus.⁶⁷ Šioje vietoje karinis istoricizmas gali atrodyti pernelyg deterministinis, todėl šioje prieigoje naudojamosi ir socialinių mechanizmų koncepcijomis, kurios padeda paaiškinti įvykius, bet nebūtinai juos prognozuoti. Socialiniai mechanizmai padeda susitaikyti su karybos dėsnių neegzistavimu, kurie kyla iš karo neužtikrintumo, ir įneša daugiau suvokimo apie esamą situaciją.⁶⁸ Kitaip tariant, jei karybos principai negarantuoja pergalės, tai dar nereiškia, jog jų išmanymas yra bereikšmis.⁶⁹ Galiausiai, apjungiant dedukcinę prieigą ir kokybinius metodus suformuojamas aksiomatinio fundamentalizmo laukas. Šio tipo teorijos formuotojai kuria principus ir dėsnius remiantis teiginiais, kuriems nebūtinai įrodymai, kitaip tariant – aksiomomis, aukščiau esančiomis tiesomis.⁷⁰ H. Hoiback pastebi, jog šiame lauke būdinga karybos ir religijos sąveika, kuri taip pat grįsta aksiomomis – jos suteikia prasmę tuomet, jei jomis įtiki. Jų derinys, religiniai karai, tampa suprantami ir sistemingi, jei tinkamai interpretuojami religiniai raštai, kurie tampa karybos teorijos dalimi.⁷¹

Doktrinių fundamentalistų prielaidas bei aiškinimus atmeta doktrininio koherentizmo atstovai, tokie kaip Carl von Clausewitz, kurių teigimu, grynųjų žinių karybos moksle užčiuopti neįmanoma, kadangi karyba nuolatos kinta, joje dominuoja nesibaigiantis informacijos neužtikrintumas ir priešiški jausmai, todėl ir žinios apie ją yra aptakios. Be to, čia pirmumas teikiamas moraliniams karo faktoriams, kurie, anot C. Clausewitz, negali būti sudėlioti į principus ar taisykles, o išmatuojami karybos aspektai visuomet bus antraeilės svarbos. Vis dėlto tai netrukdo suformuoti teoriją, kadangi jos pateikiami argumentai pirmiausiai yra priimami socialiai.⁷² Kaip ir karinio istoricizmo stovykloje, taip ir doktrininio koherentizmo stovykloje pagrindinė informacija ateina iš istorijos, tačiau koherentistai neigia jos pasitarnavimą ateičiai, kadangi jokia praėjusi situacija nebus lygiai tokia pati, kaip būsimoji.⁷³ H. Hoiback teigia, jog karybos principai yra socialiniai konstruktai, kurių didžiausias keblumas yra jų argumentavimas, tačiau juos diktuoja ne karo realijos, bet karybos ekspertų refleksijų pusiausvyra.⁷⁴ Kitaip tariant, koherentistai atmeta aukščiau esančio nepriklausomo

---

⁶⁶ Ten pat, 78-79.

⁶⁷ Ten pat, 81.

⁶⁸ Ten pat, 84.

⁶⁹ Ten pat, 85.

⁷⁰ Ten pat, 85.

⁷¹ Ten pat, 86.

⁷² Ten pat, 90.

⁷³ Ten pat, 92.

⁷⁴ Ten pat, 95.

nuo tyrėjų realybės sluoksnio egzistavimą, kuriuo tiki fundamentalistai – jie laiko karybos žinias šališkomis ir santykinėmis ir tiki, kad žinios turi svarbų bendruomeninį elementą.⁷⁵

Tačiau racionalumas yra kultūroje įtvirtintas reiškinys – mūsų veiksmai yra pateisinami ir racionalūs kultūrinėse ribose. Todėl tik racionalumo nepakanka karybos būdai paašškinti, jį neišvengiamai veikia ir kultūrinė dimensija. Ją H. Hoiback pavadino a-racionaliaja, kadangi strateginės kultūros vaidmuo iš visų karybos teorijos spektrų paima tam tikrą jos dalį, kuri yra pritaikoma valstybės karyboje.⁷⁶ Be to, kultūriniai elementai teoriją įvelka į kultūrinį rūbą, kuris padeda įtikinti kareivius laikytis doktrinoje esančiais principais, jei kartais loginė grandis to nesugebėtų atlikti. Siekiant geriau suprasti kultūros vaidmenį karinėse doktrinos, H. Hoiback ją išreiškia kaip praktikų ir diskurso agregaciją, kur praktikos yra kolektyviniai rutininiai veiksmai, veikiami mokymosi proceso, o diskursas – prasmių visuma, leidžianti išreikšti prasmingas mintis. Jos mums geriau žinomos istorinių patirčių, idėjų, vertybių, normų ir taisyklių pavidalu. Kultūra, kuri suprantama kaip praktikų ir diskurso sąveika, leidžia kurti doktrinas, kolektyvinį veiksmą ir planavimą. Kaip mąstome ir kalbame veikia mūsų veikimo būdą, todėl kaip kariaujame dalinai priklauso nuo to, kokiomis koncepcijomis vadovaujasi karo dalyviai.⁷⁷

Tačiau kultūra karinėms doktrinoms suteikia ne tik organizacinį įrankį, bet ir padeda paašškinti jų prasmę. Kaip teigia H. Hoiback, karinės doktrinos ne tik padeda atsakyti į klausimą „kaip?“, bet ir „kodėl?“ – absoliuti dauguma karinių doktrinų buvo kuriamos apginti *raison d'etre* didžiųjų karu metu, ir kariškiai, priklausantys demokratinei visuomenei, kurie rizikuoja savo gyvybėmis, turi teisę žinoti, kodėl jie tai daro.⁷⁸ Kultūrinė doktrinos dimensija mažai tepasako apie karinių operacijų vykdymą, tačiau daugiau pabrėžia vertybes, įsitikinimus ir lūkesčius, pranašumą prieš priešą, todėl šioje vietoje suteikiant karybai prasmę, karinės doktrinos yra panašios į religiją.⁷⁹ Kaip pastebi H. Hoiback, pasakojimai doktrinos padeda atskleisti kultūrinę dimensiją, tuo pačiu praturtina pačią doktriną ir išlaisvina jos skaitytoją nuo karybos principų tironijos. Naudojami kaip naratyvai, pasakojimai gali veikti žmones kaip mąstyti ne per tiesioginę įtaigą, ir taip suteikiamas tam tikras kontekstas, kaip mąstyti.⁸⁰

Apžvelgdamas kultūrinę karinės doktrinos dimensiją, H. Hoiback pabrėžia, jog norint, kad kultūra turėtų doktrininę svarbą, turi būti išpildytos dvi sąlygos. Pirmiausiai, kultūra turi turėti priežastinę galią arba bent jau instrumentinius efektus, kitaip kultūra tebus dekoracija doktrinoje.

---

⁷⁵ Ten pat, 97-99.

⁷⁶ Ten pat, 104-105.

⁷⁷ Ten pat, 114.

⁷⁸ Ten pat, 118.

⁷⁹ Ten pat, 119.

⁸⁰ Ten pat, 122.

Antra, kultūra vienokiu ar kitokiu būdu turi būti adaptyvi, antraip doktrina gali tapti kultūrinių artefaktų rinkiniu.⁸¹

Galiausiai H. Hoiback išskiria ir išplečia trečiosios karinės doktrinos dimensiją, kurią pavadino valdine, arba subordinacine. Jo teigimu, idėjos apie tai, kas veikia kare, veikiamos ne tik kultūrinių svarstymų, kurie praturtina doktriną, bet ir politinių svarstymų – valdžia, kuri yra nekognityvinės kilmės, taip pat gali paveikti karinės doktrinos kūrimą ir turinį.⁸² Jei kultūrinė dalis pasakoja, kas esame, o teorinė – kaip turime kariauti, tai valdžia nurodo, kaip privalome kariauti. Valdžia karines doktrinas gali veikti keliais būdais, tačiau autorius išskiria pagrindines dvi rūšis. Pirmiausiai, jas riboja instituciniai veiksniai, kaip įstatymai ar biudžetas, pavyzdžiui, doktrinose atsispindi karybos būdai, kurie yra teisėti nacionalinėje ir tarptautinėje teisėje ir nurodomas technologijų naudojimas, kurį valstybė pajėgi įsigyti ir naudoti. Antra, nekognityvinės kilmės valdžia gali kištis į ekspertų argumentavimo procesą, jį cenzūruoti, o ekspertus persekioti – visa tai H. Hoiback pavadino Lysenkoizmu.⁸³

Valdžios dėmens išsiplėtimas labiau būdingas demokratinėse valstybėse, kur reikiamų žinių neturintys asmenys gali veikti karybos ekspertų darbą. Šioje vietoje H. Hoiback pabrėžia, jog demokratinėse valstybėse įprasta, jog kariuomenė yra pavaldi visuomenei ir nesikiša į politinius reikalus, todėl jos funkcijos yra tarnystės pobūdžio. Nors kariškiai gali būti laikomi karybos ekspertais, H. Hoiback teigimu, jie yra kitokio tipo ekspertais, nei kituose moksluose, pavyzdžiui stomatologijoje – norint būti ekspertu, išmanomi dalykai neturi būti siejami su ateities prognozavimu, o kariškio biografija nepadės pasakyti, kaip laimėti karą taip, kaip dantistas gali sutvarkyti dantį. Baigtiniai rezultatai skiriasi dėl to, jog karyboje yra begalė veiksmų, nuo kurių priklauso karo baigtis.⁸⁴ H. Hoiback toliau tęsia, jog karyboje pasekmės yra daug skaudesnės nei kitose srityse, ir tiesiogiai liečia gyventojų saugumą, todėl rizikai valdyti kariškiai klauso politikų nurodymų, kurie arba riboja, arba įgalina kariuomenės panaudojimo būdus.⁸⁵ Kaip rašė ir C. Clausewitz, karas yra politikos tąsa kitomis priemonėmis, todėl valdžios kišimasis yra pateisinamas.⁸⁶ Vis dėlto, per didelis visuomenės noras kontroliuoti kariuomenę neturi paveikti jos galimybių apginti valstybę nuo grėsmių, teigia H. Hoiback.⁸⁷ Be to, nors kariuomenėje paklusnumas yra didi vertybė, kariuomenė turi išimčių nepaklusti valdžiai, jei įsakymų nevykdymas atneštų daugiau naudos operacijai, tačiau anot Huntington, tai yra itin retas atvejis.⁸⁸

---

⁸¹ Ten pat, 127.

⁸² Ten pat, 129.

⁸³ Ten pat, 129.

⁸⁴ Ten pat, 132.

⁸⁵ Ten pat, 133.

⁸⁶ Carl von Clausewitz, "On war", 20, Penguin UK, 1982, 87.

⁸⁷ Hoiback, 138.

⁸⁸ Samuel P. Huntington, *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil–Military Relations*, Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press, 1985, 2.

Apibendrinamas valdžios dėmenį karinėse doktrinos H. Hoiback teigia, jog politinių tikslų pernelyg apkrauta doktrina gali tapti tik karine dekoracija be aiškaus kariuomenės panaudojimo, o pernelyg į praktiškumą akcentuojanti doktrina gali skleisti militarizmą valstybėje.⁸⁹

Taigi, H. Hoiback karinėse doktrinos išvelgė tris pagrindinius elementus – teoriją (racionalumą), kultūrą (a-racionalumą) bei valdžią (subordinaciją) – kurie, anot autoriaus, sudaro kiekvieną karinę doktriną. Nors kitų karines doktrinas tiriančių mokslininkų aiškinimuose išvelgiama ir daugiau elementų, jie gali būti redukuojami į H. Hoiback pasiūlytą trikampį. Vis dėlto, šio autoriaus pasiūlytas karinių doktrinų teorinis skaidymas turi keletą trūkumų. Visų pirma, H. Hoiback išskirdamas elementus mėgino užčiuopti ir kiekvieno iš jų naudingumą karinei doktrinai. Tokiu būdu autorius kalba ne tik apie doktrinos sandarą, bet ir išreiškia nuomonę, kokią vietą kiekvienas elementas turėtų užimti. Kadangi karinės doktrinos yra praktinio pobūdžio dokumentai, jų naudingumas yra svarbus, tačiau jo išskyrimu mokslininkai gali atskleisti ir savo vertybinį požiūrį, subjektyvumą, o tai kenkia platesniam aiškinimo taikymui. Antra, H. Hoiback išskirti karinių doktrinų dėmenys, ypač teorinis ir kultūrinis, neturi aiškių ribų ir juos sudėtinga atskirti. Kaip minėjo pats autorius, racionalumas yra kultūroje įtvirtintas reiškinys, todėl teorinė doktrinos dalis neišvengiamai yra persipynusi su kultūros apibrėžtais diskurso ir praktikos rėmais, o tai gali ženkliai apsunkinti bet kurios karinės doktrinos dekonstravimą tyrėjui. Todėl, teorinės ir kultūrinės dalies atskyrimas tampa priklausomu nuo tyrėjo interpretacijos, kuri negali būti pritaikoma kitiems atvejams. Vadinasi, H. Hoiback teorinis karinių doktrinų skaidymas turi būti taikomas atsargiai, neperimant normatyvinių autoriaus idėjų, ir nesiekiant generalizuoti tyrimo išvadų.

Apibendrinant, karinės doktrinos, anot H. Hoiback yra veikiamos trijų dimensijų ir visos jos yra itin svarbios karinių doktrinų formulavimui bei panaudojimui. Tinkamas visų trijų dimensijų balansas gali padėti sukurti doktriną, kuri tikrai gali padėti kariuomenėms įveikti priešą. Per šias tris karines doktrinas sudarančias dimensijas mes taip pat galime pamatyti ir karinių doktrinų tarpusavio panašumus bei skirtumus, jų kaitą laike. Taikant aljanso prieglobsčio teoriją, karybos teorijos, kultūros ir subordinacijos identifikavimas mums leis pamatyti, ar Baltijos valstybės siekdamas užsitikrinti didžiųjų aljanso valstybių paramą renkasi sutapatinti karybos būdus su visu NATO standartu, ar suprasdamos savo tiekiamo indėlio marginalumą palaiko savarankišką karybos būdo liniją, orientuotą į siauresnį ir tik nacionaliniam saugumui palaikyti tinkamą operacijų spektrą. Todėl karybos teorija, kultūra ir subordinacija bus laikomi šio darbo kintamieji.

---

⁸⁹ Hoiback, 143.

3. Metodologija

Šioje dalyje pristatomas atvejo studijos metodas, paaiškinama tokio tyrimo logika, apibrėžiamas tyrimo atvejis ir išskiriamas pagrindinis metodologinis įrankis – kokybinė turinio analizė. Galiausiai sudaromas tyrimo dizainas, pagal kurį bus analizuojama medžiaga ir vertinami gauti rezultatai.

3.1. Atvejo studijos metodologija

Atvejo studija apibrėžiama kaip empirinis tyrimas, kuriame išsamiai tiriamas dabartinis fenomenas ar atvejis realiame kontekste, kai ribos tarp fenomeno ir konteksto nėra aiškiai atskiriamos.⁹⁰ Paprastai atvejo studijoje remiamasi gilumine analize, kurią sudaro nuo vieno iki penkių atvejų, susidedančių iš kuo platesnio spektro kiekybinių ar kokybinių duomenų rinkimo, bei jų tyrimo. Tokio tipo metodas padeda paaiškinti fenomeną per atvejo analizės iliustraciją, o siekiant geriau paaiškinti fenomeną, pasirenkama ne vieno, bet kelių atvejų analizė, kuri lyginama tarpusavyje. Šį metodą galima naudoti siekiant formuluoti teorijas ar teorines prielaidas arba aprašyti ir paaiškinti tam tikrą fenomeną, reiškinį ar procesą.⁹¹

Robert E. Stake teigimu, nėra svarbu, kokie metodiniai įrankiai yra pasitelkiami atvejo studijai atlikti, svarbiausia yra atsakyti į išsikeltus tyrimo klausimus. Anot John W. Creswell, atvejo studiją įprastai sudaro šie žingsniai⁹²:

1. Atvejo įvardijimas ir jo ribų nustatymas: tyrėjas nusprendžia, kas yra jo tyrimo objektas, ir argumentuotai atskiria atvejo ribas.
2. Duomenų rinkimas: tyrėjas renka kuo įvairesnę ir detalesnę informaciją, kuri gali padėti paaiškinti tiriamą atvejį. Duomenys ir jų rinkimo būdai gali būti įvairūs – tai dokumentai, struktūruoti ir nestruktūruoti interviu, vaizdinė medžiaga, garso įrašai, stebėjimas.
3. Duomenų analizė: pirmiausiai pateikiamas kuo išsamesnis atvejo konteksto aprašas, o po to paprastai seka temų analizė.
4. Tyrimo rezultatų interpretacija: jos metu tyrėjas pateikia atlikto tyrimo išvadas, atskleidžiami atvejo aspektai, kurie gali padėti kitiems tolimesniems tyrimams ar jų eigai.

Atvejo studija yra laikoma patikimu tyrimo metodu socialiniuose ir politikos moksluose, kuri padeda atskleisti giluminį reiškinų priežastingumą bei vykstančius procesus. Be to ši metodologija

---

⁹⁰ Robert K. Yin, *Case study research and applications: Design and methods*, Sage publications, 2003, 13-14.

⁹¹ Ten pat, 13-14.

⁹² John W. Creswell, *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*, 2 leid., Sage publications, 2007, 74-75.

yra palanki naujų hipotezių tikrinimui reiškiniams tirti, apie kuriuos žinoma nedaug, taip pat tolimesnių tyrimų vystymui.⁹³ Vis dėlto, šio metodo holistinį požiūrį bei universalumą gali sumenkinti keli išskirti trūkumai – atvejo studija nėra pakankamai griežtai apibrėžtas tyrimo metodas, ją galima sumaišyti su mokomaisiais atvejais.⁹⁴ Taip pat toks tyrimo metodas yra kritikuojamas dėl reprezentatyvumo stokos ir tyrimo rezultatų generalizacijų. Tačiau Robert K. Yin atsako, jog išskirta kritika nėra pagrįsta, kadangi ir iš vieno eksperimento taip pat negalima daryti generalizacijų visai populiacijai, todėl metodologija apsiriboja tik teorinių prielaidų generalizacijomis.⁹⁵

3.2. Tyrimo atvejis

Šiame darbe pasirinkta tirti NATO, Lietuvos, Latvijos ir Estijos karinių doktrinų atvejus 2010-2020 metų laikotarpyje, kur NATO atvejis tarnauja kaip atskaitos taškas likusioms Baltijos šalių atvejų analizėms išbaigti. Nustačius NATO karinių doktrinų standartą bus nustatytas pasirinktų Baltijos valstybių karinių doktrinų santykis su aljanso doktrinomis, kuris bus palygintas tarp atvejų. Baltijos valstybės pirmiausiai pasirinktos dėl jų priskyrimo mažosioms valstybėms – jų karinė galia, ekonomikos dydis, taip pat jų vieta tarptautinėse organizacijose indikuoja, jog jos susiduria su papildomais iššūkiais tarptautinėje sistemoje. Be to, Lietuva, Latvija ir Estija priskiriamos prie NATO aljanso naujokių, po jų prisijungė tik dar 4 valstybės Europoje, nors šių valstybių narystė jau skaičiuoja 17 metų. Tokiu būdu pasirinkta tyrimo imtis laiko atžvilgiu padengia didesnę šių valstybių narystės dalį. Galiausiai, šios valstybės laikomos ganėtinai artimomis, jos glaudžiai tarpusavyje bendradarbiauja, ir visos jos yra iš posovietinio bloko, o tai sudaro puikias sąlygas valstybių tarpusavio palyginimui.

2010-2020 metų laikotarpis pasirinktas dėl patogios imties, per kurią įvyko daug svarbių aljansui įvykių, kurie vienokiu ar kitokiu būdu paveikė aljanso darbų ir užduočių sąrašą bei lėmė tam tikrus priimtus sprendimus: 2010 m. NATO valstybės narės priėmė naująją Strateginę koncepciją, kuri laikoma fundamentaliu dokumentu, nurodančiu pagrindines aljanso vystymosi gaires ateinantiems 10 metų; po 2014 m. įvykių Ukrainoje ir Vidurio Rytuose aljansas priėmė eilę naujų sprendimų, stiprinančių aljanso saugumą ir pasirengimą; atnaujinta galybė NATO standartizuotų dokumentų, tarp jų ir karinių doktrinų, ar išskirtinių karybos būdų reglamentų. Be to, tiriamajame laikotarpyje galima išvelgti ir NATO bei jos valstybių narių karinių doktrinų dokumentų kaitą, kuri itin svarbi nustatant, ar Baltijos šalys juda link standartizacijos su visu aljansu, ar išlaiko autentišką

---

⁹³ Yin, 19-20.

⁹⁴ Ten pat, 10-11.

⁹⁵ Ten pat, 10-11.

modelį, todėl baigtine laikotarpio data laikoma 2020 metų pabaiga. Iki šios datos išleistos karinės doktrinos ar jas papildantys dokumentai yra naujausia, kokią tik įmanoma analizuoti.

3.3. Kokybinė turinio analizė

Kokybinė turinio analizė yra kokybinis tyrimo metodas, kuris laikomas viena svarbiausių tyrimo technikų komunikacijoje ir socialiniuose moksluose. Klaus Krippendorff turinio analizę apibrėžia kaip techniką, kuri skirta kurti atkartojamas ir patikimas išvadas iš duomenų ir jų konteksto.⁹⁶ Dažniausiai turinio analizėje tiriami tekstiniai duomenys, nors galima tirti ir vaizdus bei garsus, ir tokios tyrimo technikos tikslas užfiksuoti reikšmes bei jų charakteristikas duomenyse. Cavanagh manymu, turinio analizė yra lankstus metodas, kadangi juo galima atlikti tiek kiekybinius tyrimus fiksuojant žodžių dažnį, tiek kokybinius tyrimus, fiksuojant žodžių reikšmes ir jas interpretuojant, todėl tyrėjui turinio analizė siūlo platų priemonių spektrą.⁹⁷ Hsiu-Fang Hsieh ir Sarah E. Shannon išskyrė tris pagrindinius turinio analizės modelius: konvencionalųjį, tiesioginės analizės ir apibendrinamąjį.⁹⁸ Konvencionalus turinio analizės modelis nesiremia teorijų iš anksto suformuotomis turinio kategorijomis, todėl kodavimas kildinamas tiesiogiai iš tiriamų duomenų – dažniausiai ši indukcinė prieiga yra naudojama tuomet, kai stinga literatūros apie tiriamą fenomeną.⁹⁹ Tiesioginės analizės modelis siūlo dedukcinę tyrimo prieigą ir remiasi teorijų suformuluota turinio kategorizacija, todėl šis modelis tinkamas teorinių prielaidų ir jų validumo tikrinimui bei jų tolimesniam vystymui.¹⁰⁰ Apibendrinamasis turinio analizės modelis kombinuoja kiekybinę ir kokybinę tyrimo prieigą ir daugiausiai yra skirtas žodžių bei reikšmių dažniui skaičiuoti, tačiau vien tik tuo neapsiriboja – įtraukiant latentinę turinio analizę, tyrimas papildomas alternatyviomis ir tyrėjo interpretuojamomis reikšmėmis bei jų skaičiavimu, tokiu būdu derinami indukciniai ir dedukciniai tyrimo metodai.¹⁰¹

Mažųjų valstybių užsienio politika aljansų atžvilgiu bei karinių doktrinų teoriniai skaidymai akademinėje literatūroje jau egzistuoja ir yra gerai įsitvirtinę, todėl autoriaus nuomone, šio darbo problemai spręsti tinkamiausia prieiga laikoma tiesioginė turinio analizė. Pagrindinis šio modelio privalumas yra teorinių prielaidų tikrinimas, kuris gali padėti paremti jau egzistuojančias teorijas ir jas praplėsti, o tai, anot Hsiu-Fang Hsieh ir Sarah E. Shannon, leidžia kitiems mokslininkams geriau

---

⁹⁶ Klaus Krippendorff, "Content analysis", Kn. E. Barnouw, et al. (Sud.), *International encyclopedia of communication*, Vol. 1, New York, NY: Oxford University Press, 1989, 403.

⁹⁷ Stephen Cavanagh, "Content analysis: concepts, methods and applications", *Nurse Researcher*, 4.3, 1997, 5-16.

⁹⁸ Hsiu-Fang Hsieh and Sarah E. Shannon, "Three approaches to qualitative content analysis", *Qualitative health research*, 15.9, 2005, 1277-1288.

⁹⁹ Hsieh ir Shannon, 3-4.

¹⁰⁰ Ten pat, 5.

¹⁰¹ Ten pat, 7-9.

susipažinti su tiriamu fenomenu.¹⁰² Kita vertus, tiesioginės analizės modelis turi ir tam tikrų trūkumų, kurie pirmiausiai kyla iš teorijų, kuriomis remiamasi – tai gali turėti ženklią įtaką šališkumui nagrinėjant duomenis, todėl tyrimo rezultatai dažniau gali atrodyti paremiantys teorines prielaidas, o ne jas atmetantys. Antra, pernelyg remiantis teorija, mokslininkai gali būti ja apakinti ir nematyti kontekstinių tiriamo fenomeno aplinkybių. Lincoln ir Guba nuomone, šie ribotumai susiję su tyrėjų neutralumu arba jų patogumo jausmu, kylančio iš teorijos patikimumo, kuris veikia kaip objektyvumo alternatyva. Norint išvengti su metodo šališkumu susijusių problemų, Hsiu-Fang Hsieh ir Sarah E. Shannon siūlo audituoti tyrimo procesą ir teorijų išskiriamas turinio kategorijas.¹⁰³

Šio darbo atveju H. Hoiback pasiūlytos karinių doktrinų sudedamosios dalys tarnauja kaip pagrindinės šių dokumentų turinio kategorijos, į kurias bus sukoduojamos NATO, Lietuvos, Latvijos ir Estijos karinės doktrinos:

- Teorinė (racionalioji) – ką kariuomenė turi daryti, kad pasiektų pergalę (karinės pajėgos + jų veiksmai + aplinkybės, kurios reikalauja šių veiksmų)
- Kultūrinė (a-racionalioji) – karinių pajėgų tapatybė ir ginamos vertybės, kurios lemia karybos būdą (karinės pajėgos + jų tapatybę, ginamas vertybes, normas, formuojančios idėjos ir principai)
- Valdinė (subordinacinė) – kariuomenės ir valdžios santykis (ko, kaip ir kada klauso karinės pajėgos?)

Sukodavus visas karines doktrinas jos bus palyginamos tarpusavyje, tačiau svarbiausia lyginimo ašis yra NATO *versus* Lietuva, Latvija ir Estija ir jų santykių pokyčiai dešimties metų laikotarpyje.

3.4. Tyrimo dizainas

Siekiant išspręsti šiame darbe iškeltą problemą, visų pirma bus atrinktos 2010-2020 metais išspausdintos Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos (NATO) karinės doktrinos ir išnagrinėtos anksčiau įvardytu tiesioginiu turinio analizės metodu, kurios tikslas yra nustatyti, kokie karinės doktrinos standartai teorinėje, kultūrinėje ir valdinėje dimensijose nurodomi visoms aljanso valstybėms narėms. Iškristalizavus standartus NATO karinėse doktrinose toliau bus pereita prie Lietuvos, Latvijos ir Estijos karinių doktrinų analizės – kiekvienos valstybės doktrinos bus išnagrinėtos ir sukoduotos atskirai, o jų reikšmės bus sulyginamos su NATO pozicija. Palyginimo metu

---

¹⁰² Ten pat, 7.

¹⁰³ Ten pat, 7.

visose dimensijose bus nustatomas kiekvienos Lietuvos, Latvijos ir Estijos valstybių karinių doktrinų santykis su NATO aljanso kariniais dokumentais, ir bus išsiaiškinta, ar Baltijos valstybių karinėse doktrinose atsiskleidžia prielankumas NATO keliamiems standartams ir perimamos standartinės konceptualizacijos, ar stengiamasi išlaikyti savarankišką ir autentišką karinę doktriną, kuri išsiskiria nuo NATO standarto. Be to, kiek įmanoma bus stengiamasi palyginti ir Baltijos valstybių karinių doktrinų santykį su NATO standartu dešimties metų laikotarpyje, ir patikrinti, ar Lietuva, Latvija ir Estija šiame laikotarpyje artėja link NATO standarto, išlieka toje pačioje pozicijoje, ar stengiasi didinti savarankiškumą ir kurti autentišką turinį. Atliekami palyginimai tarp atvejų parodys, kiek mažosios Baltijos valstybės yra linkusios balansuoti prieš NATO karinių dokumentų standartizacijos politiką, kuria siekiama didinti atskirų valstybių narių karinį sąveikumą bei aljanso gyvavimo sėkmę, ir kiek šios valstybės yra linkusios siekti politinių, ekonominių ir socialinių dividendų aljanso viduje palaikant tokį procesą. Galiausiai, Baltijos valstybių užimama pozicija parodys platesnę aljanso valdymo ir veikimo dinamiką ir kiek standartizacijos procesas yra sėkmingas viso to įrankis.

4. Tyrimas

4.1. NATO karinių doktrinų standartas

NATO karinis aljansas pasižymi itin plačiu karinių doktrinų spektru, kuriuo apibrėžiami ir nustatomi pagrindiniai jungtinės karybos principai – vien galiojančių operacinio lygio karinių doktrinų NATO standartizacijos duomenų bazėje šiuo metu yra 78 dokumentai. Platus karinių doktrinų kodifikavimas skirtas suvienodinti aljanso narių kariuomenių mąstymo būdą bei atliekamus veiksmus visose įmanomose srityse, jog būtų išvengta bet kokia nesusipratimų rizika, kuri gali nulemti operacijų sėkmę. Tokiu būdu auga bendrų pajėgų karinis sąveikumas, įgalinamas veiksmingesnis užduočių, misijų ir operacijų atlikimas, todėl tikėtina, jog ateityje NATO karinių doktrinų vis daugės.

Vis dėlto, Baltijos valstybių karinės doktrinos nėra taip išplėtos ir išvystytos kaip NATO, todėl siekiant tikslumo šiame tyrime buvo atrinktos svarbiausios NATO karinės doktrinos, kurios įgalina visų valstybių doktrinų tarpusavio palyginimą. Pavyzdžiui Baltijos valstybės neturi atskiros karinės doktrinos, kurioje būtų išdėstomi karybos principai, kurie liečia tik taikinių nustatymą, todėl NATO AJP-3.9 doktrina nėra įtraukta į šį tyrimą. Peržvelgus Baltijos valstybių doktrinas, buvo atrinktos pagrindinės NATO karinės doktrinos, kurių turiniai gali būti palyginami. Šios doktrinos yra: Jungtinių pajėgų doktrina (AJP-01), operacijų vykdymo doktrina (AJP-3), sausumos operacijų doktrina (AJP-3.2), oro erdvės operacijų doktrina (AJP-3.3), kovos prieš sukilėlius doktrina (AJP-

3.4.4), saugumo pajėgų doktrina (AJP-3.16), logistikos doktrina (AJP-4) ir medicininės paramos doktrina (AJP-4.10).

Vidutiniškai aljansas karines doktrinas atnaujina kas 6-7 metus, tačiau kai kurios doktrinos yra atnaujinamos dažniau nei kitos – pavyzdžiui kovos prieš sukilėlius doktrina atnaujinama kas penkerius metus, o štai logistikos doktrinos skirtingos versijos buvo išleistos 2003 ir 2018 metais. Be to, NATO karinės doktrinos skiriasi ir savo apimtimi, ypatingai tai pastebima žvelgiant į labiau specializuoto pobūdžio doktrinas, pavyzdžiui paramos saugumo pajėgoms doktrina yra bene triskart siauresnė nei operacijų vykdymo doktrinos C versijos dokumentas. 2010-2020 metų laikotarpiu NATO iš viso išspausdino 13 minėtų doktrinų versijų, tačiau galiojančių doktrinų šiuo laikotarpiu buvo septyniolika – tai yra pagrindinė tyrimo medžiaga nustatant NATO standartus karinėse doktrinose.

4.1.1. Teorinė NATO karinių doktrinų dimensija

Teorinis dėmuo NATO karinėse doktrinose užima svarbią vietą ir yra bene plačiausias segmentas, savo turiniu smarkiai pralenkiantis kultūrinę bei valdinę dimensiją. Nors ir susidaro įspūdis, jog teorinis dėmuo gali būti svarbiausias kiekybine prasme, tai taip pat parodo, jog karas nėra paprastas procesas – siekiant suvokti, kas yra karas, kaip jį laimėti, kaip jam ruoštis ir jo išvengti, nėra paprastų ir trumpų atsakymų. NATO atveju, atsakymų į šiuos klausimus paieškas papildomai apsunkina tai, jog aljanso karinės pajėgos ir jas valdančios bei įgalinančios struktūros nėra vienalytės. Todėl norint atsakyti į pagrindinius teorinius klausimus NATO doktrinos turi visapusiškai įvertinti jungtinių pajėgų keliamus iššūkius visose kertinėse srityse, kurios gali turėti reikšmingos įtakos karo sėkmei. Būtent dėl šios priežasties teorinė dalis NATO karinėse doktrinose smarkiai išsipūčia. Pavyzdžiui, vienas iš veiksnių, nuo kurio priklauso operacijų sėkmė, yra vadovavimo ir valdymo (*command and control (C2) angl.*) struktūra bei ją organizuojantys principai, tačiau kitaip nei kitose kariuomenėse, NATO pajėgumai yra bendri, tačiau nehomogeniški, todėl atsiranda papildomų niuansų, kuriuos aljansas privalo padengti siekiant efektyvaus vadovavimo ir valdymo. Ir viena iš temų, kuriai skiriamas papildomas dėmesys yra valdžios perdavimas (*transfer of authority (TOA) angl.*), kuris apibrėžia nacionalinių karinių pajėgų kontrolės perdavimą atvykus į jungtinių operacijų erdvę.¹⁰⁴ Tokiu būdu NATO karinės doktrinos turi apimti platesnį teorinį lauką, kuriame veikia jungtinės karinės pajėgos.

Vienas esminių bruožų, kuris pastebimas analizuotose NATO karinėse doktrinose yra doktrininio koherentizmo teorinis dominavimas. Nagrinėtų doktrinų teoriniame dėmenyje, kuris

---

¹⁰⁴ NATO Standardization Agency, *AJP-3(B) Allied joint doctrine for the conduct of operations*, Brussels: NATO Standardization Office, March 2011, 2-15.

sukasi aplink anksčiau įvardytus keturis pagrindinius klausimus, vis akcentuojamas karo nenuspėjamumas, besikeičiančios jo charakteristikos, nuolat besikeičianti aplinka, ir nėra užsimenama apie konkrečių karybos dėsnių egzistavimą, kurie atneša pergalę. Štai jungtinių pajėgų doktrinos (AJP-01) D versijoje kalbant apie karinę kampaniją ir jos vykdymą, tarp išskirtų esminių principų, kuriais reiktų vadovautis, rašoma, jog reikia „apsvarstyti visą situaciją ir pripažinti, jog ji yra kompleksinė, prisitaikanti, nelinijinė ir tam tikra prasme nenuspėjama“.¹⁰⁵ Tokiu būdu parodoma, jog apčiuopiamų karo žinių, kurios nurodytų, kokius konkrečius veiksmus tam tikrose situacijose reikia atlikti, jog būtų pasiekta pergalė, nėra, ir doktrinos nesistengiama tokių dėsnių apibrėžti ar išvesti. Verčiau, pripažįstant aplinkos nenuspėjamumą, NATO doktrinos stengiamasi apibrėžti, kokios karininkų savybės gali padėti pritapti ir išsisukti iš tokių situacijų ir įveikti priešą. AJP-01 D versijos doktrinoje¹⁰⁶ leidžiama suprasti, jog karo nenuspėjamumas suponuoja oportunistą, ir karo vadas:

„turėtų išnaudoti galimybes perimti ir išlaikyti iniciatyvą (galimybę diktuoti įvykių eigą), arba ją atgauti, kai tik ji prarandama, siekiant pasiekti misijos tikslą. [...] Išnaudojant tokias progas [...] karo vadas turėtų skatinti rizikos suvokimo, o ne rizikos vengimo kultūrą.“¹⁰⁷

NATO karinėse doktrinos taip pat minimos ir kitos asmeninės karo vado savybės, kaip pavyzdžiui iniciatyvumas, gebėjimas apskaičiuoti riziką, atsakomybė, pasitikėjimas, supratingumas, ryžtas, kuris „turi būti pakankamai tvirtas, jog galėtų ištempti visą vadovybę nesėkmių ir pralaimėjimų akivaizdoje“.¹⁰⁸ Tačiau net ir apibrėžiant esmines savybes, doktrinos minima, jog nėra unikalios ar teisingos savybių kombinacijos.¹⁰⁹ Vis dėlto šios savybės leidžia lavinti karo vadų situacijos suvokimą, nuo kurio teisingo įvertinimo gali priklausyti operacijų sėkmė, todėl remiantis H. Hoiback mintimis, apibrėžti karybos principai nebūtinai garantuoja pergalę, tačiau jų išmanymas nėra bereikšmis.¹¹⁰

Natūraliai doktrininis koherentizmas NATO karinėse doktrinosse įtvirtinamas remiantis žymiausio šio srities atstovo Carl von Clausewitz teoriniais aiškinimais. Pirmiausiai dėmesį patraukia doktrinosse vartojamos šio autoriaus apibrėžtos sąvokos kaip gravitacijos centras (*centre of gravity (COG) angl.*) ar karo rūkas (*fog of war (FOW) angl.*). Pirmoji sąvoka yra itin svarbi ne vienoje doktrinoje, ji yra operacijų sėkmės ašis – AJP-01 doktrinos D versijoje teigiama, jog „operacinio meno esmė yra nustatyti lemiamą veiksma priešininkui nugalėti, o tai kyla iš gravitacijos centro

---

¹⁰⁵ NATO Standardization Agency, *AJP-01(D) Allied joint doctrine*, Brussels: NATO Standardization Agency, December 2010, 5–7, para 0522.

¹⁰⁶ Visos NATO karinės doktrinos ir dokumentai turi priskirtus kodus, ir atnaujinant to paties kodo doktrinas keičiasi tik versijos raidė, pavyzdžiui AJP-01 doktrinos D versija, išleista 2010 metais, pakeitė iki tol galiojusią AJP-01 doktrinos C versiją. Visos doktrinos pradėtos leisti su A versijos priedais.

¹⁰⁷ NATO Standardization Agency, *AJP-01(D)*, 5–13–5–14, para 0532.

¹⁰⁸ NATO Standardization Office, *AJP-3.2 Allied joint doctrine for land operations, Edition A Version 1*, Brussels: NATO Standardization Office, March 2016, 2–8–2–9, para 0220.

¹⁰⁹ NATO Standardization Agency, *AJP-01(D)*, 6–8, para 0623.

¹¹⁰ Hoiback, 85.

analizės“.¹¹¹ Gravitacijos centras taip pat yra vienas esminių strateginių atakų taikinių¹¹², tačiau svarbu yra ne tik identifikuoti priešo gravitacijos centrą, bet ir saugoti savąjį, tai taip pat yra vienas iš pajėgų apsaugą valdančių principų.¹¹³ Tuo tarpu karo rūkas minimas kalbant apie situacijos vertinimus – vienoje doktrinų teigiama, jog dėl karo rūko tobulas situacijos įvertinimas neįmanomas, todėl jungtinių pajėgų vadas turėtų pats nuspręsti, kokios apimties situacijos vertinimas yra pakankamas.¹¹⁴ Kitaip tariant, toliau patvirtinama ištiesi besikeičiančios ir evoliucionuojančios aplinkos prigimtis, kurioje tampa svarbūs karinių pajėgų vado sprendimai, kaip ši chaosą panaudoti akistatoje su priešininku. Galima teigti, jog NATO karinėse doktrinosose pripažįstama, jog besikeičiančios karo sąlygos neleidžia išgryninti teiginių apie tai, kas veikia ir neveikia kare – tai puikiai iliustruoja AJP-01 D versijoje įtraukta C. von Clausewitz citata, jog „karas turi savo gramatiką, bet ne logiką“¹¹⁵

C. von Clausewitz įtaka NATO karinėse doktrinosose toliau išryškėja aptariant moralinius karo aspektus, kurie nėra pamatuojami. Nors doktrinosose teigiama, jog kovinę galią apsprendžia ne tik moralinis, bet ir fizinis bei konceptualinis elementai¹¹⁶, būtent pirmasis elementas yra iškeliamas aukščiau kitų. Šiuo požiūriu yra paremtas ir manevrinis požiūris į karybą, kuris plačiai išdėstomas ne vienoje NATO karinėje doktrinoje, todėl tai galima laikyti dar vienu itin svarbiu elementu doktrinų visumoje. Manevrinio požiūrio esmė – taikymasis į priešo moralinį komponentą, kuriuo stengiamasi sunaikinti priešo karinių pajėgų sanglaudą pasitelkiant netikėtumą ir šoką.¹¹⁷ Šiuo požiūriu siekiama demoralizuoti priešo karines pajėgas ir jų vadą, kadangi tokiais taktiniais kariniais veiksmais, prastėja priešo karinis efektyvumas, pakertamas jo ryžtas ir gebėjimas kovoti – jį taip pat gali demoralizuoti pagrindinių jo fizinių pajėgumų sunaikinimas, teigiama AJP-3.2 doktrinos A1 versijoje.¹¹⁸ Pabrėžiant moralinį kovinės galios elementą kaip pagrindinį taikinį prieš pajėgose, tai taip pat tampa ir vienu pagrindinių aspektu, kurį jungtinės pajėgos privalo ginti, todėl doktrinosose dažnai akcentuojamas jungtinių pajėgų aukštos moralinės būsenos palaikymas, kuris veikiamas nuo karinių pajėgų vado asmenybės iki tinkamos medicininės paramos¹¹⁹. Aukšta moralė įgalina teisingumo jausmą vykdant užduotis¹²⁰, padeda pasiekti moralinę sanglaudą, kurios dėka kariniai vienetai išlieka kartu nepaisant

---

¹¹¹ NATO Standardization Agency, *AJP-01(D)*, 5–15, para 0535.

¹¹² NATO Standardization Office, *AJP-3.3 Allied joint doctrine for air and space operations, Edition B version 1*, Brussels: NATO Standardization Office, April 2016, 1–10-1–12, para 1.5.2.

¹¹³ NATO Standardization Agency, *AJP-3(B)*, 3–3-3–4, para 0313.

¹¹⁴ NATO Standardization Agency, *AJP-3(B)*, 4–14, para 0438.

¹¹⁵ NATO Standardization Agency, *AJP-01(D)*, 5–22-5-23, para 0557.

¹¹⁶ NATO Standardization Office, *AJP-3.2, Edition A Version 1*, 2–13-2–14, para 0235.

¹¹⁷ NATO Standardization Agency, *AJP-01(D)*, 6–3, para 0611.

¹¹⁸ NATO Standardization Office, *AJP-3.2, Edition A Version 1*, 2–7, para 0215.

¹¹⁹ NATO Standardization Agency, *AJP-4.10(A) Allied joint medical support doctrine*, Brussels: NATO Standardization Agency, March 2006, 1–5, para 1016.

¹²⁰ NATO Standardization Office, *AJP-3.2, Edition A Version 1*, 2–13-2–14, para 0235.

nepalankių padėčių ar laikinų nesėkmių.¹²¹ Todėl moralinis komponentas užima svarbią vietą NATO dėstomoje karybos teorijoje, aplink kurį dėstomi pagrindiniai karybos principai.

Žvelgiant retrospektyviai, tiriamuoju laikotarpiu NATO karinių doktrinų teorinis dėmuo tampa vis nuoseklesnis ir konkretesnis – atskiruose dokumentuose šis dėmuo pamažu sutraukiamas, kadangi stengiamasi panaikinti perteklinę ir kai kuriais atvejais mažiau reikiamą informaciją. Bene aiškiausiu šios transformacijos pavyzdžiu galima laikyti AJP-01 doktriną, kurios naujesnė E versija sumažino dokumento apimtį trečdaliu. To priežastis – aiškesnė dokumento struktūra ir konkretesnis atskirų karybos temų bei charakteristikų išskyrimas, pavyzdžiui, AJP-01 E versijoje aiškiau apibrėžti jungtines ir multinacionalines operacijas valdantys principai.¹²² Tai atliepia H. Hoiback išsakytą mintį, jog teorijomis perpildytos doktrinos tampa pernelyg sunkios jas suprasti.¹²³ Be to, naujesnėmis NATO doktrinų versijomis orientuojamasi į dubliavimosi tarp skirtingų dokumentų mažinimą, ypač tai pastebima santykiyje tarp AJP-01 ir AJP-3 doktrinų. Tačiau iš kitos pusės, tarp dokumentų stengiamasi palaikyti aiškias sąsajas, tad skaitant įvairias NATO doktrinas atrodo, jog jos kalbasi tarpusavyje. Nors teorinio dėmens NATO karinėse doktrinose esmė išlieka nepakitusi, vis dėlto kai kurie dokumentai per tiriamąjį laikotarpį išsipūtė ir tai gali būti siejama su besikeičiančia aplinka, grėsmių pobūdžiu ir naujosiomis karybos tendencijomis. Karas neišvengiamai evoliucionuoja, ir, kaip prognozuotų H. Hoiback, šiuolaikiškumas verčia NATO karinėse doktrinose panaikinti mažiau aktualias teorines žinias ir jas papildyti kitais naujesniais principais. Pavyzdžiui AJP-3 doktrinos naujesnėje C versijoje, išspausdintoje 2019 metais, įtrauktos atskirtos skiltys, apžvelgiančios kibernetines operacijas, išaugusią informacijos svarbą bei jos valdymą.¹²⁴ Taigi, NATO doktrinose atsispindi reagavimas į aljansą supančią aplinką, technologinį progresą, todėl teorinis dėmuo nėra dogmatizuojamas – tokiu būdu išvengiama H. Hoiback įvardyta šių dokumentų grėsmė.¹²⁵

Apibendrinant NATO karinių doktrinų teorinę dimensiją, galima išskirti keletą esminių jos bruožų, kurie tarnauja kaip standartas visoms aljanso narėms. Pirmiausiai, iš visų trijų dimensijų, teoriniai daliai skiriamas didžiausias dėmesys, kurioje stengiamasi padengti kuo platesnį temų lauką, susijusį su jungtinėmis karinėmis pajėgomis. Antra, teorinėje dalyje dominuoja doktrininio kohernetizmo stovyklai būdinga pozicija, kuri pabrėžia besikeičiančią aplinką, karo nenuspėjamumą, todėl nesiekama išgryninti karybos dėsnių, bet stengiamasi suteikti karininkams supratimą, kokios savybės gali padėti pasiekti pergalę. Trečia, NATO doktrinų teorinė dalis daugiausiai remiasi Carl

¹²¹ NATO Standardization Office, *AJP-3.2, Edition A Version 1*, 2–9, para 0221.

¹²² NATO Standardization Office, *AJP-01 Allied Joint Doctrine, Edition E version 1*, Brussels: NATO Standardization Office, February 2017, 1–13–1–14, para 1.34.

¹²³ Hoiback, 63.

¹²⁴ NATO Standardization Office, *AJP-3 Allied joint doctrine for conduct of operations, Edition C version 1*, Brussels: NATO Standardization Office, February 2019, 11.

¹²⁵ Hoiback, 12-13.

von Clausewitz aiškinimu bei jo suformuotomis sąvokomis, kurios įtvirtina doktrininio koherentizmo požiūrį doktrinos. Ketvirta, teorinėje dalyje aukščiau kitų kovinės galios komponentų iškeliamą moralinę plotmę, kurią įtvirtinti padeda manevrinės karybos principai bei didelis dėmesys moraliniam karinių pajėgumų pranašumui. Ir penkta, laiko perspektyvoje teorinė dalis NATO doktrinos tampa vis konkretesnė ir aiškesnė, dokumentuose stengiamasi pašalinti perteklinę informaciją, kuri tampa mažiau aktuali, arba dubliuojasi su kitais dokumentais, tačiau taip pat įtraukiami naujos karybos aspektai.

4.1.2. Kultūrinė NATO karinių doktrinų dimensija

Atlikto tyrimo metu buvo nustatyta, jog kultūrinė dimensija NATO karinių doktrinų turinyje užima mažiausią vietą tarp visų elementų ir šis dėmuo einant nuo bendresnio pobūdžio doktrinų kaip AJP-01 ar AJP-3 B prie labiau teminių doktrinų kaip AJP-4 B ar AJP-4.10, tampa vis blankesnis ir pastebimas tik epizodiškai. Pavyzdžiui, jungtinių pajėgų doktrinų D ir E versijose kultūrinės dalies elementai kaip vertybės, idėjos ar normos minimos šių dokumentų pradžioje, kuomet kalbama apie aplinką, kurioje veikia aljansas, ir bendrus aljanso bruožus – tam išskiriami ir atskiri poskyriai, kaip multinacionalumas¹²⁶, tarptautinė teisė¹²⁷ ir NATO sutarties tekstas.¹²⁸ O štai NATO logistinės doktrinos (AJP-4) B versijoje kultūrinis elementas pastebimas itin retai ir daugiausiai dėl praktinių sumetimų, kaip bendradarbiavimas, kuriuo siekiama pažaboti aljanso narių tarpusavio konkurenciją, dėl kurios gali būti švaistomi resursai.¹²⁹ Kultūrinės NATO doktrinų dimensijos išsiskyrimą apsunkina tai, jog ši dalis pasirodė neretai persipynusi tiek su teorine, tiek su valdine dimensija, todėl ji buvo sunkiau apčiuopiama – toks nuogaštavimas buvo išskirtas šio darbo teoriniame pagrinde. Tačiau nors ir gali susidaryti įspūdis, jog kultūrinis dėmuo aljanso doktrinos yra nuvertinamas ar užgožiamas kitų dalių, tai paneigia šios dimensijos turinys, kuriuo siunčiamos aiškios žinutės visoms aljanso narėms.

Visų pirma, kultūriniame NATO doktrinų dėmenyje reprezentuojamos vakarietiškos demokratinės vertybės, iš kurių daugiausiai akcentuojamas kariuomenės pavaldumas politinei valdžiai. Analizuotose doktrinos aiškiai pabrėžiama, jog aljanso politiniai saugumo tikslai ir gairės brėžia strateginę karinę kryptį ir įgalina kariuomenės panaudojimą ir dislokavimą politiniams aljanso tikslams ir užduotims įgyvendinti, o ne atvirksčiai.¹³⁰ Politinę NATO pajėgų kontrolę užtikrina

¹²⁶ NATO Standardization Agency, *AJP-01(D)*, 1–6–1–8, para 0118.

¹²⁷ NATO Standardization Office, *AJP-01 Edition E version 1*, 1–2, para 1.6.

¹²⁸ NATO Standardization Agency, *AJP-01(D)*, 2–1–2–2, para 0202-0206.

¹²⁹ NATO Standardization Agency, *AJP-4(A) Allied joint logistic doctrine*, Brussels” NATO Standardization Agency, December 2003, 1–16–1–17, para 0119.

¹³⁰ Iliustracijai naudojama operacijų lygmenų schema; NATO Standardization Office, *AJP-01, Edition E version 1*, 1–9, para 1.22.

įvairūs saugikliai ir mechanizmai, kaip politinis karinių veiksmų tvirtinimas Šiaurės Atlanto Taryboje (NAC)¹³¹ ir nacionalinių aljanso vyriausybės leidimai nustatant jungtinius taikinius.¹³² Be to, NATO karinių pajėgų panaudojimas nėra absoliutus ar totalinis, ir galimas tik nelikus jokiems kitiems variantams kaip paskutinė išeitis¹³³ - sprendimas, be kita ko priimamas vienbalsiai aukščiausiu NATO politiniu lygmeniu.¹³⁴ Šiais metodais užtikrinama, jog NATO karinių pajėgų panaudojimas nesiskiria nuo bet kurios Vakarų demokratinės valstybės sistemos, kurioje kariuomenė yra pavaldi politinei kontrolei.

Toliau vakarietiškas demokratines vertybes NATO karinių doktrinų kultūriniam dėmenyje padeda įtvirtinti pastebimai dažnas referavimas į tarptautinę teisę ir aljanso įsipareigojimus jai, kuriai skiriamas vis didesnis dėmesys naujesnėse doktrinų versijose. Jei AJP-01 D versijoje tarptautinei teisei buvo skiriamas menkesnis vaidmuo, daugiau aiškinant, kiek vienas ar kitas punktas turi būti papildomai apsvaistytas iš tarptautinės teisės perspektyvos, tai šios doktrinos E versijoje tam išskirtas atskiras poskyris. Jame referuojama į pagrindinius karinės jėgos panaudojimą reglamentuojančius dokumentus, kaip Jungtinių Tautų Chartijos VII-asis straipsnis, Ženevos Konvencijos ir jų papildomi protokolai, ir pabrėžiamas NATO įsipareigojimas veikti tarptautinės teisės ribose.¹³⁵ Tačiau tarptautinė teisė doktrinos naudojama ne tik siekiant didesnio legitimumo tarptautinės bendruomenės atžvilgiu, bet ir kuriant pamatą karinių doktrinų plėtrai. Puikus pavyzdys yra medicininės paramos doktrinos (AJP-4.10) išskirtas segmentas apie priešo karo belaisvių priežiūros taikymą, kuris „paremtas medicinine etika ir tarptautine teise“.¹³⁶ Svarbu pabrėžti, jog aljanso karinėse doktrinosse įtvirtinami principai ne tik laikyti tarptautinės teisės, bet ir ją ginti, kuomet jos įtvirtinimui kyla grėsmės, pavyzdžiui per navigacijos ir skraidymo laisvių apsaugą¹³⁷, ar žmogaus teisių užtikrinimą operacijų metu.¹³⁸

NATO karinėse doktrinos taip pat galima rasti ir kitų minimų vakarietišku demokratinių vertybių, pavyzdžiui neretai pažymimas bendradarbiavimas su tarptautinėmis vyriausybėmis ir nevyriausybėmis organizacijomis, taip pat vietinėmis organizacijomis operacijų ir misijų metu. Teigiama, jog įvairių organizacijų įtraukimas bei nuolatinis konsultavimasis su jomis gali greičiau pasiekti operacijų tikslus ir užtikrinti sklandesnę pereinamąją laikotarpį užbaigiant karinius veiksmus.¹³⁹ Toliau, pagrindinėse NATO doktrinosse stengiamasi atliepti ir Vakarų kultūroje vykstančias transformacijas socialinėje erdvėje, todėl dokumentuose yra išreiškiama parama

---

¹³¹ NATO Standardization Agency, *AJP-3(B)*, 1–2, para 0106.

¹³² NATO Standardization Agency, *AJP-3(B)*, 4–18, para 0448-0449.

¹³³ NATO Standardization Agency, *AJP-01(D)*, 4–2, para 0406.

¹³⁴ NATO Standardization Agency, *AJP-01(D)*, 3–1, para 0301.

¹³⁵ NATO Standardization Office, *AJP-01, Edition E version 1*, 1–6-1–8, para 1.13-1.19.

¹³⁶ NATO Standardization Agency, *AJP-4.10(A)*, 1–17, para 1076.

¹³⁷ NATO Standardization Office, *AJP-3, Edition C version 1*, 1–27-1–34, para 1.66.

¹³⁸ NATO Standardization Office, *AJP-01, Edition E version 1*, 1–7, para 1.15.

¹³⁹ NATO Standardization Office, *AJP-3, Edition C version 1*, 3–5, para 3.13.

progresyvioms idėjoms kaip lyčių lygybė¹⁴⁰ ir aplinkos apsauga.¹⁴¹ Svarbu paminėti, jog dar vienas NATO kultūrinio dėmens bruožų yra profesionalus bendravimas su žiniasklaida, kuri visuomet lydi aljanso karinius veiksmus. AJP-3 doktrinos B versijoje teigiama, jog nuo žiniasklaidos naujienų pateikimo stiliaus ir manierų priklauso visuomenės palaikymas vykdomoms operacijoms, todėl siekiant užtikrinti, jog nėra skleidžiama dezinformacija, turi būti palaikomi teisingi kariuomenės ir žiniasklaidos santykiai.¹⁴²

Kultūrinis NATO karinių doktrinų elementas, perteikiamas per vakarietiškas demokratines vertybes ir jų reikšmę kariuomenei, susiveda į tai, jog tai padeda atsakyti į klausimą „kodėl?“, kurį H. Hoiback suformavo, kaip vieną esminių kultūrinės doktrinos dalies tikslų. Minėtos vertybės sukuria legitimumo jausmą, kuris padeda kariškiams suvokti, jog tai, ką jie daro, kokius veiksmus atlieka ir dėl kokio tikslo kariauja, yra teisinga. Kadangi karinės jėgos panaudojimas yra jautri tema tarptautinėje teisėje, kuri bet kuriuo momentu gali tapti kritikos iš kitų valstybių objektu, NATO organizacijai yra svarbu laikytis šių tarptautinės teisės susitarimų, kurie suteikia jai legitimumą, ir jis bei „tarptautinės bendruomenės palaikymas turi būti savaimė suprantamas visiems“.¹⁴³ Vertybių keliamas legitimumas papildo anksčiau aptartą moralinį kovinės galios elementą. Nepaisant NATO išdėstytų ginamų vertybių, kultūrinė dalis vis dėlto neatsiskleidžia kitais formatais, pavyzdžiui per pasakojimus ar istorinius pasakojimus. Viena vertus, iliustracijų stoka nepraturtina karinių doktrinų, todėl jos gali atrodyti nuobodžios. Tačiau iš kitos pusės, nepaisant deklaruojamo multinacionalumo ir pagarbos kitoms kultūroms NATO aljanso nares aiškiai galima skaidyti į senbuves ir naujokes, ir tai apsunkina bendros istorijos naratyvo kūrimą, kuriuo doktrinų kultūrinė dalis galėtų būti papildyta.

Apibendrinant NATO karinių doktrinų kultūrinę dimensiją, galima išskirti keletą pagrindinių jos bruožų, kurie tampa standartu visoms aljanso narėms. Visų pirma, kultūrinė dimensija yra siauriausia, neretai persipinanti su teorine ar valdine dimensija, ir labiausiai pastebima pagrindinėse doktrinose kaip AJP-01 ar AJP-3. Antra, doktrinose dominuoja vakarietiškos demokratijos vertybės, iš kurių daugiausiai minimas kariuomenės pavaldumas politiniam lygmeniui, įsipareigojimai tarptautinei teisei, bendradarbiavimas su įvairiomis organizacijomis, pagarba kitoms kultūroms ir multinacionalumas. Trečia, NATO kultūrinėje dalyje skatina progresyvias socialines idėjas apie lyčių lygybę, aplinkosaugą, taip pat teisingą elgesį su žiniasklaida. Ketvirta, ginamomis vertybėmis NATO siekia legitimumo, kuris ne tik suteikia valdžią veikti tarptautinėje arenoje, bet ir papildo doktrinos priešastingumą, padedant atsakyti į klausimą „kodėl?“. Ir penkta, doktrinose vengiama platesnių

---

¹⁴⁰ NATO Standardization Office, *AJP-01, Edition E version 1*, 1–7, para 1.16.

¹⁴¹ NATO Standardization Agency, *AJP-01(D)*, 5–7, para 0522.

¹⁴² NATO Standardization Agency, *AJP-3(B)*, 1–20–1–21, para 0172.

¹⁴³ NATO Standardization Agency, *AJP-3(B)*, 3–1, para 0302.

kultūrinių iliustracijų, pasakojimų bei platesnių istorinių pavyzdžių, todėl doktrinos atrodo menkai praturtintos kultūriniu dėmeniu.

4.1.3. NATO karinių doktrinų valdinė dimensija

Atlikus NATO karinių doktrinų turinio analizę buvo pastebėta, jog valdinė dimensija savo plotme yra platesnė už kultūrinę, tačiau ne tokia išplėsta, kaip teorinė. Valdinių arba subordinacinių dėmenį iš esmės galima buvo aiškiai pastebėti visose tirtose NATO doktrinos, tačiau vienose doktrinos kariuomenei taikomi apribojimai yra labiau išplėtoti, nei kitose – tai itin pastebima jungtinių oro erdvės pajėgų doktrinoje (AJP-3.3), kurioje plačiai išdėstyta jungtinių oro pajėgų vadovavimo ir valdymo struktūra ir jai priklausančių institucijų veiklų rėmai.¹⁴⁴ Be to, kaip jau buvo pastebėta atliekant kultūrinės NATO karinių doktrinų dimensijos analizę, subordinacinis dėmuo neretai yra persipynęs su minėtu kultūriniu dėmeniu.

Pirmiausiai, dalis karinėms pajėgoms taikomų suvaržymų kyla iš NATO reprezentuojamų vertybių, kurias organizacija pasiryžusi ginti. Tarp svarbiausių jų yra jau anksčiau nagrinėta politinė bendrų NATO pajėgų kontrolė, karinis pavaldumas politiniam lygmeniui, nacionalinės bei tarptautinės teisės viršenybė. Šiomis vertybėmis kariuomenei nustatomi bendri apribojimai, kurių nesilaikymo atveju gresia atsakomybė nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu, todėl šio valdžios dėmens bruožo paminimas gali smarkiai pakenkti atliekamų veiksmų legitimumui ir tapti dar vienu kritikos objektu. Be kita ko, šių vertybių nepaisymas skatina neteisybės jausmą organizacijos viduje, naikina moralinį kovinės galios komponentą – tai puikiai užakcentuojama AJP-3.2 doktrinoje.¹⁴⁵ Todėl NATO organizacijoje yra įtvirtinti politinės, su karybos ekspertize nesusijusios, kilmės saugikliai, kurie padeda užtikrinti karinių veiksmų tinkamumą, pavyzdžiui, per įsitraukimo į karinius veiksmus taisykles (*rules of engagement (ROE) angl.*), kurias nustato NAC.¹⁴⁶ Kadangi ROE yra organizacijos viduje sukuriamos gairės, jos negarantuoja jų teisėtumo, todėl karinių pajėgų vado pareiga yra papildomai laikytis pagrindinių ginkluotų konfliktų teisės principų, kaip būtinybė ir proporcingumas, žmogiškumas, kombatantų atskyrimas bei atsakomybė, teigiama AJP-3.3 doktrinos B versijoje.¹⁴⁷ Tačiau norint išvengti papildomų rizikų, susijusių su kariuomenės veiksmais, visų karinių operacijų metu NATO privalo veikti ne tik tarptautinės teisės ribose, bet ir gerbti visų valstybių nacionalinę teisę – tiek valstybių narių, tiek valstybių, kuriose vyksta kariniai veiksmai.

¹⁴⁴ NATO Standardization Office, *AJP-3.3, Edition B Version 1*, 3–1–3–8, para 3.1-3.4.4.

¹⁴⁵ NATO Standardization Office, *AJP-3.2, Edition A Version 1*, 2–13–2–14, para 0235.

¹⁴⁶ NATO Standardization Agency, *AJP-01(D)*, 5–7, para 0522.

¹⁴⁷ NATO Standardization Office, *AJP-3.3, Edition B Version 1*, 1–17–1–18, para 1.6.2

Pavyzdžiui, nei vienas NATO lėktuvas negali praskristi virš, ar nusileisti į kitos valstybės teritoriją be jos sutikimo, dar žinomo kaip diplomatinio klirenso.¹⁴⁸

Itin svarbus valdinės dimensijos bruožas NATO doktrinos yra platus ir ganėtinai griežtas karinių struktūrų veiklų, atsakomybių ir pareigų aprašymas, kuriame atsiskleidžia biurokratinis elementas. Doktrinos apžvelgiant pagrindines institucijas yra nubrėžiamos jų kompetencijų ribos, todėl norint efektyvumo šiame aljanse, visos institucijos turi atlikti jiems pavestas užduotis ir išlaikyti profesionalumą. Pavyzdžiui minėtoje AJP-3.3 doktrinos B versijoje nemaža turinio dalis yra skirta jungtinių oro erdvės pajėgų valdymo struktūrai aprašyti, kadangi oro erdvės akivaizdus nedalumas ir naudojamos karinės technikos vikrumas bei trapumas reikalauja griežtesnio šio komponento valdymo.¹⁴⁹ Nors organizacijos biurokratija galimai lėtina sprendimų priėmimo procesą bei riboja galimus kariuomenės veiksmus, kaip buvo pastebėta nagrinėjant teorinę aljanso doktrinų dimensiją, ji reikalinga sėkmingam operacijų vykdymui.

Kiti NATO doktrinos išskiriami subordinacinės kilmės veiksniai, kurie riboja kariuomenės veiksmus ir jos etiką, neretai išskiriami atskirais punktais, apsvarstančiais karinių operacijų aplinkybes (*operational considerations angl.*). Tokių aplinkybių sąrašas itin plačiai aptariamas AJP-01 doktrinos E versijoje, kurioje įvardijamos patikimumo, sutikimo, tarpusavio pagarbos ir supratingumo, skaidrumo, judėjimo laisvės, strateginio komunikavimo ir aplinkos apsaugos sąlygos.¹⁵⁰ Šių sąlygų palaikymu NATO įtvirtina tinkamą profesinį ir politinį elgesį organizacijos viduje ir už jos ribų, kuris paverčiamas tarptautiniu legitimumu. Doktrinoje priduriama, jog šios sąlygos visuomet reikšmingos, tačiau jų tarpusavio reikšmė priklausomai nuo operacijos tipo gali keistis.¹⁵¹ Labiau praktinio pobūdžio doktrinos, kuriose išdėstomi jungtinės logistikos ar medicininės paramos principai, minimi ir kiti apribojimai, kaip riboti dalyvaujančių valstybių kariuomenės palaikymo resursai, medicininė įranga, taip pat finansai, degalai ir tepalai.¹⁵² Minint šiuos materialinius ribotumus pabrėžiamas jų naudojimo efektyvumas, taip pat tarpusavio pagalba, jei vienoms valstybėms šių resursų pritrūktų.¹⁵³

Tačiau NATO doktrinos kalbama ne tik, apie veiksnius, kurie riboja kariuomenės veiksmus ar nustato tinkamą profesinį etosą, bet šių sąlygų fone akcentuojama ir tam tikro lygio veikimo autonomija, kuri daugiausiai suteikiama NATO jungtinių pajėgų vadui. Ji doktrinos dažniausiai vadinama veiksmų laisve (*freedom of action angl.*). Šiuo principu doktrinos siekiama įtvirtinti sąlygas vadui generuoti veiksmus, kurie būtų kuo mažiau apribojami iki tam tinkamo lygio, kurį

¹⁴⁸ NATO Standardization Agency, *AJP-3(B)*, 3–6, para 0318.

¹⁴⁹ NATO Standardization Office, *AJP-3.3, Edition B Version 1*, 3–1–3–8, para 3.1-3.4.4.

¹⁵⁰ NATO Standardization Office, *AJP-01, Edition E Version 1*, 1–14–1–15, para 1.35.

¹⁵¹ NATO Standardization Office, *AJP-01, Edition E Version 1*, 1–14–1–15, para 1.35.

¹⁵² NATO Standardization Agency, *AJP-4(A)*; NATO Standardization Agency, *AJP-4.10(A)*.

¹⁵³ NATO Standardization Agency, *AJP-4(A)*, 1–2–1–5, para 0105.

nustato operacijos pobūdis. Veiksmų laisvė vadams leidžia išnaudoti pasitaikančias progas, dislokuoti reikiamus pajėgų dydžius, kuriais gali būti pasiekta operacijų sėkmė¹⁵⁴, ir siekiant išvystyti iniciatyvinę kultūrą kariuomenėje, tinkamas veiksmų laisvės lygis turi būti suteikiamas ir pajėgų vado pavaldiniams į žemesnius sluoksnius.¹⁵⁵ Tokiu principu NATO doktrinosė propaguojamas į misiją orientuotas užduočių tipas (*mission command angl.*).¹⁵⁶ Tokiu būdu NATO doktrinosė atliepiama į teorinėje dalyje išsakytus principus apie karo nuspėjamumą ir H. Hoiback išsakytą mintį, jog kariuomenei taikomi apribojimai neturi pakenkti jos galimybėms kovoti su kylančiomis grėsmėmis.¹⁵⁷

Taigi, apibendrinant valdinę NATO karinių doktrinų dimensiją, galima teigti, jog aljanso valdžios dėmuo yra laikomas per vidurį tarp kultūrinio ir teorinio dėmens, tiek pagal savo kiekybę, svarbą ir gebėjimą apjungti minėtus elementus. Kaip buvo pastebėta, dalis kariuomenei taikomų apribojimų kyla iš aljansui išpažįstamų ir ginamų vertybių, kurios atstoja ir kultūrinį dėmenį, ir jų svarbiausi šaltiniai yra politinio lygmens viršenybė kariuomenės atžvilgiu bei įsipareigojimai veikti tarptautinės teisės ribose. Tokio atvejo, jog kultūrinis dėmuo, matomas per vertybes, taip pat gali veikti ir kaip valdinis dėmuo, savo pasiūlytame karinių doktrinų dimensijų skaidyme H. Hoiback neįvardijo – vertybėmis grįsti apribojimai, kurie veikia moralę parodo kultūrinio ir valdinio dėmens persipynimą. Toliau, dalis ribojimų kyla ir iš nacionalinės aljanso narių bei kitų valstybių teisės, kuri palaiko jų suverenumą išskirtiniais klausimais, kaip oro erdvės neliečiamumas. Vis dėlto, dalis apribojimų kariuomenei bei organizacijai kyla ir iš jos vidaus, kaip biurokratinės sistemos, kurioje nustatomos atskirų institucijų ir vienetų kompetencijos, ar numatyto profesinio etoso. Šiais principais taip pat įtvirtinamas ir aljanso veikimo legitimumas, kuris leidžia išvengti papildomų krizių tarptautinėje arenoje. Tačiau galiausiai, kariuomenei taikomi apribojimai turi būti kiek įmanoma mažesni vis besikeičiančioje aplinkoje, todėl operacijų sėkmė priklauso nuo karinei struktūrai suteikiamos veiksmų laisvės operaciniu ir taktiniu lygmeniu. Aukščiau išdėstyti principai, kuriais suponuojamas subordinacinis NATO karinių doktrinų dėmuo yra standartas kitų valstybių karinėms doktrinoms, kuriais įgalinamas platesnis skirtingų valstybių karinių pajėgų bendras veikimas, karinis sąveikumas.

---

¹⁵⁴ NATO Standardization Office, *AJP-3, Edition C Version 1*, 1–9–1–12, para 1.21.

¹⁵⁵ NATO Standardization Agency, *AJP-01(D)*, 1–6, para 0118.

¹⁵⁶ NATO Standardization Agency, *AJP-01(D)*, 6–3, para 0612.

¹⁵⁷ Hoiback, 138.

4.2. Lietuvos karinės doktrinos

„Lietuva kaip ir daugelis mažų valstybių neturi ir negali skirti daug išteklių nacionalinių doktrinų rengimui. Geriausiai išeitis iš tokios situacijos būtų pritaikyti [...] NATO ir sąjungininkų nacionalines doktrinas“¹⁵⁸

Tai yra vienas pirmųjų paragrafų 2016 m. išleistoje Lietuvos karinėje doktrinoje, nurodančių realybės suvokimą iš mažosios valstybės perspektyvos. Lietuvai, kaip ir kitoms Baltijos šalims, per savo modernių respublikų gyvavimą teko susidurti su keliomis okupacijomis, kurios nutraukė vientisą nacionalinės karybos mintį bei praktikas, todėl atgavus nepriklausomybę buvo pasirinkta semtis gerųjų praktikų iš naujų sąjungininkų. Lietuvos ir NATO karinių dokumentų vystymo kultūros ženkliai skiriasi, kadangi Lietuvoje karinių doktrinų yra vos kelios, kai NATO kiekviena karybos ar ginkluotųjų pajėgų paramos sritys turi po atskirą dokumentą. Vis dėlto lietuviškose doktrinose padengiamos temos, dėstymo eiga ir visa dokumentų sistema yra artimos aljansui, kas patvirtina mažosios valstybės poreikį socializuotis aljanso viduje ir perimti dominuojančias idėjas, kurių dėka valstybė gali evoliucionuoti ir judėti į priekį.

Tiriamuoju laikotarpiu Lietuvos Respublikoje buvo išleistos keturios skirtingos karinės doktrinos: 2010 ir 2016 m. karinė doktrina, kuri laikoma pagrindiniu dokumentu, prilyginamu NATO AJP-01 dokumentui, 2011 m. karinių pajėgų operacinė doktrina ir 2013 m. karinių pajėgų rengimo doktrina. Pastaroji doktrina orientuota į specifinius kariuomenės rengimo būdus ir švietimą, kurie aktualiausi yra būtent Lietuvos kariuomenei, todėl ši doktrina nebuvo įtraukta į analizę. 2017 m. taip pat buvo išleista ir Baltoji Lietuvos gynybos politikos knyga, kurioje aptariamos šiuolaikinės grėsmės, kylančios Lietuvai ir NATO, bei išdėstomi Lietuvos ginkluotųjų pajėgų vystymo uždaviniai, tikslai, todėl šis dokumentas savo turiniu turi tam tikrą doktrininį svorį ir yra įtrauktas į analizę. Kaip jau buvo minėta anksčiau, karinė doktrina gali būti tiek rašytinė, tiek nerašytinė, tai gali būti ir kompetentingos valdžios sudaryta dokumentų sistema. Atrinkti Lietuvos dokumentai yra ganėtinai skirtingi savo apimtimi, pagrindinės doktrinos skirtingi variantai yra triskart mažesni už karinių pajėgų operacinę doktriną.

Mažas Lietuvos karybos dokumentų kiekis kelia iššūkių retrospektyviai dokumentų analizei ir palyginimui su NATO dokumentais – tik du kartus išleista Lietuvos pagrindinė karinė doktrina sudaro sąlygas minimaliam palyginimui. Tuo tarpu karinių pajėgų operacinė doktrina išleista prieš dešimt metų ir naujesnio leidimo dar teks palaukti.¹⁵⁹

---

¹⁵⁸ Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinių pajėgų operacinė doktrina*, D-LK-002, 2 leid., 2011, 1–2, para 104.

¹⁵⁹ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos informacija, <https://kariuomene.kam.lt/lt/kariuomenes_struktura/mokymo_ir_doktrinu_valdyba/lk_doktrinos.html> [žiūrėta 2021-03-05].

4.2.1. Teorinė Lietuvos karinių doktrinų dimensija

Atlikus tyrimą buvo pastebėta, jog Lietuvos karinės doktrinos dimensijų santykis tarpusavyje yra labiau subalansuotas nei NATO dokumentuose, tačiau teorinė dalis išlieka plačiausia. Visų trijų dalių vienodumas labiausiai matomas pagrindinės doktrinos 2010 m. versijoje, tačiau žvelgiant į kitas doktrinas, pavyzdžiui tos pačios doktrinos 2016 m. versiją arba karinių pajėgų operacinę doktriną, teorinė dalis pastebimai užima daugiau vietos. Tuo tarpu Baltojoje Lietuvos gynybos politikos knygoje teorinė dalis yra siauriausia – šis bruožas siejamas su pačia dokumento paskirtimi, kuri tarnauja tiek Lietuvos gynybos institucijoms, tiek visuomenės informavimui.¹⁶⁰ Teorinio dėmens plotmė ir gylis dalinai nulemtas fakto, jog Lietuva neskiria daug dėmesio jungtinių karinių pajėgų teoriniams svarstymams, kurie ženkliai papildė NATO teorinę dimensiją – svarstymai apie jungtinumą paminimi epizodiškai, daugiausiai operacinėje doktrinoje.¹⁶¹ Kita vertus, Lietuva kiek išsiskiria skaidant karybos temas įtraukiant atskiras temas apie karį, kariuomenę, kitas karines pajėgas ir rezervą.¹⁶² Todėl Lietuva perima pagrindinius teorinius principus ir temas, taip pat palaiko didesnę šio dėmens svarbą kitų dviejų akivaizdoje, tačiau ne visos temos yra vienodos, atitinkančios NATO standartą. Taip galėjo nutikti siekiant atliepti lietuvišką gynybos institucijų auditoriją ir dėl kitų valstybių, pirmiausiai JAV ir Jungtinės Karalystės, karybos idėjų įtakos, kurios neretai tiesiogiai cituojamos lietuviškuose dokumentuose. Todėl pagal šį bruožą Lietuvos karinių doktrinų autentiškumas itin ribotas ir orientuotas į standarto palaikymą.

Toliau, Lietuvos karinėse doktrinos dėstoma karybos teorija daugiausiai atspindi doktrininio koherentiškumo stovyklos idėjas. Kaip ir NATO doktrinos, taip ir lietuviškuose dokumentuose pabrėžiama kintanti aplinka, įvykių nuspėjamumas, karo charakteristikų kaita. Štai karinių pajėgų operacinėje doktrinoje papildoma, jog „principinis (fundamentalus) supratimas dėl karo vedimo nesikeis, bet pats kariavimas (naudojamos priemonės ir taktika) turi tam tikras tendencijas pokyčiams“.¹⁶³ Lietuvoje doktrinas grindžiant šiomis prielaidomis taip pat išlaikomas tapatus požiūris į doktrinos paskirtį ir naudingumą – dokumentuose pabrėžiama, jog doktrina negali nurodyti, kaip veikti konkrečioje situacijoje siekiant pranašumo ar pergalės, tačiau išdėstyti karybos principai gali padėti vadams išsisukti iš nepalankių situacijų bei palenkti priešininką.¹⁶⁴ Kita vertus, Lietuvos dokumentai ne tokie pragmatiški, kaip NATO, kadangi mažiau kalbama apie asmenines kariuomenės

¹⁶⁰ Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, *Baltoji Lietuvos gynybos politikos knyga*, Vilnius: Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, 2017, 5.

¹⁶¹ Lietuvos kariuomenė, *Operacinė doktrina*, 2–30–2–31, para 270–271.

¹⁶² Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-1, Domeikava: Lietuvos kariuomenės karo kartografijos centras, 2016, 5–1–7–4.

¹⁶³ Lietuvos kariuomenė, *Operacinė doktrina*, 1–13, para 130.

¹⁶⁴ Lietuvos kariuomenė, *Operacinė doktrina*, 1–5, para 112.

vadų savybes, kurios savybės ir įgūdžiai praverčia, bet nebūtinai padeda laimėti karą – čia epizodiškai minimas kareivių ryžtas ir kovinė dvasia.¹⁶⁵

Jei NATO dokumentuose doktrininio kohernetizmo prieiga yra tvirtinama per Carl von Clausewitz aiškinimą, tai Lietuvos dokumentuose šis teoretikas yra minimas kiek rečiau ir tik pagrindinėse doktrinosė. Pavyzdžiui Clausewitz'iška karo samprata ir garsiausios jo sąvokos yra cituojamos 2010 m. Lietuvos karinėje doktrinoje¹⁶⁶, o plačiau apie gravitacijos centrą rašoma ir 2016 m. doktrinoje¹⁶⁷, tačiau operacinėje doktrinoje šio autoriaus tiesioginė įtaka tampa vis mažiau pastebima. Be to, Lietuvos doktrinosė cituojami ir kiti garsūs teoretikai kaip Sun Tzu ar iškilūs karininkai kaip Dwight Eisenhower ir George Patton, kurių NATO doktrinosė nėra minima. Mažesnis dėmesys Clausewitz kelia klausimų dėl Lietuvos užimamos pozicijos tarp standartizacijos ir individualumo, tačiau galimas abejones išsklaido dėmesys manevrinei karybai, kuri yra „pamatinis Lietuvos kariuomenės karybos principas“¹⁶⁸. Manevrinė karyba yra akcentuojama tiek pagrindinėse, tiek operacinėje doktrinosė, čia skaitytojai supažindinami su šio karybos būdo pagrindiniais principais, kurie didžiaja dalimi sutampa su NATO doktrinomis – didžiausias dėmesys yra skiriamas ne tik moraliniam, bet ir konceptualiam, priešininko jėgos komponentui, siekiant išnaudoti jo silpnąsias vietas su kuo mažesniais pajėgumais,¹⁶⁹ stengiamasi sukelti netikėtumą ir šoką, palaikyti kitus manevrinės operacijos principus, kaip greitis ir tempas, decentralizuotas sprendimo priėmimas ir tikslinis vadovavimas.¹⁷⁰

Nors manevrinis požiūris į operacijas laikomas pagrindiniu karybos būdu NATO ir Lietuvos doktrinosė, išsiskiria paaiškinimai, kodėl šis karybos būdas yra tinkamiausias. NATO doktrinosė ši prieiga paaiškinama remiantis C. von Clausewitz idėjomis apie moralinį galios komponentą, kurį palaužus yra daug lengviau įveikti priešą. Tuo tarpu Lietuvos kariniuose doktrinosė manevrinės karybos svarba papildomai paaiškinama pasitelkiant argumentus, kurie apsprendžia materialinius aspektus, kaip Lietuvos teritorijos plotas, gylis ar turimų fizinių karinių pajėgumų dydis – erdvė, laikas ir turimi išteklių yra pagrindiniai faktoriai, nulemiantys savarankiškų gynybinių operacijų vykdymo pobūdį. Lietuvos maža teritorija neleidžia turėti pakankamos gilumos gynybinėms, operacijoms, o tai sumažina perspėjimo ir pasirengimo laiką, o nedidelė gyventojų populiacija apsunkina pajėgumų sukūrimą.¹⁷¹ Todėl Lietuvos pasirinkimas remtis manevrine karyba taip pat yra racionaliai išskaičiuotas, ir šia prieiga Lietuva išsiskiria nuo NATO doktrinosė suformuoto požiūrio

---

¹⁶⁵ Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-1, 6–5, para 615-617.

¹⁶⁶ Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-001, Domeikava: Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras, 2010, 21, para 8.

¹⁶⁷ Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-1, 9–5-9–7, para 914.

¹⁶⁸ Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-001, 37, para 15.

¹⁶⁹ Lietuvos kariuomenė, *Operacinė doktrina*, 3–19-3–21, para 344.

¹⁷⁰ Lietuvos kariuomenė, *Operacinė doktrina*, 3–20.

¹⁷¹ Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-1, 4–26-4–27, para 460-464.

– remiamasi tais pačiais principais, tačiau dėl kitų priežasčių. Tai yra doktriniam fundamentalizmui priskiriamos lošimų teorijos atributas, kuriuo papildoma doktrinų priežastinė galia. Tai rodo, jog Lietuvos dokumentuose minimi karybos principai nebūtinai priimami akla iš NATO aljanso žinių багаžo ir persvarstomi žvelgiant iš mažosios valstybės perspektyvos, kuri nebūtinai sutampa su viso aljanso žiūros tašku. Šiuo atveju skirtingi požiūrio taškai sėkmingai leido priėti tas pačias išvadas, tačiau neretai skirtumai gali trikdyti viso aljanso darbą, pakenkti vienybei ir solidarumui, įskaitant ir standartizacijos procesus.

Galiausiai lyginant Lietuvos 2010 ir 2016 m. karines doktrinas laiko perspektyvoje matoma, jog teorinė dalis pastebimai išauga – naujesnėje karinės doktrinos versijoje teorinė dalis smarkiai papildyta temomis ir principais iš karinių pajėgų operacinės doktrinos, išspausdintos 2011 metais. Viena vertus tai lemia senesnės ir naujesnės doktrinų teorinės dimensijos ženklus skirtumus, tačiau iš kitos pusės pagrindinės ir operacinės doktrinos turinys labiau dubliuojasi. Tokie pokyčiai rodo, jog Lietuva bent jau kol kas platina teorinę dėmenį, nemažina dubliavimosi tarp skirtingų doktrinų, todėl tai nepanašu į bendrą tendenciją, matomą NATO karinėse doktrinose. Vis dėlto, vertinant griežtai turinio prasme, Lietuvos doktrinose daugėja teorinių terminų, kurie perimti iš NATO dokumentų, kaip operacinis menas (*Operational Art, angl.*) ar operacinė aplinka (*Operational environment angl.*), šalia pagrindinių karybos teorinių principų rašomi ir jų angliški atitikmenys. Tai byloja apie tiesioginį karybos žinių perėmimą iš NATO, kuriuo Lietuva naudojasi siekiant praplėsti Lietuvos kariuomenės karybos žinias, ir tai rodo didėjančią Lietuvos prisiderinimą prie NATO doktrininių dokumentų sistemos teoriniame dėmenyje.

Apibendrinant teorinę Lietuvos karinių doktrinų dimensiją galima teigti, jog teorinis dėmuo didžiąja dalimi yra paremtas pagrindiniais NATO doktrinų bruožais – teorinės dimensijos dydžiu, doktrininio koherentizmo dominavimu ir moralinio galios komponento svarba, kurio pagrindu manevrinė karyba yra pagrindinis karybos principas operacijose. Vis dėlto, Lietuva, skirdama mažesnę dėmesį C. von Clausewitz teoriniam aiškinimui, manevrinę karybą grindžia ne tik doktrininiu koherentizmu, bet ir racionaliais skaičiavimais, kurie priskiriami doktriniam fundamentalizmui, tokiu būdu atsiskiriant nuo NATO pozicijos. Tačiau retrospektyviai Lietuvos dokumentuose auga perimamo turinio iš NATO dydis – panašėja sąvokos, taikomi principai, jie rašomi kartu su vertimu į anglų kalbą. Tai rodo, jog Lietuva palankiai žvelgia į NATO standartizacijos procesus ir juos remia perimdama pagrindinius bruožus teorinėje dimensijoje, tokiu būdu prisidedama prie šio proceso sėkmės. Anot aljanso prieglobsčio teorijos, būdama saugumo importuotoja, Lietuva, remdama standartizuotą NATO teorinę doktrinų viziją, siekia politinių ir karinių dividendų iš sąjungininkų, kurie didintų jos saugumą, tačiau negalima užtikrinti tokios pozicijos nekintamumo, kadangi Lietuva jau parodė išsiskiriančias prielaidas taikant manevrinę karybą, paremtas specifiniu

Lietuvos, kaip mažosios valstybės, kontekstu. Tai gali būti pagrindas autentiškam turiniui karinėse doktrinos vystyti.

4.2.2. *Kultūrinė Lietuvos karinių doktrinų dimensija*

Išanalizavus Lietuvos karines doktrinas pirmiausiai galima pastebėti, jog kultūrinė dimensija nėra tokia blanki kaip NATO dokumentuose, tačiau vis tiek užima mažiausią vietą tarp visų elementų. Kultūrinis dėmuo kur kas labiau pastebimas pagrindinės doktrinos skirtingose versijose ir Baltojoje Lietuvos gynybos politikos knygoje, kur pateikiama visokeriopo pobūdžio informacija – šis elementas geriausiai matomas dokumentų įvaduose, pratarmėse, ir dokumentų pabaigoje, atskiruose skyriuose.¹⁷² Be to, šiuose dokumentuose kultūrinis dėmuo lengviau atskiriamas nuo teorinio ir valdinio dėmens, kadangi kultūrinio dėmens ašį palaiko ne tik deklaruojamos vertybės, bet ir istoriniai pasakojimai ir iliustracijos, kurios nebūtinai transformuojasi į karybos teoriją ar karybos ribojimus, o kelia patriotinius jausmus ir suteikia papildomą priežastį kovoti. Tuo tarpu Lietuvos karinių pajėgų operacinėje doktrinoje kultūrinis dėmuo neryškus, pastebimas epizodiškai ir didžiąja dalimi yra persipynęs su kitais dėmenimis dėl akcentuojamų vertybių. Lietuvos atveju, vystant karinę doktriną nereikia sukti galvos, ar istorinė atmintis ir patirtis atrodo subjektyviai nacionaliniuose dokumentuose viso aljanso kontekste, kadangi skiriasi ir skaitytojų auditorija – Lietuvos karinės doktrinos pirmiausiai skirtos Lietuvos kariuomenei rengti, o aljanso dokumentai rengiami visų aljanso narių kariuomenėms. Todėl kultūrinės dimensijos išplėtimas yra patogus susidariusių sąlygų išnaudojimas, kuris gali būti panaudotas kaip svertas aljanso ir valstybės narės tarpusavio santykiuose.

Kaip ir NATO karinėse doktrinos, Lietuvos dokumentų kultūriniame dėmenyje yra aiškiai reprezentuojamos tos pačios vakarietiškos demokratinės vertybės ir iš jų daugiausiai dėmesio skiriama civilinės valdžios viršenybei, kariuomenės politinei kontrolei, pagarbai tarptautinei ir nacionalinei teisei. Doktrinos taip pat išdėstyti ir kiti kariuomenės politinės ir teisinės kontrolės mechanizmai, kurie paremti Lietuvos Respublikos Konstitucija ir kitais svarbiausiais teisės aktais, pavyzdžiui nustatomi atvejai, kada ir kokių būdu karinė jėga gali būti naudojama.¹⁷³ Be to, minimi ir tie patys tarptautinės teisės šaltiniai, kaip Jungtinių Tautų Chartija ar Karo teisė, kuriuos įsipareigota gerbti ir ginti. Šiais principais lygiuojamasi į aukščiausius Vakarų demokratijos standartus, todėl Lietuvos kariuomenės vaidmuo yra griežtai kontroliuojamas netgi teikiant civilinę pagalbą – „Karinės struktūros negali atlikti jokios civilinės valdžios funkcijos, išskyrus ypatingus atvejus ir tik laikinai“,

---

¹⁷² Pavyzdžiui 2016 m. Lietuvos karinėje doktrinoje kultūrinis dėmuo atsiskleidžia skyriuose apie Lietuvos karį ir Lietuvos istorinę patirtį; Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-1, 6–1-6–6, para 601-619; 10–1-10–4, para 1001-1014.

¹⁷³ Lietuvos kariuomenė, *Operacinė doktrina*, 2–28, para 262.

teigiama operacinėje doktrinoje.¹⁷⁴ Todėl šiuo aspektu Lietuvos ir NATO karinės doktrinos yra kone identiškos, tačiau skirtumai išryškėja deklaruojant progresyvias idėjas ir vertybes – Lietuvos kariniuose dokumentuose nekalbama apie lyčių lygybę ar aplinkosaugą, tačiau išskirtas atskiras poskyris teisingam elgesiui su žiniasklaida karinių pajėgų operacinėje doktrinoje.¹⁷⁵ Teoriškai, Lietuva pirmiau galėjo įtraukti daugiau progresyvių idėjų savo dokumentuose nei NATO, kuri tai atliko po 2017 metų, tačiau šia proga pasinaudota nebuvo.

NATO doktrinose išdėstyti vakarietiškos demokratijos principai ir vertybės tarnauja kaip pagrindinė kultūrinės dimensijos ašis, o štai Lietuva ją dar papildo ir istoriniais pasakojimais, iliustracijomis. 2010 m. išleistoje Lietuvos karinėje doktrinoje epizodiškai įtraukiami pasakojimai apie garsius lietuvių karvedžius kaip Jonas Karolis Chodkevičius ir jo indėlį Salaspilio mūšyje¹⁷⁶, ar Gen. Jono Žemaičio-Vytauto vadovautą Lietuvos ginkluotą rezistenciją 1944-1953 metais¹⁷⁷, o 2016 m. šio dokumento leidime minėti pasakojimai buvo papildyti ir perkelti į atskirą skyrių, pavadintą istorine patirtimi.¹⁷⁸ Šiame skyriuje apžvelgiama Lietuvos valstybingumo istorija nuo viduramžių iki antrojo pasaulinio karo ir Lietuvos kariuomenės vaidmuo joje, ypatingai didelis dėmesys skiriamas tarpukario epochai ir įvykiams iki Lietuvos okupacijos. Šiais pasakojimais ir istoriniu situaciniu vertinimu skatinami patriotiniai jausmai, meilė Tėvynei, kurie padeda generuoti kovinę kariškių dvasią akistatoje su kylančiomis grėsmėmis – tai puikiai atskleidžia kritikoje Lietuvos tarpukario valdžiai Sovietinės okupacijos išvakarėse, kuomet nebuvo duoti įsakymai priešintis agresoriui.¹⁷⁹ Viena vertus, tokiu būdu praturtinant karines doktrinas pasakojimais sukuriamas papildomas priežastingumas karinėms pajėgoms vykdyti paskirtas užduotis, būtent taip, kaip teigiama H. Hoiback teoriniame aiškinime, tačiau kita vertus, kuriamas autentiškas tapatybinis naratyvas, kuris būdingas tik Lietuvai ir gali būti panaudotas kaip atsvara prieš NATO karinių doktrinų standartizaciją.

Lietuvos karinių doktrinų kultūrinis dėmuo toliau išsiskiria karinės etikos ir etoso įtraukimu, taip konkrečiai nubrėžiant normas ir taisykles, kuriomis kuriamas Lietuvos kario portretas ir tapatybė. 2016 m. karinėje doktrinoje išdėstyti pagrindiniai etikos principai, tarp kurių minimas pilietiškumas, politinis neutralumas, nešališkumas, nesavanaudiškumas, kuriais grindžiama kario veikla ir veiksmai.¹⁸⁰ Tame pačiame skyriuje toliau dėstomi ir kario etoso principai, kurie nurodo, jog karys „Jokiomis aplinkybėmis nepripažįsta pralaimėjimo kovojant ir ginant valstybę“, „yra ryžtingas ir niekada nenustoja siekti pergalės“, „Niekada nepalieka kritusio ar sužeisto draugo mūšio lauke“, „tiki

¹⁷⁴ Lietuvos kariuomenė, *Operacinė doktrina*, 2–20, para 241.

¹⁷⁵ Lietuvos kariuomenė, *Operacinė doktrina*, 7–30-7–32, para 777-784.

¹⁷⁶ Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-001, 35.

¹⁷⁷ Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-001, 64.

¹⁷⁸ Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-1, 10–1.

¹⁷⁹ Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-1, 10–3, para 1013.

¹⁸⁰ Ten pat, 6–4, para 610.

savimi ir savo vadais“.¹⁸¹ Be to, rašoma ir apie karių drausmę, kurią reglamentuoja Drausmės statutai¹⁸². Doktrinoje išdėstytos ir tokios kario vertybės, kurios universaliai tinka bet kuriai valstybei, kaip drąsa, pagarba ar patriotizmas¹⁸³, tačiau jie yra rėminami per lietuviškąją perspektyvą, pritaikant jas dabartinei Lietuvos geostrateginei vizijai įgyvendinti. Šiuo aspektu toliau kuriamas autentiškas lietuviškas turinys, kuriuo einama prieš aljanso standartą, kadangi NATO dokumentuose apie karinės etikos ir etoso principus nėra kalbama, jų fragmentus galima išžvelgti tik netiesiogiai.

Žvelgiant į pagrindinius Lietuvos karinių doktrinų kultūrinio dėmens bruožus matoma, jog čia mažiau stengiamasi demonstruoti Lietuvos karinių pajėgų organizavimo legitimumą, ir orientuojamasi į garbingo ir ištikimo Lietuvos valstybei kario portreto kūrimą. Tai dar vienas aspektas, kuriuo Lietuva išsiskiria nuo NATO standarto ir demonstruoja autentiškumą. Toks skirtumas galimas dėl to, jog NATO organizacija susiduria su nuolatiniu spaudimu dėl savo veiksmų pateisinimo, todėl dažnai referuojama į tarptautinę teisę ir aljanso veikimo jos ribose, jog būtų sukurtas teisingumo jausmas vykdant veiklą. Tokiu būdu legitimumas yra kertinis principas, kuriuo remiasi jungtinė NATO karyba. Tuo tarpu Lietuvos Respublikai nereikia pateisinti savo karinių pajėgų organizavimo tarptautinėje sistemoje, kadangi ji yra tarptautinės teisės subjektas, tad kariuomenės veiksmų legitimumas atrodo labiau savaime suprantamas doktrinų skaitytojams. Susidarius tokiai situacijai kariuomenės veikimo priešastingumą stengiamasi perkelti ant patriotinių jausmų ir garbingos Lietuvos praeities, susiformavusios geopolitinės ir geostrateginės situacijos regione. Todėl kultūrinė dimensija Lietuvos dokumentuose yra praturtinta pasakojimais, ji yra platesnė ir geriau atskiriama, nei aljanso doktrinose.

Taigi, Lietuvos karinių doktrinų kultūrinėje dimensijoje galima išžvelgti nemažai autentiškų ir tik Lietuvai būdingų bruožų, kurie neturi bendrų su sąsajų su NATO standartu ir tai byloja apie itin ribotą standartizacijos lygį – vienintelis bendras bruožas yra ginamos vakarietiškos demokratijos vertybės. Kaip buvo pastebėta, Lietuvos dokumentuose kultūrinė dimensija palaikoma ne viena, bet keliomis ašimis, įtraukiant istorinius pasakojimus, karybos etikos ir drausmės principų deklaracijas, kurie lengviau padeda atskirti kultūrinį dėmenį nuo kitų doktrininių elementų. Tokiu būdu dėmuo praturtinamas, o tai generuoja papildomą priešastinę doktrinos galią. Autentiškas kultūrinis Lietuvos karinių doktrinų dėmuo leidžia puoselėti istorinę valstybės atmintį ir skatina patriotinius jausmus, tačiau tai gali kelti kliūčių kolektyvinės NATO tapatybės kūrimui, kuri itin svarbi jungtinėse operacijose. Standartizacija yra vienas iš procesų, kurių pagalba kolektyvinė NATO tapatybė yra generuojama, ir pasirenkant balansuoti prieš aljanso poziciją kultūriniam dėmenyje gali kilti trintis tarp nacionalinio ir multinacionalinio naratyvų. Vis dėlto, Lietuvos atveju trintis neeskaluojama,

---

¹⁸¹ Ten pat, 6–4–6–5, para 612.

¹⁸² Ten pat, 6–5, para 613-614.

¹⁸³ Ten pat, 6–2, para 607.

stengiamasi palaikyti šių dviejų polių balansą per solidarumo principą, kuris leidžia tikėtis aljanso pagalbos užpuolimo atveju ir mainais prireikus suteikti pagalbą sąjungininkams.

4.2.3. *Valdinė Lietuvos karinių doktrinų dimensija*

Valdinei Lietuvos karinių doktrinų dimensijai, lyginant su kitais dėmenimis, skiriamas nevienodas dėmesys, kadangi bendro pobūdžio doktrinos šis dėmuo yra siauriausias, tačiau karinių pajėgų operacinėje doktrinoje, kurioje daugiau kalbama apie procedūrinius ir biurokratinis vadovavimo ir valdymo aspektus, šis dėmuo ženkliai išsiplečia. Be kita ko, valdinė dimensija 2010 ir 2016 m. doktrinos bei Baltojoje Lietuvos gynybos politikos knygoje neretai persipina su kultūriniu dėmeniu ir yra sudėtingiau atpažįstama. Iš pirmo žvilgsnio galima matyti, jog valdinio dėmens svarba Lietuvos ir NATO karinėse doktrinos skiriasi ir aljansas jam skiria didesnę dėmesį, tačiau abiejų veikėjų dokumentuose persipynimų neišvengiama.

Visų pirma, kaip buvo pastebėta nagrinėjant NATO karinius dokumentus, dalis suvaržymų, kurie tenka karinėms pajėgoms, kyla iš reprezentuojamų vertybių, kurios yra deklaruojamos Lietuvos karinėse doktrinos – tai pagarba tarptautinei ir nacionalinei teisei, kariuomenės pavaldumas civilinei valdžiai, politinė kariuomenės veiksmų kontrolė. Šios vertybės ir iš jų kylantys apribojimai aiškiai išdėstyti dokumentų pradžioje, taip nustatant bendrus veikimo rėmus likusiam dokumento turiniui. Šios vertybės atspindi Vakarietiškos demokratijos pamatinius principus, kurių nesilaikymas užtraukia ir asmeninę atsakomybę. Pavyzdžiui teisinėje plotmėje, kaip teigiama 2010 m. karinės doktrinos versijoje, „atsakomybė už ginkluotų konfliktų teisės normų laikymąsi tenka kiekvienam kariui, tad jis privalo suvokti jų reikšmę ir jų laikytis“¹⁸⁴. Siekiant išlaikyti kariuomenės veikimą nacionalinės ir tarptautinės teisės ribose yra naudojama politinė kariuomenės kontrolė ir anksčiau minėtos ROE – šie mechanizmai yra analogiški NATO modeliui, tačiau doktrinos yra pritaikyta Lietuvos kontekstui, pavyzdžiui ROE Lietuvoje nustato krašto apsaugos ministras¹⁸⁵, o atvejus, kada karinės pajėgos gali būti panaudotos numato Lietuvos Respublikos Konstitucija.¹⁸⁶ Be to, Lietuvos karinės doktrinos principai sukurti taip, jog neprieštarautų ir NATO kolektyvinės gynybos principams.¹⁸⁷ Todėl šiuo aspektu Lietuvos dokumentai atrodo atitinkantys NATO standartą.

Toliau 2010 m. Lietuvos karinės doktrinos versijoje yra išskiriamas įvairių apribojimų spektras, kuris vienokiu ar kitokiu būdu riboja kariuomenės veikimą skirtingais aspektais – tai politiniai, teisiniai, kovos veiksmų taisyklių (ROE), fiziniai ir operaciniai apribojimai.¹⁸⁸ Doktrinoje

¹⁸⁴ Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-001, 66, para 28.2.

¹⁸⁵ Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-001, 67, para 28.3.

¹⁸⁶ Lietuvos kariuomenė, *Operacinė doktrina*, 2–28, para 262.

¹⁸⁷ Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-001, 9, para 2.

¹⁸⁸ Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-001, 66-67, para 28.1-28.5.

rašoma: „Vieni [apribojimai] yra teisiškai pagrįsti ir nustatyti ginkluotų konfliktų teisės normų, kiti kyla dėl specifinės aplinkos ir aplinkybių, kuriose atsiduria karinėje operacijoje dalyvaujančios pajėgos. Tikrovėje greičiausiai niekada nebus karo, kurio neribotų tikslai, būdai, kuriais pasiekiami tikslai, ir aplinka, kurioje jis vyksta.“ Toks apribojimų susisteminimas iš vienos pusės atkartoja H. Hoiback teorinį aiškinimą, ir iš kitos pusės aiškiai apibrėžiamas valdinis dėmuo doktrinoje. Tačiau toks išskirstymas būdingas tik šiam dokumentui, kadangi naujesnėje doktrinos versijoje ir operacinėje doktrinoje šis išskaidymas išsklaidomas po visą dokumentą kaip ir NATO doktrinos.

Kalbant apie kariuomenės struktūrą, jų veiklą, atsakomybių ir pareigų aprašymus, kurie yra svarbūs valdinės dimensijos NATO doktrinos atributai, smarkiai išpučiantys šią dalį, tai jie nėra tokie platūs ir išsamūs ir daugiausiai matomi operacinėje doktrinoje. Suprantama, Lietuviškuose dokumentuose mažai kalbama apie jungtines NATO pajėgas reguliuojančias institucijas, ir orientuojamasi į Lietuvos ginkluotųjų pajėgų struktūrą, atskiras jos dalis. Kaip ir NATO doktrinos, čia išskiriamos sausumos, jūrų, oro ir specialiosios pajėgos, jų veikimo sritys ir pagrindinės užduotys, tačiau Lietuviškuose doktrinos taip pat įtraukiami poskyriai, nustatantys karinio rezervo, Lietuvos Šaulių sąjungos (LŠS), Krašto apsaugos savanorių pajėgų (KASP) roles ginkluotuose ir civilinėse operacijose. Jos yra sausumos pajėgų sudėtinė dalis, rengiamos taip pat, kaip Sausumos pajėgų reguliariaji vienetai¹⁸⁹, tačiau teritorinę apsaugą ir gynybą KASP ir LŠS vykdo „kartu su koviniais piliečių ir jų organizacijų ginkluoto pasipriešinimo (partizanų) vienetais.“¹⁹⁰ NATO doktrinos savanorių pagrindu suburtų karinių pajėgų ir jų rolės nėra aprašytos, ši sritis palikta kuruoti aljanso narių nacionalinei valdžiai, todėl šiuo pagrindu Lietuvos karinėse doktrinos atsiskleidžia tik Lietuvos valstybei reikšmingi aspektai.

Toliau Lietuva taip pat seka NATO pavyzdžiu ne tik nustatant kariuomenės veikimo apribojimus, bet ir akcentuojant pakankamą veiksmų laisvės karinėse operacijose užtikrinimą. Veiksmų laisvės svarba aiškiai išdėstyta 2016 m. Lietuvos karinės doktrinos pirmame paragrafe – ji neturi būti ribojama taikant doktriną.¹⁹¹ Šis principas taip pat įterptas į pirmą vietą bendrinių nacionalinio kariavimo bei daugianacionalinių operacijų vykdymo principų sąrašė. Čia rašoma, jog „Karas (kariavimas) yra kova dėl veiksmų laisvės (bene svarbiausia kariuomenės savybė), gebėjimas veikti ir pasiekti nustatytų tikslų nepaisant to, kad priešas ir fizinė aplinka primeta tam tikrų suvaržymų.“¹⁹² Šis principas įgalina decentralizuoto vadovavimo veikimą, tikslinio vadovavimo principus, taip pat tinklo įgalintą veikimą, kurie, kaip ir NATO aljanse, yra Lietuvos ginkluotųjų

---

¹⁸⁹ Lietuvos kariuomenė, *Operacinė doktrina*, 4–25, para 433.

¹⁹⁰ Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-1, 4–26, para 458.

¹⁹¹ Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-1, 1–1, para 1.

¹⁹² Ten pat, 4–5, para 410.

operacijų užduočių vykdymo pagrindas. Todėl tai puikiai atliepia NATO išdėstytus principus ir rodo Lietuvos pozicijos susitapatinimą su viso aljanso dokumentais.

Sulyginus NATO ir Lietuvos karinių doktrinų subordinacinę dėmenį galima teigti, jog Lietuvos pozicija yra labai artima viso aljanso principams ir ribojimo mechanizmams, o pagrindiniai skirtumai vėlgi kyla iš specifinio Lietuvos konteksto – įvardijami Lietuvos teisės aktai, įtraukiami KASP ir kitų savanorių organizacijų rolės karyboje aprašai. Todėl Lietuva šioje dimensijoje pasirinko lygiuotis į standartizuotą aljanso poziciją ir perimti tuos pačius kariuomenei tenkančius suvaržymus ir kontrolės mechanizmus, kurie yra taikomi visame NATO aljanse, ir išsiskirti tik tose vietose, kur deleguoja pats aljansas. Tai rodo, jog Lietuva pasikliauja NATO standartais valdinėje dimensijoje ir nesikrato subordinacijos šiuo aspektu, o tai itin paranku aljanso tarptautiniam įvaizdžiui, kuriuo siekiama didesnio legitimumo operacijų metu – suvienodinti kariuomenės kontrolės aspektai leidžia tikėtis aiškaus pavaldumo ir tikslaus įsakymų vykdymo.

4.3. Latvijos karinės doktrinos

Iki šio tyrimo atlikimo Latvijoje nebuvo išleistas nei vienas atskiras nacionalinę karinę doktriną apibrėžiantis dokumentas, toks kaip NATO ar Lietuvoje, todėl šią valstybę galima vadinti šalimi, kurioje nėra rašytinės karinės doktrinos. Prisimenant H. Hoiback teorinį aiškinimą, ne visos valstybės turi rašytines karines doktrinas, tačiau karybos būdus gali apibrėžti kitokio tipo dokumentų sistemos, pavyzdžiui nacionalinės saugumo strategijos, baltosios knygos, ar kiti politiniai dokumentai. Todėl atliekant Latvijos dokumentų analizę buvo pasirinkta remtis daugiau politinio pobūdžio dokumentais, kurie buvo išspausdinti latvių ir anglų kalbomis ir yra prieinami viešai, bei informacija, kuri yra pateikiama oficialiuose Latvijos gynybos ministerijos ir Latvijos Ginkluotųjų pajėgų tinklalapiuose.

Latvijos dokumentų analizei atlikti buvo pasirinkti 12 dokumentų, kurie buvo išspausdinti tiriamuoju laikotarpiu. Didžiąją dalį šių dokumentų sudaro skirtingų sričių koncepcijos bei strategijos. Tai: Valstybės gynybos koncepcija (2012 ir 2020 m.), Ginkluotųjų pajėgų kibernetinės gynybos būrio koncepcija (2013 m.), Nacionalinė gynybos koncepcija (2012, 2016 ir 2020 m.), Visapusiškos nacionalinės gynybos dokumentas, Kibernetinio saugumo strategija (2014-2018 m.), Latvijos Gynybos ministerijos etikos kodeksas (2009 m., įsigaliojo 2010 m.), Latvijos gynybos ministro ataskaita Saeimai Nacionalinės gynybos politikos ir nacionalinių ginkluotųjų pajėgų vystymo klausimais (2010 m.). Taip pat buvo remiamasi informacija iš minėtų oficialių Latvijos respublikos tinklalapių. Nors šie dokumentai savo turiniu ir neprilygsta karinės doktrinos turiniui ir dvasiai, kurią turi NATO ir Lietuvos dokumentai, Latvija taip pat nepasižymi karinės doktrinos vystymo kultūra ir apskritai dokumentų atvira prieiga, kuri būtų skirta plačiajai visuomenei. Šio

tyrimo autoriui nepavyko aptikti rašytinės Latvijos karinės doktrinos, kuri būtų prieinama viešai, arba tokio dokumento egzistavimo, kuris būtų nurodytas anksčiau paminėtuose dokumentuose. Tai ženkliai apsunkina tyrimo eigą, tačiau kartu suponuoja neeilinį tyrimo atvejį, kuris yra vertas dėmesio, ypačingai teorijos taikymo prasme.

4.3.1. Teorinė Latvijos nerašytinės karinės doktrinos dimensija

Rašytinės Latvijos karinės doktrinos nebuvimas pirmiausiai apsunkina teorinės dimensijos analizę – iš atrinktų dokumentų pavyko užčiuopti tik nedidelę dalį to, ką galima laikyti karinės doktrinos teorine dalimi. Viena pagrindinių to priežasčių yra tai, jog pasirinkti dokumentai pirmiausiai yra politinio pobūdžio, skirti valstybės nacionalinei saugumo politikai įgyvendinti, todėl juose daugiausiai referuojama į susidariusią aplinką, ir kaip valstybė ir jos institucijos turėtų į tai reaguoti. Todėl šiuose dokumentuose nekalbama apie karo prigimtį ir kodėl jis vyksta, neminimi ir operacijų lygmenys, ar pagrindiniai karybos principai, kuriais remiasi Latvijos ginkluotosios pajėgos. Pavyzdžiui Latvijos Valstybės gynybos skirtingų leidimų koncepcijose (*State Defence Concept – SDC angl.*) trumpai aprašomos globalios ir regioninės saugumo tendencijos, ir kaip tokios valstybės institucijos, kaip Nacionalinės ginkluotosios pajėgos (*National Armed Forces – NAF angl.*) ar Gynybos ministerija (*Ministry of Defence – MoD angl.*) turi reaguoti į susidariusią situaciją, tačiau nėra įvardyti konkretūs veiksmai, o tik tokios gairės kaip pajėgumų stiprinimas.¹⁹³ Tačiau, kaip jau buvo užsiminta, ištirtuose Latvijos dokumentuose pavyko aptikti teorinės dimensijos pėdsakus.

Pirmiausiai Latvijos dokumentuose, ypačingai valstybės gynybos (SDC) ir nacionalinės gynybos koncepcijose (*National Defence Concept - NDC angl.*), kurios gali būti laikomos arčiausiai karinėms doktrinos esančiais dokumentais, aplinka apibrėžiama kaip kintanti ir vis sunkiau nuspėjama. Tačiau šios tendencijos yra siejamos su augančiu valstybių vienašališkumu tarptautinėje arenoje ir Rusijos agresyviais veiksmais regione¹⁹⁴, o ne su nuolatiniu informacijos stygiumi, kaip karo rūke, kuris akcentuojamas NATO ir Lietuvos dokumentuose. Nepaisant išsiskiriančių prielaidų, tai verčia Latvijos ginkluotąsias pajėgas būti nuolat pasiruošusioms įvairaus tipo operacijoms, kurios gali būti susijusios su konvencine karyba, krizių valdymu ar parama civiliams.¹⁹⁵ Be to, Latvijoje sutampa požiūris, jog augantis nenuspėjamumas naikina anksčiau geriau įsivaizduotas ribas tarp

---

¹⁹³ Ministry of Defence of the Republic of Latvia, „The State Defence Concept“, 2012, <<https://eda.europa.eu/docs/default-source/documents/latvia-state-defense-concept-2012-pdf.pdf>>, [žiūrėta 2021-04-05]; Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „The State Defence Concept“, 2020, <https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/Valsts%20aizsardzibas%20konceptija_ENG_0.pdf>, [žiūrėta 2021-04-07].

¹⁹⁴ Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „The State Defence Concept“, 2020, 3-4.

¹⁹⁵ Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „The State Defence Concept“, 2020, 7-8, 11.

taikos, krizės ir karo stadijų.¹⁹⁶ Dokumentuose minima, jog Latvija veikiausiai susidurs su asimetrine ir hibridine karyba, kurioje pasitelkiami įvairūs švelniosios ir kietosios galios elementai¹⁹⁷, todėl remiamasi visapusiškos gynybos (*Comprehensive Defence, angl.*) prieiga, kurios esmė yra karinių, politinių, ekonominių galios instrumentų suderinimas bei visuomenės įtraukimas grėsmėms atremti¹⁹⁸ – šis požiūris taip pat svarbus ir NATO doktrinos. Minėtoms grėsmėms atremti Latvijos dokumentuose taip pat pabrėžiama sėkmingo atgrasymo svarba, kuri paremta naryste NATO ir šios organizacijos pajėgų dislokavimu Latvijos teritorijoje ir Baltijos regione.¹⁹⁹

Toliau, Latvijos dokumentuose minimi ginkluotųjų pajėgų stiprinimui svarbūs principai, kaip pajėgų integralumas, sąveikumas ir standartizacija. Apie šiuos principus dokumentuose neišsiplečiama, daugiausiai minima jų svarba gerinant Latvijos ginkluotų pajėgų pasirengimą atremiant tarptautines ir nacionalines grėsmes²⁰⁰, vykdant tarptautines užduotis²⁰¹. Tačiau šių principų svarba labiausiai išsiskiria akcentuojant priimančios šalies paramos infrastruktūrą (*Host nation support - HNS angl.*) – Latvijos institucijos rengdamos valstybinio saugumo koncepcijas puikiai supranta, jog agresijos prieš ją atveju jai prireiks paramos iš sąjungininkių, todėl privalo kuo geriau pasiruošti plėtojant infrastruktūrą ginkluotosioms pajėgoms palaikyti.²⁰² HNS apsvarstantys principai buvo regimi tiek NATO, tiek Lietuvos dokumentuose, tačiau jų plėtojimo prasme nebuvo skiriama tiek daug dėmesio, kiek latviškuose dokumentuose.

Todėl teorinė dimensija nerašytinėje Latvijos karinėje doktrinoje *per se* atrodo itin siaura – joje atskleidžiama Latviška vizija apie supančią realybę ir aplinką militaristiniais aspektais, tačiau nekalbama apie bendrinių principų egzistavimą. Šie bruožai atrodo panašūs į tuos, kurie priklauso doktrininio koherentizmo stovyklai ir yra minimi NATO bei Lietuvos dokumentuose, tačiau Latvijos dokumentuose nesiremiamą šios stovyklos atstovais, nesiorientuojama į moralinį karybos elementą, todėl Latvijos teorinis dėmuo nėra panašus į NATO standartą ir Lietuvos atvejį. Kadangi išnagrinėtų Latvijos dokumentų pirminis tikslas nėra išdėstyti Latvijoje dominuojančią karybos teoriją, o nukreipti valstybės saugumo politikos užduotis, tai lemia, jog karybos teorijos sudėties dokumentuose beveik nėra, o tai, H. Hoiback teigimu, suformuoja dokumentų menkavertiškumą.²⁰³ Viena vertus tokiu būdu kareiviams neprikišamos abejotino naudingumo karybos žinios ir įgalinami instinktai,

---

¹⁹⁶ Ministry of Defence of the Republic of Latvia, „The National Defence Concept“, 2016, 4, <https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/Valsts_aizsardzibas_koncepcija_EN.pdf>, [žiūrėta 2021-04-06].

¹⁹⁷ Ministry of Defence of the Republic of Latvia, „The National Defence Concept“, 2016, 4.

¹⁹⁸ Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „The State Defence Concept“, 2020, 12.

¹⁹⁹ Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „The State Defence Concept“, 2020, 5.

²⁰⁰ Ministry of Defence of the Republic of Latvia, „The National Defence Concept“, 2016, 4.

²⁰¹ Ministry of Defence of the Republic of Latvia, „The State Defence Concept“, 2012, 6-10.

²⁰² HNS principas minimas bent 6 Latvijos dokumentuose, daugiausiai SDC ir NDC koncepcijose; Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „The State Defence Concept“, 2020, 10; Ministry of Defence of the Republic of Latvia, „The National Defence Concept“, 2016, 12.

²⁰³ Hoiback, 101-102.

tačiau stokojama konkretumo ir paaiškinimų apie karą ir jį veikiančius procesus. Šiuo požiūriu Latvijos pozicija yra priešinga NATO, kurioje viskas aiškiai išdėstyta ir plačiai sudokumentuota, ir tai byloja apie sudėtingą „Natietiško“ požiūrio į dokumentų vystymą Latvijoje adaptaciją, o tai gali būti rimtas pasipriešinimo signalas kitų NATO standartizacijos iniciatyvų kontekste, kuris, anot aljanso prieglobsčio teorijos, gali pasibaigti Latvijos izoliacija aljanso viduje.

4.3.2. *Kultūrinė Latvijos nerašytinės karinės doktrinos dimensija*

Kultūrinė dimensija Latvijos dokumentuose yra labiau išplėtotą ir ryškesnę, nei teorinė dalis, ir ji geriausiai atsiskleidžia platesnio spektro dokumentuose kaip Latvijos Gynybos ministerijos etikos kodeksas, skirtingų leidimų SDC ir NDC koncepcijos, o labiau specializuotuose dokumentuose, kaip Ginkluotųjų pajėgų kibernetinės gynybos būrio koncepcijoje, dėmuo tampa ne toks ryškus, pastebimas tik epizodiškai. Be to, nagrinėtų Latvijos dokumentų politinis pobūdis pirmiausiai suponuoja kreipimąsi į Latvišką auditoriją, todėl, kaip ir Lietuvos atveju, yra susidariusios palankios sąlygos kultūrinio dėmens plėtrai išnaudojant ne tik reprezentuojamas vertybes, bet ir patriotizmą.

Kaip jau buvo pastebėta nagrinėjant NATO ir Lietuvos karines doktrinas, kultūrinis dėmuo neretai persipina su valdine dimensija, ir Latvijos dokumentuose šis fenomenas nėra išimtis – čia taip pat neretai remiamasi tomis pačiomis vertybėmis, kurios gali riboti kariuomenės veiksmus. Šių vertybių pagrindą sudaro parama vakarietiškomis demokratinėmis vertybėmis, ir tarp svarbiausių yra minima teisės viršenybė, politinė ginkluotųjų pajėgų kontrolė, pagarba tarptautinei teisei ir jos įsipareigojimams, jos dažniausiai yra minimos dokumentų pradžioje.²⁰⁴ Tai rodo Latvijos prisiderinimą prie NATO reprezentuojamų vertybių pozicijos, kurią patvirtina ir Latvijos deklaruojama geostrateginė politikos kryptis – ji save laiko Vakarietiško pasaulio dalimi ir įsipareigoja reikšti paramą kitoms šio pasaulio valstybėms.²⁰⁵ Be kita ko, Latvijos dokumentuose minimas įsipareigojimas žmogaus teisėms ir jų užtikrinimui – Gynybos ministerijos etikos kodekse pagarba pamatinėms žmogaus teisėms ir laisvėms, nepriklausomai nuo jo lyties, rasės, religijos, pilietybės ir tautybės yra įrašytas kaip pirmasis elgesio principas.²⁰⁶ Šias vertybes padeda įtvirtinti

---

²⁰⁴ Ministry of Defence of the Republic of Latvia, „The National Defence Concept“, Riga, 2016, 5.

²⁰⁵ Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „The National Security Concept (informative section)“, 2016, 15, <https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/NDK_ENG_final.pdf>, [žiūrėta 2021-04-12].

²⁰⁶ Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „Ētikas kodeks“, Rīga, 2009, 2, <<https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/%C4%92TIKAS%20KODEKSS%281%29.pdf>>, [žiūrėta 2021-04-12].

įvairūs teisės aktai ir šaltiniai, kaip Jungtinių Tautų Chartija ir Latvijos Respublikos Konstitucija²⁰⁷, jas ginti įsipareigojama ne tik fiziniame, bet ir kibernetiniame erdvėje.²⁰⁸

Toliau, siekiant įgyvendinti visapusišką Latvijos gynybos koncepciją, dokumentuose pabrėžiamas rėmimasis į pilietinę visuomenę ir tautinius jausmus grėsmių akivaizdoje. Anot Latvijos NDC dokumento, nacionalinė gynyba yra besąlyginė ir priešintis agresoriui yra kiekvieno piliečio pareiga²⁰⁹, dėl to kyla meilės Tėvynei svarba. Patriotizmas įgalina visuomenę dalyvauti nacionalinėje gynyboje, todėl tai laikoma viena svarbiausių vertybių Latvijos gynybos koncepcijose ir kibernetinio saugumo strategijose.²¹⁰ Suvokiant patriotizmo svarbą Latvijos politinis lygmuo siekia pabrėžti tokias gynybos politikos gaires, jog būtų skatinamas patriotizmas ir meilė Tėvynei per pilietinį ugdymą mokyklose, kariuomenės matomumą visuomenėje ir kitokio pobūdžio visuomenės švietimą, taip skatinant prisijungti prie Nacionalinės Gvardijos ar Jaunosios gvardijos.²¹¹ Iškeliant patriotizmą kaip vertybę atitolstama nuo NATO karinių doktrinų standarto, tačiau ne tiek, kiek Lietuvos atveju, kadangi Latvijos dokumentuose nedėstomas nacionalinės istorijos naratyvas. Pagrindinė to priežastis yra politinis dokumentų pobūdis, kuris pirmiausiai yra skirtas įvairioms valstybės institucijoms, ir tik po to visuomenės informavimui, todėl pasirinktas savitas stilius patriotiniams jausmams dokumentuose pabrėžti.

Galiausiai, Latvijos dokumentų kultūrinį dėmenį taip pat papildo Latvijos Gynybos ministerijos etikos kodeksas, kuriame yra apibrėžiamos esminės vertybės, kurias įsipareigojama ginti ir saugoti, ir išskiriami pagrindiniai valstybės saugumo sektoriaus darbuotojų profesinės etikos principai bei darbo etosas. Šis dokumentas galioja visiems Latvijos nacionalinio saugumo tarnautojams, įskaitant ir Latvijos Ginkluotąsias pajėgas.²¹² Etikos kodeksas savo pobūdžiu puikiai įkūnija valdinės ir kultūrinės dimensijos persipynimą, kuris jau buvo pastebėtas ankstesnėse šio tyrimo fazėse. Pirmiausiai yra nustatomos šio sektoriaus darbuotojų elgesio normos ir taisyklės, nurodoma, kaip privaloma elgtis tam tikrose situacijose, pavyzdžiui kylant interesų konfliktui ar priimant dovanas darbo metu.²¹³ Kita vertus, dokumente tuo pačiu yra atspindimos ir esminės vertybės, kuriomis vadovaujamosi atliekant tarnybą: pagarba pamatinėms žmogaus teisėms ir laisvėms, tarnystė Latvijos žmonėms ir valdžiai, nuoširdumas, atvirumas ir lojalumas, atsakomybė, interesų konfliktų prevencija, elgesio ir aprangos kultūra, profesionalumas bei kolegialumas²¹⁴, kas

---

²⁰⁷ Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „The National Security Concept (informative section)“, 2016, 6.

²⁰⁸ Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „Cyber Security Strategy of Latvia 2014-2018“.

²⁰⁹ Ministry of Defence of the Republic of Latvia, „The National Defence Concept“, 2016, 7, para 36.

²¹⁰ Republic of Latvia Ministry of Defence, „National Armed Forces Cyber Defence Unit (CDU) Concept“. Riga, 2013, <https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/cyberzs_April_2013_EN_final.pdf>, [žiūrėta 2021-04-11].; Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „Cyber Security Strategy of Latvia 2014-2018“.

²¹¹ Ministry of Defence of the Republic of Latvia, „The National Defence Concept“, 2016, 7, para 35-39.

²¹² Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „Ētikas kodeks“, Rīga, 2009, 2, para 1.

²¹³ Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „Ētikas kodeks“, 3-4, para 6, 8.

²¹⁴ Ten pat, 2-4, para 1-8.

iš esmės daugiausiai yra vakarų demokratinės vertybės. Šiuo dokumentu siekiama suponuoti garbingą valstybės tarnautojo, o taip pat ir kario portretą, tačiau tai daroma kitais būdais nei NATO doktrinos, kadangi etikos kodeksas nėra įtrauktas į karines aljanso doktrinas. Todėl iš šios perspektyvos, Latvijos nerašytinė karinė doktrina primena Lietuvos atvejį ir atrodo autentiškai.

Taigi, Latvijos nerašytinėje karinėje doktrinoje kultūrinis dėmuo, pasinaudojant susidariusia padėtimi dėl dokumentų pobūdžio ir tikslinės auditorijos, yra daug platesnis ir ryškesnis už teorinį, tačiau ir čia neaplenkiamas kultūrinės ir valdinės dimensijų persipynimas. Kaip ir NATO bei Lietuvos karinėse doktrinos, taip ir Latviškuose dokumentuose pirmiausiai atkreipiamas dėmesys į ginamas Vakarų demokratijos vertybes, tačiau tai yra vienintelis ir pagrindinis sąlyčio taškas šioje dimensijoje – skirtumai išryškėja akcentuojant tautiškumą, meilę Tėvynei, taip pat įtraukiant etikos kodeksą, kuris padeda formuoti garbingo Latvijos kario portretą. Todėl Latvijos dokumentuose autentika užima didesnę dalį nei standartizaciją, tačiau ji yra labiau ribota nei Lietuvos atveju. Tai rodo Latvijos kompromisą tarp šių dviejų polių, kuris neaštrina skirčių tarp nacionalizmo ir multinacionalumo, kadangi didžioji dalis ginamų vertybių tinka ir NATO atveju, o dėmuo nėra praturtinamas pasakojimais, kurie būtų skirti tik Latvijos auditorijai. Tokiu būdu leidžiama toliau skleisti standartizuotiems kultūrinio dėmens bruožams, ir leisti aljansui pasiekti platesnį vidinės Latvijos auditorijos ratą bei skleisti savo įtaką.

4.3.3. Valdinė nerašytinės Latvijos karinės doktrinos dimensija

Dėl nagrinėtų Latvijos dokumentų politinio pobūdžio, kuriuose nubrėžiamos nacionalinio saugumo politikos gairės ir normatyviniai tikslai, kurias atsakingos saugumo institucijos turi įgyvendinti, valdinis dėmuo tampa pagrindine dimensija, kuri yra ne tik plačiausia, bet ir persipinanti su kultūrine dimensija – valdinė dimensija tiesiog dominuoja visuose nagrinėtuose dokumentuose, kurie atitinka tiriamąjį laikotarpį. Sekant H.Hoiback teorinį aiškinimą, dėl šios priežasties gali susidaryti išpūdis, jog valdinės dimensijos išsiplėtimas reiškia plačius apribojimus ginkluotosioms pajėgoms ir jų panaudojimui, kurie sumenkina kariuomenės kovines galimybes agresijos metu, tačiau įsiskaitant dokumentų turinį galima suprasti, jog jų tikslas yra gynybinių pajėgumų stiprinimas.

Kaip ir NATO bei Lietuvos karinėse doktrinos, taip ir Latvijos dokumentuose subordinacinis dėmuo yra persipynęs su kultūriniu dėmeniu per ginamų vertybių reprezentaciją, kurios kartu nustato Latvijos ginkluotųjų pajėgų panaudojimo suvaržymus. Teisės viršenybės ir politinės kariuomenės kontrolės principai nustato, jog kariuomenė gali būti panaudota tik suderintais su nacionalinės ir tarptautinės teisės atvejais, įskaitant ir ekstremaliąsias situacijas ir civilinės pagalbos užduotis²¹⁵,

---

²¹⁵ Ministry of Defence of the Republic of Latvia, „The State Defence Concept“, 2012, 5.

kuriuos nustato Latvijas Republikas Konstitūcija, nacionaliniai teisės aktai bei tarptautiniai įsipareigojimai – tai minima pagrindinių Latvijos koncepcijų pradžioje, kur nustatomi strateginiai ginkluotųjų pajėgų principai.²¹⁶ Šie principai galioja ne tik fizinėje, bet ir kibernetinėje erdvėje pritaikius ekvivalentiškumo principą.²¹⁷ Tokiu būdu nustatoma, jog ginkluotųjų pajėgų panaudojimas nėra absoliutus ir naudojamas tik kraštutiniais atvejais, todėl tai sutampa su Vakarų demokratijos principais, kurie ginami ir NATO doktrinos. Suvaržymai taip pat kyla ir iš kitų paisyti vertybių, kurios yra išdėstytos anksčiau minėtame etikos kodekse. Pavyzdžiui, lojalumo ir atsakomybės principai įpareigoja saugumo sektoriaus valstybės tarnautojus ir kareivius atlikti savo pareigas atsakingai, atsargiai elgtis su valdoma informacija, išlaikant prideramą konfidencialumą, kuris atitiktų teisės aktus.²¹⁸

Toliau Latvijos dokumentų politinis pobūdis suponuoja ganėtinai plačius ginkluotųjų pajėgų rolės valstybėje aprašus, kuriuose išdėstoma, kokias užduotis turi atlikti NAF ir kokios atsakomybės joms tenka. Šiuo požiūriu Latvijos dokumentai atrodo panašūs į NATO karines doktrinas, kurių apimtis smarkiai išpučia minėti subordinacinės dimensijos elementai. Pavyzdžiui naujausio leidimo SDC dokumente nurodoma, jog NAF užduočių spektras apima nuo ankstyvųjų išpėjamųjų sistemų valdymo iki apsaugos nuo hibridinių grėsmių ir priimančiosios šalies paramos infrastruktūros palaikymo.²¹⁹ Latvijos dokumentuose taip pat galima rasti ir NAF struktūros sandarą, ši informacija taip pat talpinama ir oficialiuose Latvijos Gynybos ministerijos bei NAF tinklalapiuose.²²⁰ Pagal apibrėžimą, NAF skirstomos į sausumos, jūrų, oro ir specialiąsias pajėgas, joms yra išskirtos specializuotos užduotys.²²¹ Be to, į NAF įtraukta Nacionalinė Gvardija bei Rezervas, kurie yra skirti plačiau įtraukti pilietinę visuomenę į ginkluotųjų pajėgų veiklą Latvijoje,²²² todėl tai galima laikyti atitikmeniu Lietuvos KASP. Kaip žinia, NATO savanorių pajėgų karinėse doktrinos nėra reglamentavusi ir tai yra palikta valstybių narių kompetencijai, todėl ir Latvijos atveju dokumentuose atskleidžiami šiai valstybei būdingi savanorių pajėgų aspektai, užduotys.

Latvijos dokumentuose be kita ko minimi ne tik politinio pobūdžio apribojimai ginkluotosioms pajėgoms, bet išskiriami ir kiti du pagrindiniai veiksniai, kurie lemia galimus kariuomenės veiksmus, užduočių spektrą ir galimybes priešintis agresoriui – tai gynybos biudžetas ir

---

²¹⁶ Ministry of Defence of the Republic of Latvia, „The State Defence Concept“, 2012, 5, para 14.

²¹⁷ Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „Cyber Security Strategy of Latvia 2014-2018“, 10, <https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/Kiberdrošības_strategija%20EN_0.pdf>, [žiūrėta 2021-04-11].

²¹⁸ Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „Ētikas kodeks“, 3, para 4-5.

²¹⁹ Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „The State Defence Concept“, 2020, 7-12, para 3.1.1.1.- 3.1.3.

²²⁰ Nacionālie bruņotie spēki, Vienības, <<https://www.mil.lv/vienibas/>>, [žiūrėta 2021-04-12]; Nacionālie bruņotie spēki, Sastāvs, <<https://www.mil.lv/index.php/en/node/635>>, [žiūrėta 2021-04-14].

²²¹ Nacionālie bruņotie spēki, Vienības; Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, *Aizsardzības ministra ziņojums Saeimai par valsts aizsardzības politiku un nacionālo bruņoto spēku attīstību*, Rīga: Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra, 2010, 32-45.

²²² Ministry of Defence of the Republic of Latvia, „The State Defence Concept“, 2012, 6, para 27.

personalo dydis. Šie du veiksniai minimi keliuose Latvijos dokumentuose, pavyzdžiui 2012 m. SDC dokumente rašoma, kad NAF vystymui ir modernizacijai skiriami finansiniai resursai priklauso nuo ekonominio valstybės augimo.²²³ 2020 m. to paties dokumento versijoje papildoma, jog pakankamas gynybos sektoriaus finansavimas demonstruoja Latvijos pasiryžimą tarptautiniams įsipareigojimams ir siunčia stiprios politinės valios signalą.²²⁴ Tuo tarpu apsvarstant personalo įtaką NAF pajėgumams, teigiama, augant karinio personalo skaičiui smarkiai išauga ir kaštai potencialiai agresoriaus atakai, tačiau Latvija turi suprasti darbuotojų rinkos keliamus suvaržymus dėl didinimo. ²²⁵ Riboti finansiniai ir žmogiškieji resursai yra svarbi Latvijos politinių dokumentų dalis, kuri atsispindi ir Lietuvos karinėse doktrinos, tik tam skiriamas mažesnis dėmesys. NATO doktrinos šiuo aspektu nesiplėtojama ir tai pateikiama kaip nacionalinės valstybių narių kliūtys, todėl Latvija kiek atsitraukia nuo aljanso standarto.

Apibendrinant Latvijos nerašytinės karinės doktrinos valdinį dėmenį ir sulyginus jį su NATO standartu galima teigti, jog Latvijoje aljanso standartas palaikomas tik iš dalies, kertiniais sąlyčio taškais laikant kultūrinio ir valdinio dėmens persipynimą dėl Vakarietiškoji demokratijos vertybių sukeltų apribojimų ir plačių karinės struktūros, jos vienetų užduočių bei pareigybių aprašų. Tačiau žvelgiant į kitus Latvijos subordinacinio dėmens bruožus, jais atsiskiriama nuo NATO pozicijos ir remiamasi autentiška Latvijos pozicija, kurią formuoja specifinis šios šalies kontekstas. Tokiu būdu parodomas menkesnis susidomėjimas aljanso standartų palaikymu nei Lietuvoje, o įtraukiant anksčiau nagrinėtus teorinį bei kultūrinį dėmenį, galima pridurti, jog Latvija atrodo neparanki veikėja standartizacijos vystymui. Kietesnis Latvijos pozicijos balansavimas viena vertus gali rodyti šios valstybės pastangas rodyti savitą poziciją dokumentų vystyme, tačiau su šia pozicija gali būti siejamos ir tam tikros rizikos, įvardytos aljanso prieglobsčio teorijoje – tai izoliacijos ir palikimo baimė. Todėl Latvijos nerašytinės karinės doktrinos atvejis yra išskirtinis, didžiąja dalimi autentiškas, tačiau galimai keliantis nepatogumų visame aljanso kontekste.

4.4. Estijos karinės doktrinos

Estijoje egzistuoja aiškiai suformuota karinės doktrinos dokumentų sistema, kurios pamatas yra Visapusiška karinė doktrina, o aplink ją yra išdėstytos teminės doktrinos, kuriose aptariamas operacijų planavimas, vykdymas, jėgos naudojimas ir manevrinis požiūris į karybą. Svarbu pabrėžti, jog pavyko rasti tik Estijos Gynybos Lygai suformuluotas temines doktrinas. Dokumentų sistemą taip pat papildo ir tokie politinio pobūdžio dokumentai kaip Estijos nacionalinės gynybos koncepcija ar

---

²²³ Ministry of Defence of the Republic of Latvia, „The State Defence Concept“, 2012, 6-10, para 18-30.

²²⁴ Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „The State Defence Concept“, 2020, 25, para 3.6.1.

²²⁵ Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „The State Defence Concept“, 2020, 25, para 3.6.2.

nacionalinės gynybos strategija, kurie ganėtinai svariai prisideda prie karinės doktrinos dokumentų visumos, suteikdami jai daugiau konkretumo, ko negalima pasakyti Latvijos atveju. Galiausiai į dokumentų visumą patenka ir Estijos ginkluotųjų pajėgų elgesį reglamentuojantys dokumentai kaip Etikos kodeksas, disciplinos nuostatos ir profesinio etoso detalės. Visų dokumentai yra nedidelės, 15-35 puslapių apimties. Tiriamuoju laikotarpiu Estijoje buvo išspausdinti 12 dokumentų, kurie buvo tinkami šiam tyrimui – du iš jų yra skirtingos Nacionalinio saugumo koncepcijos versijos (2010 ir 2017 m.). Tuo tarpu skirtingų metų karinių doktrinų leidimų surasti nepavyko, ir galima spėti, jog nagrinėti dokumentai buvo išspausdinti ne anksčiau kaip 2013 metais. Dėl šios priežasties retrospektyvi Estijos karinių doktrinų analizė yra itin ribota, todėl sudėtinga įvertinti, ar šios valstybės dokumentais artėjama link NATO standarto ir prisitaikoma prie aljanso pozicijos, ar stengiamasi kurti individualumą ir priešintis aljanso tendencijoms.

4.4.1. Teorinė Estijos karinių doktrinų dimensija

Teorinė dimensija Estijos karinėse doktrinose savo turinio plotme ir gyliu dominuoja kitų dėmenų atžvilgiu – tai aiškiai matoma visapusiškoje karinėje doktrinoje, o kai kuriose Estijos Gynybos lygos teminėse doktrinose, pavyzdžiui operacijų valdymo doktrinoje (*Orchestration of operations angl.*), tai yra vienintelis išvelgiamas dėmuo. Tuo tarpu labiau politinio pobūdžio koncepcijose ir elgesį reglamentuojančiuose dokumentuose teorinio dėmens dydis ženkliai susitraukia ir tampa beveik nepastebimas – tokia tendencija byloja apie dokumentų paskirties ir tikslinės auditorijos reikšmę šio dėmens pločiui. Nors teorinis dėmuo atrodo svarbiausias Estijos dokumentuose, dėstoma karybos teorija nėra tokia plati kaip NATO doktrinoje, čia įtraukiama mažiau karybos temų, pavyzdžiui nedaug kalbama apie vadovavimą ir valdymą (*Command and Control (C2), angl.*), epizodiškai paminima ir logistika. Kita vertus, teminėse Estijos doktrinose plačiau aptariami kiti specifiniai klausimai kaip Informacinės operacijos (*Information operations angl.*) ar nuodugniau išnagrinėjami manevrinės karybos aspektai²²⁶, kurių nėra Lietuvos ar Latvijos dokumentuose. Nepaisant šių skirtumų visos Estijos dokumentuose aptariamos teorinės temos taip pat padengiamos ir NATO doktrinoje, todėl šiuo aspektu estai laikosi prisiderinimo pozicijos aljanso atžvilgiu.

Kaip ir NATO, taip ir Estijos karinėse doktrinose išimtinai dominuoja doktrininio koherentizmo suformuotas požiūris į karybos teoriją, akcentuojantis kintančią aplinką, ir bendrą karybos dėsnių neegzistavimą, tačiau karinė doktrina „nesuteikia tvirtos formulės sunkiems

---

²²⁶ Eesti Kaitsevägi, „Kaitseliidu doktriin, Manööverlik lähenemine operatsioonidele“, <https://www.kaitseliit.ee/files/kaitseliit/img/files/Manooverlik_lahenemine.pdf>, [žiūrėta 2021-04-18].

sprendimams priimti, tačiau sukuria pamatą šiems sprendimams kurti“.²²⁷ Visapusiškoje Estijos karinėje doktrinoje ir teminėse doktrinose pabrėžiama, jog išdėstyti teoriniai principai nebūtinai veikia praktikoje, todėl pasirenkamas toks dėstymo stilius, kuriame nesistengiama pateikti informaciją teiginiais kaip tiesą, o daugiau kaip dažniau pasikartojantį fenomeną, tendenciją. Be to, Estijos doktrinose neneigiama ir intuicijos reikšmė karyboje, kurios suvokimas taip pat daugiau apipintas principų, o ne dėsnių. Šiuo atžvilgiu remiamasi NATO doktrinose suformuotu standartu, kuris toliau tvirtinamas aptariant, kokios asmeninės savybės ar įgūdžiai galimai padėtų prisijaukinti sėkmę. Pirmiausiai teigiama, jog nėra unikalios savybių kombinacijos, puikiai tinkančios karybai,²²⁸ tačiau asmens šaltakraujiškumas, baimių ir rizikos valdymas padeda nuolat kintančioje aplinkoje, kuomet reikia ieškoti greito sprendimo.²²⁹ Tokiomis situacijomis praverčia ir kareivių iniciatyvumas, drąsa, kantrybė ir ryžtingumas²³⁰ – tai tos pačios savybės, kurios pažymimos ir aljanso dokumentuose. Tokiu būdu Estija toliau nuosekliai laikosi prisiderinimo prie NATO standarto strategijos teoriniame lygmenyje.

Doktrininio koherentizmo stovyklos pagrindinės prielaidos Estijos dokumentuose sėkmingai įtvirtinamos per žymiausių šios stovyklas atstovų idėjas ir citatas, tačiau labiausiai išsiskiria Carl von Clausewitz citatų gausa. Daugiausiai šio teoretiko idėjomis remiamasi aiškinant karo ir politikos santykį, karo prigimtį²³¹ ir joje slypinčią trintį²³², kuri reikalauja nuolatinės karinės kampanijos peržiūros.²³³ Todėl Carl von Clausewitz galima laikyti pagrindiniu teoretiku, kurio svarstymais remiamasi ir NATO, ir Estijos karinėse doktrinose. Tačiau tai nėra vienintelis doktrininio koherentizmo atstovas, kuriuo remiamasi Estijos doktrinose – dokumentuose netrūksta B. H. Liddell Hart ir J.F.C. Fuller idėjų, kurių daugiausiai sutalpinta aiškinant manevrinės karybos principus.²³⁴ Tačiau Estijos dokumentuose mėgstama cituoti ne tik karybos teoretikus, bet ir kitus labiau pasižymėjusius karo vadus kaip George Patton Jr. ar Napoleon Bonaparte, o taip pat ir akademikus, nagrinėjančius karybos teorijas. Skirtingų citatų gausa gali sudaryti idėjų kratinio vaizdinį, tačiau jų paskirtis doktrinose aiški ir pragmatiška – jos tikslingai skirtos pavyzdžiams iliustruoti ir paaiškinti karybos principų svarbą. Todėl ir šiuo aspektu atrodo, jog Estijoje derinamasi prie NATO pozicijos

²²⁷ Eesti Kaitsevägi, „Kõikehõlmava riigikaitse sõjaline doktriin“, 4, <[https://www.kaitseliit.ee/files/kaitseliit/img/files/Koikeholmava_riigikaitse_sojaline_doktriin\(1\).pdf](https://www.kaitseliit.ee/files/kaitseliit/img/files/Koikeholmava_riigikaitse_sojaline_doktriin(1).pdf)>, [žiūrėta 2021-03-19].

²²⁸ Eesti Kaitsevägi, „Kaitseliidu doktriin, Operatsioonide orkestreerimine“, 4, <https://www.kaitseliit.ee/files/kaitseliit/img/files/Operatsioonide_orkestreerimine.pdf>, [žiūrėta 2021-04-20].

²²⁹ Eesti Kaitsevägi, „Kõikehõlmava riigikaitse sõjaline doktriin“, 49, <[https://www.kaitseliit.ee/files/kaitseliit/img/files/Koikeholmava_riigikaitse_sojaline_doktriin\(1\).pdf](https://www.kaitseliit.ee/files/kaitseliit/img/files/Koikeholmava_riigikaitse_sojaline_doktriin(1).pdf)>, [žiūrėta 2021-03-19].

²³⁰ Eesti Kaitsevägi, „Kaitseliidu doktriin, Manööverlik lähenemine operatsioonidele“, 2, 11.

²³¹ Eesti Kaitsevägi, „Kõikehõlmava riigikaitse sõjaline doktriin“, 11, 27.

²³² Eesti Kaitsevägi, „Kaitseliidu doktriin, Konflikt ja jõu kasutamine“, 2, <https://www.kaitseliit.ee/files/kaitseliit/img/files/Konflikt_ja_jou_kasutamine.pdf>, [žiūrėta 2021-04-15].

²³³ Eesti Kaitsevägi, „Kaitseliidu doktriin, Operatsioonide orkestreerimine“, 6.

²³⁴ Eesti Kaitsevägi, „Kaitseliidu doktriin, Manööverlik lähenemine operatsioonidele“.

pasirenkant C. von Clausewitz pagrindiniu teoretiku, tačiau Estijos pozicija kiek išsiskiria rėmimusi į daugiau karybos teoretikų dėstymų.

Sekant cituojamų karybos teoretikų idėjomis bei doktrininio koherentizmo principais Estijos karinėse doktrinos yra iškeliami moralinis ir konceptualusis kovinės galios elementai, kurių išskyrimu yra paremta ir manevrinė karyba, kuri yra pamatinis Estijos ginkluotųjų pajėgų visapusiškos karinės doktrinos principas.²³⁵ Estijos dokumentuose išdėstomas manevrinis požiūris į karybą yra analogiškas NATO standartui – kare stengiamasi išnaudoti priešininko silpnąsias vietas, paveikti priešą kovinėmis ir nekovinėmis priemonėmis, orientuojantis į priešų ginkluotųjų pajėgų sanglaudą ir kitus psichologinius ir moralinius aspektus.²³⁶ Tuo pačiu nurodoma skirti didžiausią dėmesį savo ginkluotųjų pajėgų moralinio komponento palaikymui, kadangi jokia doktrina, planas ar formulė nepadės atremti grėsmių be kovinės dvasios, svarbiausio moralinio komponento dalies²³⁷ – šiuo požiūriu Estijos ir Lietuvos karinės doktrinos yra labai artimos. Manevrinė karyba yra paranki Estijos ginkluotosioms pajėgoms, kadangi toks požiūris leidžia pasiekti misijų tikslus ir užduotis naudojant neproporcingai mažesnius resursus²³⁸, kurie Estijoje dėl jos mažajai valstybei priskiriamų bruožų yra itin riboti.²³⁹ Aplink manevrinę karybą taip pat yra išdėstytos ir teminių Estijos Gynybos Lygos doktrinų pamatinės idėjos. Tad ir šiuo aspektu Estijos pozicija nesiskiria nuo NATO standarto ir palaikomas prisiderinimas.

Taigi, teorinė dimensija Estijos karinėse doktrinos turi labai daug sąlyčio taškų su NATO diktuojamu aljanso standartu, o skirtumai yra labai marginalūs – šis dėmuo atitinka net keturis bruožus iš penkių, o tai byloja apie itin artimą prisiderinimą prie NATO standarto. Panašu, jog šiuo atžvilgiu Estija pasitiki sąjungininkų karybos patirtimi ir jos turimomis karybos žiniomis, todėl kariuomenės elitas plačiai priima ir neretai nukopijuoja šias karybos idėjas, nesistengiant jų perfrazuoti ar įvilkti į tik Estijai būdingą kontekstą. Viena vertus tokia pozicija būdinga siekiant greičiausiu būdu perimti geriausias aljanso praktikas, tačiau iš kitos pusės greita ir neatsargi idėjų adaptacija ar kopijavimas gali būti kenksmingas nacionalinių karinių pajėgų vystymo kultūrai. Anot aljanso prieglobsčio teorijos autorių, dėl balansavimo stokos, tokiu būdu NATO aljansas gali įgyti didesnę įtaką Estijos vidaus politikoje, ypatingai vystant nacionalines ginkluotąsias pajėgas.

---

²³⁵ Eesti Kaitsevägi, „Kaitseliidu doktriin, Manööverlik lähenemine operatsioonidele“, 2.

²³⁶ Ten pat, 2.

²³⁷ Eesti Kaitsevägi, „Kõikehõlmava riigikaitse sõjaline doktriin“, 30.

²³⁸ Eesti Kaitsevägi, „Kõikehõlmava riigikaitse sõjaline doktriin“, 59.

²³⁹ Republic of Estonia Ministry of Defence, „National Security Concept of Estonia“, 2017, 5, <https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/national_security_concept_2017_0.pdf>, [žiūrėta 2021-04].

4.4.2. Kultūrinė Estijos karinių doktrinų dimensija

Kultūrinis dėmuo Estijos dokumentuose nuo pat pradžių dvelkia panašumu į NATO doktrinas, kadangi pirmiausiai dėmuo užima nevienodą vietą bei svarbą – šis dėmuo praktiškai neegzistuoja teminėse Estijos Gynybos Lygos doktrinos, tačiau šiam dėmeniui skiriamas vis didesnis dėmesys atitinkamai visapusiškoje karinėje doktrinoje, politinio pobūdžio dokumentuose bei kariuomenės elgesio reglamentuose. Pastaruosiuose dokumentuose kultūrinis dėmuo geriau atsiskleidžia poskyriuose ir prieduose, kuriose plačiau aptariamos vertybės, normos ir taisyklės, piešiantys Estijos ginkluotųjų pajėgų tarnautojų tapatybę. Kita vertus, ten, kur aptinkamas plačiausias kultūrinis dėmuo, ten pastebimas ir didžiausias šio elemento persipynimas su valdiniu dėmeniu, kuris jau tapo tendencija šio tyrimo rėmuose.

Pirmiausiai Estijos karinės doktrinos ir dokumentuose kultūrinio dėmens pagrindą sudaro parama Vakarietiškomis demokratinėms vertybėms ir Vakarietiška tarptautinių santykių tvarkai, paremtai vertybėmis ir abipusėmis taisyklėmis, kurios sutampa su tomis, kurios yra dėstomos NATO doktrinos – tai įsipareigojimai tarptautinei teisei, teisės viršenybės palaikymas, parama žmogaus teisėms, civilinė ir politinė kariuomenės kontrolė. Tokie įsipareigojimai įžvelgiami tiesiogiai per aiškias deklaracijas karinių doktrinų ir kitų dokumentų pradžioje,²⁴⁰ tačiau civilinė ir politinė kontrolė įtvirtinama kaip kertinis principas.²⁴¹ Kariuomenės pavaldumas įtvirtinamas per tokius kontrolės mechanizmus kaip kovos taisyklės (*rules of engagement (ROE), angl.*)²⁴², kurios taip pat minimos NATO doktrinos ir numatytuose nacionalinės teisės aktuose. Tačiau Estijos dokumentuose pasirenkama ne tik deklaruoti ir įsipareigoti minėtoms vertybėms, bet ir aktyviai jas ginti įvairiuose tarptautinio bendradarbiavimo formatuose, kurie neapsiriboja tik NATO. Estijos Nacionalinėse Saugumo koncepcijose netgi iškeliamas tikslas šias vertybes aktyviai skleisti, nuolatos įtraukti į darbotvarkę, kadangi jos prisideda prie saugesnės globalios aplinkos kūrimo.²⁴³ Tokiu būdu Estijos pozicija šiuo klausimu kiek išsiskiria nuo NATO aljanso – nors deklaruojamos vertybės tos pačios, tačiau Estija palaiko proaktyvią šių vertybių gynybos poziciją.

Kita kultūrinės dimensijos ašis Estijos dokumentuose palaikoma kareivių elgesį reglamentuojančiuose dokumentuose kaip Etikos kodeksas, disciplinos nuostatos ir profesinio etoso formavimas. Šiuose dokumentuose išdėstomos etikos normos ir pagrindinės vertybės, kurias gina kiekvienas kareivis – tai atvirumas, patikimumas, ekspertizė, drąsa, nuoširdumas ir

²⁴⁰ Republic of Estonia Ministry of Defence, „National Security Concept of Estonia“, 7.

²⁴¹ Eesti Kaitsevägi, „Kõikehõlmava riigikaitse sõjaline doktriin“, 19.

²⁴² Eesti Kaitsevägi, „Kõikehõlmava riigikaitse sõjaline doktriin“, 21.

²⁴³ Republic of Estonia Ministry of Defence, „National Security Concept of Estonia“, May 12, 2010, <<https://eda.europa.eu/docs/default-source/documents/estonia---national-security-concept-of-estonia-2010.pdf>>, [žiūrėta 2021-03-16]; Republic of Estonia Ministry of Defence, „National Security Concept of Estonia“, 2017.

bendradarbiavimas.²⁴⁴ Plačiau šios vertybės nagrinėjamos etikos kodekse, kuriame nurodyti ir būdai šioms vertybėms skleisti kariuomenėje.²⁴⁵ Deklaruojamų vertybių sąrašas yra papildomas visapusiškos Estijos karinės doktrinos priede įtraukiant lojalumą, militarizmą, patriotizmą, pasiaukojimą, žmogiškumą, iniciatyvą, smalsumą, ir netgi humorą.²⁴⁶ Prie kiekvienos iš šių vertybių yra pridėta ir po iliustruojančią pastraipą, kuri geriau padeda įsisavinti tam tikros vertybės prasmę. Svarbu paminėti, jog Estijos dokumentuose deklaruojamos vertybės nėra būdingos tik šiai valstybei, tačiau jos, kaip ir Latvijos atveju, yra rėminamos per Estišką nacionalinę perspektyvą, kuri suponuoja priklausymą pirmiausiai Estijos ginkluotosioms pajėgoms, o tik po bendrai NATO aljanso kariuomenei. Kadangi NATO dokumentuose kultūrinė profesinio etoso bei etikos dalis pastebima tik netiesiogiai, galima teigti, jog Estija šiuo aspektu atsitraukia nuo aljanso standarto.

Kultūrinės dimensijos pagrindą Estijos karinėse doktrinos bei dokumentuose užbaigia trečioji ašis, kuri paremta istoriniais pavyzdžiais, iliustracijomis, kariuomenės vadų ir žymių politikų memuarais bei kitokiais trumpais pasakojimais. Šie pasakojimai nėra dažni ar platūs, tačiau jais karinės doktrinos praturtinamos kultūriniu bagažu, taip paverčiant šiuo dokumentus ne tik pseudo-vadovėliais, bet ir veikalais, kuriuose sutalpinta žmonių patirtis. Estija savo ruožtu dokumentus praturtina ne tik nacionaliniais pasakojimais, bet panaudoja ir kitų valstybių, ypačingai sąjungininkų, patirtį. Pavyzdžiui, visapusiškoje karinėje doktrinoje aptariant kareivių iniciatyvumą yra įterptos Estijoje tarnaujančio kareivio mintys,²⁴⁷ o štai operacijų valdymo doktrinoje dėstant paramos sausumos daliniams iš jūros svarbą pasakojama apie Britų admirolo Walter Cowan veiksmus po pirmojo pasaulinio karo Suomijos įlankoje, kuri padėjo Estijai užsitikrinti nepriklausomybę.²⁴⁸ Įterpiant tiek savitus nacionalinius pasakojimus, tiek perteikiant kitų valstybių patirtį Estijos dokumentuose skatinama gerosios patirties mainymosi kultūra, kuriamas bendrumo jausmas su kitomis valstybėmis ir jų praeitimi. Tai papildoma moralinį kariškių komponentą ir leidžia tikėtis didesnės kovinės dvasios jungtinių operacijų metu, kuomet Estijai prireiktų pagalbos iš šalies. Šiuo aspektu Estijos pozicija kultūrinėje dimensijoje toliau išsiskiria nuo NATO standarto, kadangi doktrinas praturtinančiais pasakojimais kuriamas savitumas ir autentiškumas, tačiau juo nesiekama balansuoti prieš aljansą, o veikia įgalinti paramą bendrumą kuriantiems projektams.

Estijos karinėse doktrinos ir kituose dokumentuose suformuotas kultūrinis dėmuo skirtas ne tik puoselėti svarbiausias vertybes, profesinę etiką ar padėti vystyti tam tikrą ginkluotųjų pajėgų tapatybę, bet ir išreikšti normų rinkinį, kuris suponuoja ginkluotųjų pajėgų panaudojimo legitimumą.

---

²⁴⁴ Eesti Kaitsevägi, „Kaitsevae-eetikakoodeks“, 2018, 1-7, <<https://mil.ee/kaitsevagi/uldinfo/kaitsevae-eetika/>>, [žiūrėta 2021-04-22].

²⁴⁵ Eesti Kaitsevägi, „Kaitsevae-eetikakoodeks“, 2018, 2-7.

²⁴⁶ Eesti Kaitsevägi, „Kõikehõlmava riigikaitse sõjaline doktriin“, 61-64.

²⁴⁷ Eesti Kaitsevägi, „Kõikehõlmava riigikaitse sõjaline doktriin“, 63.

²⁴⁸ Eesti Kaitsevägi, „Kaitseliidu doktriin, Operatsioonide juhtimine“, 14, <https://www.kaitseliit.ee/files/kaitseliit/img/files/Operatsioonide_juhtimine.pdf>, [žiūrėta 2021-04-15].

Legitimumas įgalina arba riboja karinius tikslus ir veiksmus, tačiau svarbiausia – jis nurodo šių praktikų teisėtumą. Estijos dokumentuose nurodoma, jog legitimumas susideda iš teisinio, moralinio, politinio, diplomatinio ir etinio pateisinimų spektro, ir yra paremtas normų, nuomonės, vertybių subjektyvumu.²⁴⁹ Nuo legitimumo taip pat priklauso ir kariškių kovinė dvasia bei sanglauda koalicijos viduje ar tarp koalicijos partnerių.²⁵⁰ Pabrėžiant legitimumo svarbą doktrinos Estijos dokumentuose parodoma, jog ginkluotosioms pajėgoms yra svarbus jų veikimo priešastingumas, kurį be kita ko gali mėginti paveikti priešas. Siekiant išvengti legitimumo krizės ginkluotosios pajėgos misijų metu turi demonstruoti aukščiausius moralinius ir etinius standartus, kurie komplikuočių šių veiksmų teisėtumo kvestionavimą.²⁵¹ Tokios idėjos pastebimos ir NATO karinėse doktrinos, todėl šiuo aspektu Estijos ir aljanso doktrinų turinys ganėtinai sutampa, todėl galima teigti, jog Estija didžiąja dalimi remiasi NATO aiškinimu, tik jį pritaiko nacionalinei auditorijai.

Taigi, apibendrinant kultūrinę dimensiją Estijos karinėse doktrinos bei dokumentuose galima teigti, jog Estija nemaža dalimi prisitaiko prie aljanso standartų, tačiau palaiko ir tam tikrą savitumo lygį, kuris sietinas su atskirais ginkluotųjų pajėgų elgesį reglamentuojančiais dokumentais bei įterpiamais iliustraciniais pasakojimais, kurie ženkliai praturtina dokumentus. Šis kultūrinio dėmens išskirtinumas sumenksta dėl gana aiškaus Estijos prisiderinimo prie NATO standarto, kurį sąlygoja išpažįstamos tos pačios vakarietiškos demokratijos vertybės ir legitimumo svarba ginkluotųjų pajėgų naudojimui. Tokiu būdu Estijos kariniai dokumentai suponuoja kompromisą tarp prisiderinimo ir išskirtinumo, kuris reprezentuoja ir Estijos kultūrinį santykį su likusiu aljansu. Kita vertus, svarbu pabrėžti, jog svarbų išskirtinumą lemiantis istorinių iliustracijų apsektas naudojamas ne tik iš nacionalinės perspektyvos, bet ir perimant gerąsias praktikas iš sąjungininkų, todėl šis išskirtinumas gali atrodyti apgaulingai, ir tai tėra kita prisiderinimo išraiška. Tokiu būdu Estijoje sukuriama palanki terpė NATO bendrumą skatinančioms idėjoms ir procesams, tarp jų ir standartizacijai.

4.4.3. *Valdinė Estijos karinių doktrinų dimensija*

Paskutinis, tačiau nemažiau svarbus subordinacinis karinių doktrinų elementas yra įžvelgiamas visuose Estijos kariniuose dokumentuose, tačiau, kaip jau buvo pastebėta anksčiau, dėmenys yra išsiskirstę labai netolygiai. Valdinio dėmens svarba ir plotmė atitinka kultūrinės dimensijos charakteristikas – plačiausias jis yra politinio pobūdžio dokumentuose bei elgesio reglamentuose, tačiau jis ženkliai susitraukia visapusiškoje karinėje doktrinoje bei Estijos Gynybos Lygos teminėse doktrinos. Negana to, šių dėmenų tarpusavio panašumai išauga ir dėl jų tarpusavio

²⁴⁹ Eesti Kaitsevägi, „Kõikehõlmava riigikaitse sõjaline doktriin“, 20.

²⁵⁰ Eesti Kaitsevägi, „Kõikehõlmava riigikaitse sõjaline doktriin“, 20.

²⁵¹ Ten pat, 21.

persipynimų, kurie koreliuoja su dėmenų dydžiu. Šios dvi pagrindinės specifikos – dėmens dydžio kintamumas bei persipynimas su kultūriniu dėmeniu – lemia likusius esminius subordinacinio dėmens bruožus.

Pirmiausiai, pagrindiniai Estijos ginkluotosioms pajėgoms tenkantys apribojimai kyla iš kultūriniame dėmenyje deklaruojamų vertybių. Anksčiau minėta civilinė kariuomenės kontrolė, politinio lygmens bei įstatymų viršenybė yra pagrindiniai faktoriai, ženkliai apribojantys Estijos ginkluotųjų pajėgų tikslų ir veiksmų spektrą. Nors visapusiškoje karinėje doktrinoje teigiama, jog mūšio laukas, kuriame kariniai veiksmai yra visiškai neribojami jokių faktorių, yra praktiškai neįmanomas²⁵², būtent minėtos demokratinės vertybės aiškiausiai nustato kariuomenės tikslų ir veiksmų ribas operacijų metu.²⁵³ Tai pasireiškia per tikslų apibrėžimą, ribojimus kariniams taikiniams, naudojami ginkluotei, kuriuos per kovos veiksmų taisykles nustato politinio lygmens institucijos, kaip Gynybos ministerija.²⁵⁴ Vakarietišku demokratinių vertybių suponuojami ribojimai itin svarbūs Estijos ginkluotųjų pajėgų panaudojimo teisėtumui bei mandato legitimumui, kuri aiškiausiai veikia teisės viršenybės paisymas.²⁵⁵ Tačiau sprendimai negali būti tik legitimūs, bet ir teisingi.²⁵⁶ Vertybėmis paremti apribojimai kariuomenei tvirtinami per teisinės sistemos kontrolės mechanizmus, kuriuos pažeidus gresia sankcijos ir atsakomybė. Baudžiamumo neišvengiamumas skatina kariuomenę ir jos vadus laikytis nustatytų apribojimų, kadangi jų nesilaikant gali iškilti ir neteisybės jausmas, kuris taip pat gali neigiamai paveikti kariškių kovinę dvasią. Todėl Estijos pozicija šiuo aspektu nesiskiria nuo NATO standarto.

Kitas svarbus subordinacinės dimensijos elementas, matomas Estijos dokumentuose, yra ginkluotųjų pajėgų bei jas atitinkamai reguliuojančių institucijų veiklą, užduočių ir atsakomybių aprašai, kurie išryškėja daugiau politinio pobūdžio nacionalinėse gynybos koncepcijose bei strategijoje. Šie aprašai tampa itin svarbūs įgyvendinant visapusiško nacionalinio saugumo koncepciją, kadangi juose nustatomos atskirų institucijų veiklos ribos siekiant išvengti veiklų dubliavimosi, taip padengiant kuo platesnę valstybinių funkcijų apsaugą. Štai Estijos nacionalinio saugumo strategijoje išdėstyta, kokias užduotis turi atlikti ginkluotosios pajėgos²⁵⁷, policija ir valstybės sienos pasaugos tarnyba²⁵⁸, gelbėjimo valdyba²⁵⁹, o teminių doktrinų pabaigoje išskiriami

---

²⁵² Ten pat, 22.

²⁵³ Eesti Kaitsevägi, „Kaitseliidu doktriin, Konflikt ja jõu kasutamine“, 7.

²⁵⁴ Eesti Kaitsevägi, „Kõikehõlmava riigikaitse sõjaline doktriin“, 20.

²⁵⁵ Eesti Kaitsevägi, „Kõikehõlmava riigikaitse sõjaline doktriin“, 21.

²⁵⁶ Ten pat, 20.

²⁵⁷ Estonian Ministry of Defence, *National Defence Strategy Estonia*, Tallinn: Public Affairs Department of the Ministry of Defence, 2011, 16-18.

²⁵⁸ Estonian Ministry of Defence, *National Defence Strategy Estonia*, 19-20.

²⁵⁹ Ten pat, 20-21.

poskyriai, reglamentuojantys šių dalinių veiklą ir jėgos panaudojimą operacijose.²⁶⁰ Detaliai atskirų ginkluotųjų pajėgų rūšių veikla bei atsakomybės išdėstytos ir jungtinių operacijų doktrinoje, kuriuo siekiama maksimizuoti dalinių integralumą ir jų pajėgumų visapusiškumą.²⁶¹ Dėl mažesnio institucinio tankio Estijoje esantys karinėje struktūroje esančių institucijų aprašymai nėra tokie platūs, kaip NATO organizacijoje, tačiau tokio biurokratinio elemento bruožai iš esmės yra tapatūs, tad šiuo aspektu jaučiamas Estijos prisiderinimas prie NATO pozicijos.

Aiškiausiai išdėstyti ginkluotųjų pajėgų veiksmų, o labiau, elgesio apribojimai yra išdėstyti Estijos kariuomenės elgesį reglamentuojančiuose dokumentuose, kuriuose valdinis dėmuo, nors ir toliau persipynęs su kultūrine dimensija, yra plačiausias. Etikos kodekse ir gynybos pajėgų tvarkos reglamente nustatomos pagrindinės vertybės, normos ir taisyklės, kurių kareiviai privalo laikytis – taip nustatomi disciplinos ir aukšto moralės standarto įsipareigojimai, kuriuo reprezentuojamos Estijos ginkluotosios pajėgos nacionaliniu ir tarptautiniu mastu. Kiekvienas tarnaujantis kariuomenėje kareivis pasižadėdamas laikytis nustatytų normų ir taisyklių taikos ir karo metu²⁶² prisideda prie jų įgyvendinimo, kuriomis sukuriama garbingo, oraus ir pasirengusio ginti Tėvynę kareivio portretas. Sulaužius reglamentus kenkiama kariuomenės įvaizdžiui, todėl mažta ir palaikymas jai, jos legitimumas, todėl už disciplinos sulaužymą yra nustatytos nuobaudos, kurias nustato ginkluotųjų pajėgų disciplinos reglamentas.²⁶³ Tokio disciplinos aprašo NATO aljanso dokumentuose nėra, todėl šiuo aspektu Estijos pozicija gerokai išsiskiria ir tai rodo tam tikrą šios valstybės autentiškumo lygį valdiniame dėmenyje.

Vis dėlto, valdiniame Estijos karinių doktrinų dėmenyje kalbama ne tik apie veiksmus, ribojančius ginkluotųjų pajėgų veiklą, bet jų kontekste vis stengiamasi pabrėžti kariuomenės veiksmų laisvę operacijų metu ir visus aspektus, kurie šias laisves gali riboti ir išplėsti. Veiksmų laisvė yra itin svarbi nuolat besikeičiančioje operacijų aplinkoje ir kovojant prieš oponentą, kuris prisitaiko prie situacijų, todėl griežtai apibrėžti ir nelankstūs planai gali būti nesėkmingi.²⁶⁴ Todėl Estijos Gynybos Lygos operacijų vykdymo ir vadybos doktrinoje aptariant operacijų priemonių valdymą, teigiama, jog esminiai jo principai turi būti taikomi siekiant kariuomenės veiksmų laisvės intereso, o ne veikiant prieš jį.²⁶⁵ Kariuomenės veiksmų laisvės principas įgyja dar didesnę svarbą dėl Estijos rėmimosi į manevrinę karybą ir į tikslą orientuoto (*Mission command angl.*) operacijų vykdymą – šio požiūrio

---

²⁶⁰ Eesti Kaitsevägi, „Kaitseliidu doktriin, Operatsioonide juhtimine“; Eesti Kaitsevägi, „Kaitseliidu doktriin, Operatsioonide orkestreerimine“.

²⁶¹ Eesti Kaitsevägi, „Kaitseliidu doktriin, Ühendoperatsioonid“, <<https://www.kaitseliit.ee/files/kaitseliit/img/files/Uhendoperatsioonid.pdf>>, [žiūrėta 2021-04-16].

²⁶² Eesti Kaitsevägi, „Kaitseväe Sisemäärustik“, 2013, 1, <<https://mil.ee/wp-content/uploads/2020/02/Kaitsev%C3%A4e-sisem%C3%A4C3%A4rustik.pdf>>, [žiūrėta 2021-04-16].

²⁶³ Eesti Kaitsevägi, „Kaitseväe-distsiplinaarmäärustik“, <<https://mil.ee/wp-content/uploads/2020/02/Kaitsev%C3%A4e-distsiplinaarm%C3%A4C3%A4rustik.pdf>>, [žiūrėta 2021-04-16].

²⁶⁴ Eesti Kaitsevägi, „Kaitseliidu doktriin, Operatsioonide juhtimine“, 16.

²⁶⁵ „Kaitseliidu doktriin, Operatsioonide juhtimine“, 27.

esmė remiasi į veiksmų vykdymo decentralizaciją, asmeninę iniciatyvą, inovatyvumą, aukštą tempą, pasitikėjimo kultūrą²⁶⁶, tad bet kokie papildomi kariuomenės apribojimai gali lemti momento iššvaistymą²⁶⁷ ir sumažinti galimybes įveikti priešą ar netgi privesti prie pralaimėjimo. Todėl veiksmų laisvė Estijos karinėse doktrinosė yra tokia pat svarbi, kaip ir NATO dokumentuose, tik svarbu pasirinkti tokias karybos priemones, kurios nekeltų iššūkių operacijų legitimumui. Vadinasi, šiuo aspektu Estijos pozicija taip pat nesiskiria nuo NATO standarto.

Apibendrinus Estijos karinių doktrinų ir dokumentų valdinį dėmenį galima teigti, jog šioje srityje randama nemažai sąlyčio taškų su aljanso dokumentais, tačiau pastebimi ir tarpusavio neatitikimai, simbolizuojantys Estijos galimybę parodyti labiau individualistinę poziciją – juos lemia turimi disciplinos, etikos kodekso bei elgesio tvarkos aprašai, kuriais sustiprinami moraliniai, psichologiniai ir politiniai apribojimai kariuomenei. Estija šiuo aspektu primena kitas Baltijos šalis, kadangi jose taip pat patalpinti tokio pobūdžio dokumentai, arba šie nustatymai įtraukti į pačias karines doktrinas. Tokia Estijos pozicija rodo aiškesnį šios valstybės poreikį įprasminti suvaržymus nacionaliniame kontekste, tačiau tai nėra nesuderinama su visa NATO pozicija, todėl Estijoje palaikomas tolygus prisiderinimo prie aljanso lygis, kuris leidžia netrukdomai vystytis aljansą stiprinančioms veikloms.

Žemiau pateikiama tyrimo atvejus apibendrinanti lentelė:

	NATO	Lietuva	Latvija	Estija
Teorija	<ul style="list-style-type: none"> - Plačiausias dėmuo - Dominuoja doktrininis koherentizmas - Remiamasi tik C. von Clausewitz - Iškeliamas moralinis kovinės galios komponentas, juo paremta manevrinė karyba ir tikslinis misijų vykdymas - Retrospektyviai dėmuo traukiasi ir tampa 	<ul style="list-style-type: none"> - Plačiausias dėmuo - Dominuoja doktrininis koherentizmas, tačiau randamas ir fundamentalizmas - Remiamasi C. von Clausewitz, G. Patton, D. Eisenhower, Sun Tzu - Iškeliamas moralinis galios komponentas, juo paremta manevrinė karyba ir tikslinis misijų vykdymas 	<ul style="list-style-type: none"> - Siauriausias dėmuo, nėra karybos teorijos sudėties - Minima nuolat kintanti aplinka ir nenusipėjamumas - Remiamasi visapusiškos gynybos koncepcija - Svarbus integralumas, sąveikumas ir standartizacija, HNS infrastruktūra - Dalis bruožų primena doktrininį koherentizmą 	<ul style="list-style-type: none"> - Plačiausias dėmuo - Dominuoja doktrininis koherentizmas - Remiamasi C. von Clausewitz, B.H. Liddell Hart, J.F.C. Fuller ir kt. - Iškeliamas moralinis kovinės galios komponentas, juo paremta manevrinė karyba ir tikslinis misijų vykdymas - Retrospektyviai turinys nesikeitė

²⁶⁶ „Kaitseliidu doktriin, Manööverlik lähenemine operatsioonidele“, 3.

²⁶⁷ „Kaitseliidu doktriin, Manööverlik lähenemine operatsioonidele“, 3.

	konkretesnis, tampa nuoseklesnis	- Retrospektyviai dėmuo plečiasi		
Kultūra	<ul style="list-style-type: none"> - Siauriausias dėmuo - Pagrindą sudaro parama Vakarų demokratijos vertybėms - Labai svarbi tarptautinė teisė, bendradarbiavimas su TO ir NVO - Minimos progresyvios idėjos - Siekiama įgyti legitimumą 	<ul style="list-style-type: none"> - Siauriausias dėmuo - Pagrindą sudaro parama Vakarų demokratijos vertybėms - Svarbią vietą užima istoriniai pasakojimai ir iliustracijos - Dėmuo papildomas etikos principais - Akcentuojamas garbingo ir Lietuvai ištikimo kario paveikslas 	<ul style="list-style-type: none"> - Antras pagal dydį ir svarbą elementas - Pagrindą sudaro parama Vakarų demokratijos vertybėms - Pabrėžiamas rėmimasis į pilietinę visuomenę ir tautinius jausmus - Dėmuo įtvirtinamas elgesį reglamentuojančiais dokumentais per normas ir vertybes 	<ul style="list-style-type: none"> - Užima nevienodą vietą ir svarbą - Pagrindą sudaro parama Vakarų demokratijos vertybėms - Dėmuo įtvirtinamas elgesį reglamentuojančiais dokumentais per normas ir vertybes - Turinys papildomas epizodiniais istoriniais pasakojimais, memuarais - Siekiama įgyti legitimumą
Valdžia	<ul style="list-style-type: none"> - Pagrindiniai apribojimai kyla iš reprezentuojamų Vakarų demokratijos vertybių - Platus ir griežtas karinių dalinių veiklų ir atsakomybių aprašas - Išskiriamas karinius veiksmus ribojančių aplinkybių sąrašas - Akcentuojama kariuomenės veiksmų laisvė 	<ul style="list-style-type: none"> - Pagrindiniai apribojimai kyla iš reprezentuojamų Vakarų demokratijos vertybių - Išskiriamas įvairių apribojimų spektras - Karinių dalinių veiklų ir atsakomybių aprašymai nėra labai platūs, jie papildyti nacionaliniais vienetais - Akcentuojama kariuomenės veiksmų laisvė 	<ul style="list-style-type: none"> - Plačiausias ir svarbiausias dėmuo - Pagrindiniai apribojimai kyla iš reprezentuojamų Vakarų demokratijos vertybių - Platus karinių dalinių veiklų ir atsakomybių aprašas, papildytas nacionaliniais vienetais - Kiti svarbūs apribojimai yra gynybos biudžetas ir personalo dydis 	<ul style="list-style-type: none"> - Pagrindiniai apribojimai kyla iš reprezentuojamų Vakarų demokratijos vertybių - Karinių dalinių ir institucijų veiklų ir atsakomybių aprašas, papildytas nacionaliniais vienetais - Kiti apribojimai kyla iš elgesį reglamentuojančių dokumentų, kuriais nustatomi moraliniai apribojimai - Akcentuojama kariuomenės veiksmų laisvė

2 lentelė, tyrimo atvejų apibendrinimas.

5. Išvados

Šiame darbe buvo stengiamasi išsiaiškinti Baltijos šalių, Lietuvos, Latvijos ir Estijos, karinių doktrinų turinio santykį su NATO dokumentais 2010-2020 metų laikotarpyje – ar minėtos mažosios valstybės, suprasdamos nacionalinių ginkluotųjų pajėgų indėlio marginalumą viso aljanso kontekste, ir turėdamos retą progą pasinaudoti savo individualumu aljanso-valstybės santykiuose, renkasi prisiderinimą prie NATO pozicijos ir standartizuoja dokumentus bei jų turinį, ar balansuoja prieš aljanso poziciją ir siekia išlaikyti autentišką naratyvą. Šio darbo autorius stengėsi įrodyti, jog mažosios Baltijos šalys laikysis pastarosios pozicijos. Remiantis aljanso prieglobsčio teorijos pamatinėmis prielaidomis bei H. Hoiback pasiūlytu karinių doktrinų teoriniu skaidymu ir pasirinkus atvejo studijos tyrimo modelį buvo analizuojamas NATO, Lietuvos, Latvijos ir Estijos karinių doktrinų bei papildomų dokumentų turinys – pasirenkant NATO atvejį kaip referencinį objektą, buvo nagrinėjamas kiekvienos iš minėtų valstybių turinio santykis teoriniu, kultūriniu bei valdiniu pjūviais, bei šio santykio galima reikšmė aljanso-valstybės tarpusavio santykiuose ir visame aljanso kontekste. Svarbu pabrėžti, jog tyrimo metu buvo užfiksuotas atskirų karinių doktrinų dimensijų persipynimas tarp kultūrinio ir valdinio dėmenų, apie kurį H. Hoiback nekalbėjo.

Šio darbo ginamasis teiginys buvo apgintas iš dalies – tyrimo metu buvo nustatyta, jog tik Latvija didžiąja dalimi balansuoja prieš NATO standartą ir ganėtinai daug panašumų randama tik valdiniame dėmenyje, kai Lietuva ir Estija laikosi artimos prisiderinimo pozicijos teorinėje ir valdinėje dimensijose, o išsiskirti stengiamasi tik kultūrinėje dimensijoje. Latvijos atvejo išskirtinė pozicija siejama faktų, jog ši valstybė neturi rašytinės karinės doktrinos ir didžioji dalis ištirtų dokumentų yra politinio pobūdžio. Pirmiausiai tai lemia plačiausią valdinį dėmenį, kuriuo formuojamos politikos gairės ir ribojami kariuomenės panaudojimo būdai. Antra, tai rodo abstrakčią ir beveik neegzistuojančią karybos teoriją, kuri viena vertus neapkrauna kareivių papildoma informacija, bet kita vertus skatina neužtikrintumo jausmą kovos lauke. Ir trečia, tai suponuoja į pilietinę visuomenę orientuotą bei etikos normomis paremtą kultūrinę dimensiją. Tuo tarpu arčiausiai NATO esantys Lietuvos ir Estijos karinių doktrinų atvejai rodo marginalius skirtumus teoriniame ir valdiniame dėmenyse, kuriuose be kita ko nemažai tiesioginių citatų į NATO dokumentus ar identiškų minčių, pastraipų formuluočių. Tačiau skirtumai išryškėja nagrinėjant kultūrinį abiejų valstybių dokumentų dėmenį, į kurį nevengiama įtraukti tautinio naratyvo elementų, kaip istoriniai pasakojimai ar iliustracijos, memuarai, be to jame plačiau kalbama apie karių etiką ir reprezentuojamas vertybes. Tai rodo, jog Lietuva ir Estija pasitiki NATO aljanso karybos patirtimi ir siūlomais apribojimais kariuomenės panaudojimui, tačiau kultūriniame dėmenyje labiau siekia ieškoti savęs, ir pasitelkia autentiškus nacionalinius motyvus, kuriais sukuriamas aktualesnis atsakymas nacionalinėms ginkluotosioms pajėgoms, kodėl ir dėl ko kariaujama.

Atliktas tyrimas rodo, jog mažos valstybės, kurios priklauso kariniam aljansui, siekia iš dalies autentiškos karinės doktrinos, kuri šiek tiek skirtusi nuo aljanso standartizuoto požiūrio į karybą, kadangi Lietuva, Latvija ir Estija yra ne tik mažos, bet ir ganėtinai neseniai atsikūrusios valstybės, todėl jos neturi didelių resursų savotiškoms doktrinoms sukurti. Dėl šios priežasties valstybės gali remtis aljanso ir pagrindinių sąjungininkių patirtimi, kuri gali padėti užpildyti spragas karinių doktrinų atskiruose dėmenyse. Todėl prisiderinimas pagal karinių doktrinų turinį gali būti ne tik ideologinis žingsnis, ar dėl to, jog didesnės valstybės gali priversti mažesnes šias doktrinas priimti, bet paprasčiausiai tai gali būti ir pragmatiškas pasirinkimas, kuriuo maksimizuojama mažosios valstybės nauda aljanso sudėtyje. Vis dėlto, Lietuvos, Latvijos ir Estijos išskaičiavimai baigiasi ties kultūriniu dėmeniu, kuriame rodomos pastangos palaikyti tam tikrą savitumo lygį, ir nuo kurio priklauso formuojama ginkluotųjų pajėgų tapatybė – čia neskubama ignoruoti patriotinių jausmų ar istorinės atminties ir pirmumą teikti daugiatautei NATO tapatybei, bet tuo pačiu nesiekama kliudyti vystytis solidarumui tarp sąjungininkų.

Nors dėl egzistuojančių dokumentų trūkumo nepavyko atlikti retrospektyvaus palyginimo tarp tirtų atvejų, mažųjų Baltijos šalių pasirinktas santykis su NATO karinių doktrinų standartu rodo, jog esamą karinių doktrinų standartizacijos politiką Lietuva ir Estija palaiko bei sėkmingai ją pritaiko nacionaliniu lygmeniu, o Latvija šiuo atžvilgiu neoponuoja, tačiau iniciatyvų skatinti šį procesą šalies viduje taip pat nerodo. Išsiskiriančios pozicijos šiuo klausimu kažkuria prasme atkartoja ir diskusijas dėl standartizacijos kitose sferose, kaip karinė technika, kas rodo, jog standartizacija yra svarbus įrankis aljanso galiai vystyti ir palaikyti ilguoju laikotarpiu, tačiau šiuo procesu vienos valstybės yra suinteresuotos labiau už kitas. Išsiskiriančios pozicijos nebūtinai rodo grėsmę aljanso vienybei ar generuojamai galiai ar pradeda ardyti per keletą dešimtmečių sukurtą institucinę sanklodą, tačiau tai neabejotinai kelia tam tikrų kliūčių aljanso ateities projektams ir jų įgyvendinimui viso aljanso mastu. Teorinės kliūtys taip pat gali paveikti ir praktinę standartizacijos sferą – nors mažųjų valstybių indėlis NATO aljanse yra labai menkas, kartais atskirų menkų dalių suma gali turėti nemažesnį, o kai kuriais atvejais ir lemiamą poveikį jungtinėse operacijose. Todėl jei mažoms valstybėms nėra didelio skirtumo, ar rinktis standartizuotą ar labiau autentišką dokumentų turinį, visada gali rinktis dviejų polių kompromisą, kuriuo galima užtikrinti suvienodintą karybos žinių bagažą ir ginkluotųjų pajėgų ribojimo taisykles, bet tuo pačiu išlaikyti dalelę savitumo kovojant ne tik už savo šalies bet ir sąjungininkų istorinę atmintį.

Literatūros ir šaltinių sąrašas

- Bailes, Alyson J.K., Bradley A. Thayer, and Baldur Thorhallsson, "Alliance theory and alliance 'Shelter': the complexities of small state alliance behaviour", *Third World Thematics: A TWQ Journal*, 1.1, 2016, 9-26.
- Bellais, Renaud, "Technology and the defense industry: real threats, bad habits, or new (market) opportunities?", *Journal of Innovation Economics Management*, 2, 2013, 59-78.
- Bjerga, Kjell Inge, and Torunn Laugen Haaland, "Development of Military Doctrine: The Particular Case of Small States", *The Journal of Strategic Studies*, 33:4, 2010, 505-533.
- Callaghan Jr., Thomas A., "A common market for Atlantic defence", *Survival*, 17.3, 1975, 129-132.
- Cavanagh, Stephen, "Content analysis: concepts, methods and applications", *Nurse Researcher*, 4.3, 1997, 5-16.
- von Clausewitz, Carl, "On war", 20, Penguin UK, 1982.
- Cohen, Eliot, "NATO standardization: The perils of common sense", *Foreign Policy*, 31, 1978, 72-90.
- Creswell, John W., *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*, 2 leid., Sage publications, 2007.
- Dufek, Roman, and Miroslav Pecina. "Collective logistics support for NATO-led operations", *Military Art and Science, Revista Academiei Fortelor Terestre*, 2.74, 2014., 152-159.
- Eesti Kaitsevägi, „Kaitseväe-distsiplinaarmäärustik“, <<https://mil.ee/wp-content/uploads/2020/02/Kaitsev%C3%A4e-distsiplinaarm%C3%A4%C3%A4rustik.pdf>>, [žiūrėta 2021-04-16].
- Eesti Kaitsevägi, „Kaitsevae-eetikakoodeks“, 2018, <<https://mil.ee/kaitsevagi/uldinfo/kaitsevae-eetika/>>, [žiūrėta 2021-04-22].
- Eesti Kaitsevägi, „Kaitseliidu doktriin, Konflikt ja jöu kasutamine“, <https://www.kaitseliit.ee/files/kaitseliit/img/files/Konflikt_ja_jou_kasutamine.pdf>, [žiūrėta 2021-04-15].
- Eesti Kaitsevägi, „Kaitseliidu doktriin, Manööverlik lähenemine operatsioonidele“, <https://www.kaitseliit.ee/files/kaitseliit/img/files/Manooverlik_lahenemine.pdf>, [žiūrėta 2021-04-18].
- Eesti Kaitsevägi, „Kaitseliidu doktriin, Operatsioonide juhtimine“, <https://www.kaitseliit.ee/files/kaitseliit/img/files/Operatsioonide_juhtimine.pdf>, [žiūrėta 2021-04-15].
- Eesti Kaitsevägi, „Kaitseliidu doktriin, Operatsioonide orkestreerimine“, <https://www.kaitseliit.ee/files/kaitseliit/img/files/Operatsioonide_orkestreerimine.pdf>, [žiūrėta 2021-04-20].
- Eesti Kaitsevägi, „Kaitseliidu doktriin, Ühendoperatsioonid“, <<https://www.kaitseliit.ee/files/kaitseliit/img/files/Uhendoperatsioonid.pdf>>, [žiūrėta 2021-04-16].

- Eesti Kaitsevägi, „Kaitseväe Sisemäärustik“, 2013, <<https://mil.ee/wp-content/uploads/2020/02/Kaitsev%C3%A4e-sisem%C3%A4%C3%A4rustik.pdf>>, [žiūrēta 2021-04-16].
- Eesti Kaitsevägi, „Kõikehõlmava riigikaitse sõjaline doktriin“, <[https://www.kaitseliit.ee/files/kaitseliit/img/files/Koikeholmava_riigikaitse_sojaline_doktriin\(1\).pdf](https://www.kaitseliit.ee/files/kaitseliit/img/files/Koikeholmava_riigikaitse_sojaline_doktriin(1).pdf)>, [žiūrēta 2021-03-19].
- Estonian Ministry of Defence, *National Defence Strategy Estonia*, Tallinn: Public Affairs Department of the Ministry of Defence, 2011.
- Ford Matthew, and Alex Gould, "Military Identities, Conventional Capability and the Politics of NATO Standardisation at the Beginning of the Second Cold War, 1970–1980", *The International History Review*, 41.4, 2019, 775-792.
- Foster, Chad, "Readiness and interoperability in operation Atlantic resolve", *Military Review*, 96, 2018, 92-101.
- Gause, Kenneth, et al., "US Navy Interoperability with Its High-end Allies", Center For Naval Analyses, Alexandria, VA, 2000.
- Gooch, John, (sud.) , „The origins of contemporary doctrine”, occasional paper 30, Camberley, Surrey: Strategic and Combat Studies Institute, September 1997.
- Hoiback, Harald, *Understanding military doctrine: a multidisciplinary approach*, Routledge, 2013.
- Hsieh, Hsiu-Fang, and Sarah E. Shannon, "Three approaches to qualitative content analysis", *Qualitative health research*, 15.9, 2005, 1277-1288.
- Huntington, Samuel P., *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil–Military Relations*, Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press, 1985.
- Yin, Robert K., *Case study research and applications: Design and methods*, Sage publications, 2003.
- Janczewski, Robert, Grzegorz Pilarski, Maciej Marczyk, "Terminology as a Barrier to NATO's Interoperability in Cyberspace Operations", International conference Knowledge-based organization, 25.3, Sciendo, 2019, 31-35.
- Jasutis, Gražvydas, "The Dynamics of Military Integration Between Russia and Belarus", *Lithuanian Political Science Yearbook*, Vilnius: Institute of International Relations and Political Science, Vilnius University, 2006, 211-232.
- Kapstein, Ethan B., "Allies and armaments", *Survival*, 44.2, 2002, 141-155.
- Knudsen, Olav F., "Small states, latent and extant: Towards a general perspective", *Journal of international relations and development*, 5.2, 2002, 182-198.
- Krippendorff, Klaus, "Content analysis", Kn. E. Barnouw, et al. (Sud.), *International encyclopedia of communication*, Vol. 1, New York, NY: Oxford University Press, 1989, 403-407.
- Lake, David, *Entangling Relations: American Foreign Policy in its Century*, Princeton, MA: Princeton University Press, 1999.

Lanoszka, Alexander, Michael A. Hunzeker, „Confronting the Anti-Access/Area Denial and Precision Strike Challenge in the Baltic Region”, *The RUSI Journal*, 161.5, 2016, 12-18.

Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, *Aizsardzības ministra ziņojums Saeimai par valsts aizsardzības politiku un nacionālo bruņoto spēku attīstību*, Rīga: Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra, 2010.

Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „Cyber Security Strategy of Latvia 2014-2018“, <https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/Kiberdrošības_strategija%20EN_0.pdf>, [žiūrēta 2021-04-11].

Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „Ētikas kodekss“, Rīga, 2009, <<https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/%C4%92TIKAS%20KODEKSS%281%29.pdf>>, [žiūrēta 2021-04-12].

Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „The National Security Concept (informative section)“, 2016, <https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/NDK_ENG_final.pdf>, [žiūrēta 2021-04-12].

Latvijas Republikas Aizsardzības ministrijas, „The State Defence Concept“, 2020, <https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/Valsts%20aizsardzības%20konceptcija_ENG_0.pdf>, [žiūrēta 2021-04-07].

Lee, Heejin, and Sangjo Oh. "A standards war waged by a developing country: Understanding international standard setting from the actor-network perspective", *The Journal of Strategic Information Systems*, 15.3, 2006, 177-195.

Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-001, Domeikava: Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras, 2010.

Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinė doktrina*, D-LK-1, Domeikava: Lietuvos kariuomenės karo kartografijos centras, 2016.

Lietuvos kariuomenė, *Lietuvos karinių pajėgų operacinė doktrina*, D-LK-002, 2 leid., 2011.

Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, *Baltoji Lietuvos gynybos politikos knyga*, Vilnius: Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, 2017.

Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos informacija, <https://kariuomene.kam.lt/lt/kariuomenes_struktura/mokymo_ir_doktrinu_valdyba/lk_doktrinos.html> [žiūrēta 2021-03-05].

Liska, George, *Nations in Alliance: the Limits of Interdependence*, Baltimore: John Hopkins Press, 1962.

Macklen, V. H. B, DUS (P), 20 Jan. 1978, DEFE 13/1167 – Interoperability and Standardisation of Equipment in NATO (1978/1979).

Maranian, Stephen J., “NATO Interoperability: Sustaining Trust and Capacity within the Alliance”, Research Division – NATO Defense College, 115, 2015, 1-8.

Männik, Erik, “Small states: invited to NATO — able to contribute?”, *Defense & Security Analysis*, 20.1, 2004, 21-37.

Ministry of Defence of the Republic of Latvia, „The National Defence Concept“, 2016, <https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/Valsts_aizsardzibas_koncepcija_EN.pdf>, [žiūrēta 2021-04-06].

Ministry of Defence of the Republic of Latvia, „The State Defence Concept“, 2012, <<https://eda.europa.eu/docs/default-source/documents/latvia-state-defense-concept-2012-pdf.pdf>>, [žiūrēta 2021-04-05];

Nacionālie bruņotie spēki, Sastāvs, <<https://www.mil.lv/index.php/en/node/635>>, [žiūrēta 2021-04-14].

Nacionālie bruņotie spēki, Vienības, <<https://www.mil.lv/vienibas/>>, [žiūrēta 2021-04-12];

NATO, „Standardization“, January 23, 2017, <https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_69269.htm>, [žiūrēta 2021-02-08].

NATO Standardization Agency, *AJP-01(D) Allied joint doctrine*, Brussels: NATO Standardization Agency, December 2010.

NATO Standardization Agency, *AJP-3(B) Allied joint doctrine for the conduct of operations*, Brussels: NATO Standardization Office, March 2011.

NATO Standardization Agency, *AJP-4(A) Allied joint logistic doctrine*, Brussels” NATO Standardization Agency, December 2003.

NATO Standardization Agency, *AJP-4.10(A) Allied joint medical support doctrine*, Brussels: NATO Standardization Agency, March 2006.

NATO Standardization Office, *AAP-6 Edition 2020 NATO Glossary of Terms and Definitions (English and French)*, Brussels: NATO Standardization Office, 2020, 44.

NATO Standardization Office, *AJP-01 Allied Joint Doctrine, Edition E version 1*, Brussels: NATO Standardization Office, February 2017.

NATO Standardization Office, *AJP-3 Allied joint doctrine for conduct of operations, Edition C version 1*, Brussels: NATO Standardization Office, February 2019.

NATO Standardization Office, *AJP-3.2 Allied joint doctrine for land operations, Edition A Version 1*, Brussels: NATO Standardization Office, March 2016.

NATO Standardization Office, *AJP-3.3 Allied joint doctrine for air and space operations, Edition B version 1*, Brussels: NATO Standardization Office, April 2016.

O’Prey, Kevin, *The Arms Export Challenge: Cooperative Approaches to Export Management and Defense Conversion*, Washington, US: The Brookings Institute, 1995.

Posen, Barry R., *The Sources of Military Doctrine: France, Britain, and Germany between the World Wars*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 1984.

Republic of Estonia Ministry of Defence, „National Security Concept of Estonia“, May 12, 2010, <<https://eda.europa.eu/docs/default-source/documents/estonia---national-security-concept-of-estonia-2010.pdf>>, [žiūrēta 2021-03-16];

- Republic of Estonia Ministry of Defence, „National Security Concept of Estonia“, 2017, <https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/national_security_concept_2017_0.pdf>, [žiūrēta 2021-04].
- Republic of Latvia Ministry of Defence, „National Armed Forces Cyber Defence Unit (CDU) Concept“. Riga, 2013, <https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/cyberzs_April_2013_EN_final.pdf>, [žiūrēta 2021-04-11].
- Reveron, Derek S., "Old Allies, New Friends: Intelligence-sharing in the War on Terror", *Orbis*, 50.3, 2006, 453-468.
- Richardson, William, "Leveraging capability: A study of the Interoperability of Fourth and Fifth Generation NATO Fighter Aircraft", *Journal of Military and Strategic Studies*, 19.4, 2019, 126-147.
- Sloan, Geoffrey, "Military doctrine, command philosophy and the generation of fighting power: genesis and theory", *International Affairs*, 88.2, 2012, 243-263.
- Snyder, Glenn H., *Alliance Politics*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 1997.
- Szenes, Zoltán, "NATO Security Challenges and Standardization", *Hadmérnök*, 11.3, 2016, 285-298.
- Tassey, Gregory, "Standardization in technology-based markets", *Research policy*, 29.4-5, 2000, 587-602.
- Taylor, Phillip, "Weapons Standardization in NATO: Collaborative Security or Economic Competition?", *International Organization*, 36.1, 1982, 95-112.
- Transatlantic Policy Panel, „Allied Interdependence Newsletter“, The Center for Strategic and International Studies, No. 9 (March 1979), DEFE 13/1167 – Interoperability and Standardisation of Equipment in NATO (1978/1979).
- Veebel, Viljar, and Illimar Ploom, “Are the Baltic States and NATO on the right path in deterring Russia in the Baltic?”, *Defense & Security Analysis*, 35.4, 2019, 406-422.
- Walt, Stephen M., *The Origins of Alliances*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 1987.
- Waltz, Kenneth N., *Theory of International Politics*, Reading, MA: Addison-Wesley, 1979.
- Webster, B. M., (Head of IP2), Draft Letter to Patrick Wall, 1978, DEFE 13/1167 – Interoperability and Standardisation of Equipment in NATO (1978/1979).
- Wivel, Anders, Alyson J.K. Bailes and Clive Archer, *Small states and international security: Europe and beyond*, Routledge, 2014.
- Wolf Jr., Charles, and Derek Leebaert, "Trade liberalization as a path to weapons standardization in NATO", *International Security*, 2.3, 1978, 136-159.
- Zapfe, Martin, “Efficacy, Not Efficiency: Adjusting NATO's Military Integration”, Research Division - NATO Defense College, Rome, 118, 2015, 1-12.

Summary

The master thesis is titled „Military doctrines of small NATO member states: between standardization and individuality. The case of the Baltic states”. The thesis examines the relationship between the content of military doctrines of the Baltic States – Lithuania, Latvia and Estonia – and the North Atlantic Treaty Organization (NATO) and the significance of this relationship to state-alliance relations and NATO context. The aim of this study is to determine, whether these small states choose to adapt their military doctrines and their content to NATO standard or to balance against the alliance by maintaining authentic narrative of the documents.

The first goal of this study is to present the theoretical basis, which consists of Alliance shelter theory and theoretical separation of military doctrines and to form a research model based on this dual framework. The Alliance shelter theory is part of greater academic literature field of Alliance theory and theoretical separation of military doctrines is based on Harald Hoiback’s theoretical interpretations.

The second goal is to analyse NATO military doctrines and determine what standards are set for all the member states’ military documents.

The third goal is to analyse Lithuanian, Latvian and Estonian military doctrines and determine their relationship with the NATO standard of military doctrines and their content.

The final goal is to summarize the results of the research and present broader conclusions to state-alliance relations and whole alliance context.

The main thesis of this research is that the military doctrines of small states such as Lithuania, Latvia and Estonia reflect their authentic narrative and do not follow the standards, established by NATO Alliance, as the contribution of these small states does not make a difference to the whole Alliance performance.

The research revealed that only Latvia largely balances against the NATO standard and quite a few similarities were found only in authority dimension, while Lithuania and Estonia closely adjust their position to NATO standard in theoretical and authoritative sections, but maintains a level of authenticity in cultural part, hence the thesis was partly defended. The exceptional Latvian position is related to unwritten military doctrine case while most of its documents are of political nature. Hence, small military alliance member states strive for military doctrine that slightly differs from the alliance's standardized approach to war. Lithuania, Latvia and Estonia are not only small but also relatively recently re-established countries, hence they do not have significant resources to develop peculiar doctrines. Therefore, adjusting to the standards of the alliance may simply be a pragmatic choice that maximizes the benefits of the small state within the alliance. However, the calculations

for the Baltic States end at a cultural dimension, where patriotism is promoted and multinational NATO identity is not yet prioritized.

Divergent positions on this issue echo the debate on standardization in other areas, which shows that standardization is important for developing and sustaining the NATO power in the long term, but some members have more interest in it than others. It does not necessarily threaten the unity or generated power of the Alliance, but it certainly poses some obstacles to future projects and their implementation. Theoretical barriers can also affect the practical scope of standardization – although the contribution of small states to NATO is marginal, in some cases the marginality can have a significant and decisive impact on joint operations. Therefore, if there is no difference to small states to choose between standardized and authentic content, a compromise can always be chosen to ensure a harmonized baggage of warfare knowledge and rules on limiting the armed forces, while maintaining some individuality to fight for not only national, but also multinational historical memory of the Allies.